

Møte tirsdag den 18. januar kl. 10 President: *I n g e L ø n n i n g*

D a g s o r d e n (nr. 38):

1. Innstilling fra utenrikskomiteen om felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk (Innst. S. nr. 93 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004))
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om bistand i forbindelse med flodbølgekatastrofen rundt Det indiske hav (Innst. S. nr. 94 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 36 (2004-2005))
3. Referat

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten vil foreslå Elisabeth Røbekk Nørve. – Andre forslag foreligger ikke, og Elisabeth Røbekk Nørve anses enstemmig valgt som settepresident for Stortingets møte i dag.

S a k n r . 1

Innstilling fra utenrikskomiteen om felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk (Innst. S. nr. 93 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 35 (2003-2004))

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid settes til 10 minutter i første innlegg for hver representant, deretter begrenses taletiden til 3 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil fem replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Det anses vedtatt.

Finn Martin Vallernes (H) [10:03:52] (ordfører for saken): Flodbølgekatastrofen i Sør-Asia hadde et enormt omfang, og den krever den største nødhjelpsinnsetningen i moderne tid. Men likevel må vi ikke glemme at fattigdom og krig i Afrika krever ofre som tilsvarer tre tsunamier i året! Det er betryggende at så mange av verdens ledere har advart mot å la hjelpen til flodbølgeofrene gå på bekostning av andre fattige land. Storbritannias finansminister, Gordon Brown, varslet tidligere i januar en Marshall-plan for Afrika. FNs generalsekretær har påpekt at organisasjonen har fått inn mer penger på sju dager enn i hele 2004. Kanskje blir flodbølgekatastrofen et vendepunkt i kampen mot fattigdom.

La meg slå fast: Utviklingspolitikk og kamp mot fattigdom er ikke veldedighet. Utviklingspolitikk dreier seg om å adressere noen av de mest alvorlige menneskerettighetsutfordringer i vår tid. Det gjelder særlig fattigdom.

Så har da denne stortingsmeldingen fått tittelen «Felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk». Derfor sies det også helt innledningsvis i meldingen: «Menneskeverdet er ukrenkelig.» Kampen for menneskerettighetene bør derfor være basisen og utgangspunktet for norsk utviklingspolitikk i årene som kommer.

Når vi tar dette som vårt utgangspunkt, er det også åpenbart at FNs tusenårsmål bør være rammen for vår politikk overfor utviklingslandene. Disse målene tar opp helt sentrale aspekter ved fattige menneskers levekår. Men også andre mål omtales, som de fra toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg. Meldingen synliggjør derfor hvordan vi fra norsk side bidrar til å nå målene, og den påpeker at innsatsen må skje på mange områder samtidig. Det er en styrke at det er bred enighet i innstillingen om at FNs tusenårsmål skal være grunnlaget for norsk utviklingspolitikk i årene som kommer.

Denne rettighetsorienteringen i norsk utviklingspolitikk er en politisk nyvinning. Tidligere var den såkalte bistandspolitikken i svært stor grad prosjektorientert, og av mange også karakterisert som teknokratisk. Utviklingspolitikken vil nå ikke minst preges av vår evne til å skape de nye internasjonale rammebetingelsene som skal gjøre utvikling mulig. Det forutsetter endringer i de internasjonale rammebetingelsene for handel, gjeld og investeringer. I tillegg må vi fokusere på viktige faktorer som godt styresett og respekt for menneskerettigheter. Slik sett er all politikk som berører fattige menneskers levekår, utviklingspolitikk.

Ser vi nærmere på tusenårsmålene, ser vi at det er to av dem som peker seg ut. Det første er målet om å halvere antall mennesker i verden som lever for under 1 dollar dagen. Det andre er å bygge et globalt partnerskap for utvikling. Dette dreier seg i første rekke om at utviklingspolitikk er noe langt mer enn bistand. Det innebærer også å skape nye og bedre rammebetingelser for handel og investeringer, slik at de fattige landene kan bli bedre integrert i verdensøkonomien. Å bygge et globalt partnerskap innebærer derfor forpliktelser på alle sider. De rike landene må gi mer og bedre bistand, og de fattige landene må forbedre sine styresett gjennom bl.a. å bekjempe korrupsjon, utvikle demokrati og styrke det sivile samfunn, samtidig som man legger forholdene bedre til rette for næringsutvikling.

Når det gjelder nivået på den norske utviklingsbistanden, er det tilnærmet bred enighet i komiteen om at målet om 1 pst. av bruttonasjonalinntekten ligger fast. Når dette målet er nådd, er det flertallets syn at dette nivået på minst 1 pst. skal fastholdes ut stortingsperioden 2005–2009. Bare Fremskrittspartiet ønsker et lavere nivå på norsk utviklingsbistand.

Samtidig er det viktig å huske på at man ikke bare må se på selve bistandsnivået. Bedre bistand er også et viktig mål. Det blir viktig å gjøre den mer effektiv og målrettet. Nøkkelordet i denne sammenheng er givereform.

Det er bred enighet i komiteen om at norsk utviklingspolitikk i årene som kommer, skal innrettes mot å bekjempe den mest ekstreme fattigdommen. I denne sammenheng blir det å innrette utviklingspolitikken mot de

land og regioner som ligger lengst etter oppfyllelsen av FN's tusenårs mål, viktig. Afrika, og særlig Afrika sør for Sahara, peker seg ut som et viktig målområde. I innstillingen er det også enighet om at det skal settes et veiledende måltall for hvor stor del av den norske bistanden som skal gå til lavinntektsland og de aller fattigste landene.

Det er nære sammenhenger mellom det nasjonale ansvar for utvikling og fattigdomsreduksjon på den ene siden og en mer målrettet og effektiv bistand på den andre siden. Målet må være at våre samarbeidspartnere i sør får et økt ansvar for egen utvikling, bl.a. gjennom arbeidet med fattigdomsstrategiene. Det er også disse som må føre an i kampen mot korrupsjon og utviklingen av et godt styresett med et livskraftig sivilt samfunn.

Sentralt i givereformen er å utarbeide bedre prosedyrer for koordinering mellom bistand på landnivå og regional og multilateral innsats. Det er derfor viktig at Norge bygger allianser med andre givere for forenkling av prosedyrer, bedre arbeidsdeling, hyppigere samfinansiering og mer systematisk utnyttelse av hverandres rapportering. Jeg er spesielt glad for at det er en samstemmig komitee som står bak dette målet.

Det er også viktig at et flertall i innstillingen går inn for at de land som bygger opp demokratisk styresett og gode forvaltningssystemer, bør få bistanden mindre i form av øremerkede tilskudd og mer i form av rammebevilgninger, gjerne gjennom budsjetttøtte.

Spørsmålet om internasjonale gjeldslettetiltak har igjen blitt et vesentlig tema. Flodbølgekatastrofen i romjulen har satt dette enda høyere på den internasjonale dagsordenen. Jeg er også glad for at det er enighet i komiteen om at gjeldslettetiltakene er addisjonelle og ikke erstatter lån og bistand som kan bidra til ytterligere utvikling. Gjeldslette i seg selv leder ikke til målet uten at den kombineres med en utviklingsfremmende politikk. Også i gjeldslettessammenheng er det derfor viktig at våre samarbeidspartnere utformer sine egne strategier for fattigdomsbekjempelse, likesom det er viktig å understreke sammenhengen mellom nasjonale strategier for fattigdomsbekjempelse og ettergivelse av gjeld gjennom HIPC-initiativet.

Spørsmålet om såkalt illegitim gjeld har stått høyt på den nasjonale og internasjonale dagsordenen. I denne sammenheng vil jeg vise til at Regjeringen har varslet støtte til en multilateralt forankret studie av illegitim gjeld, og mener et slikt arbeid vil være viktig for å kunne videreutvikle nye og forbedrede kriterier for internasjonal lånefinansiering og gjeldslette. Et flertall i komiteen, bestående av Arbeiderpartiet, SV, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, har også foreslått at Regjeringen på en egen måte kommer tilbake til Stortinget med en vurdering av spørsmålet om en internasjonal gjeldsdomstol.

Jeg skal kortfattet omtale satsingsområdene i norsk utviklingspolitikk. Det er enighet i komiteen om at sikringen av kvinners og barns rettigheter og rettigheter til sårbare grupper som urfolk og funksjonshemmede, men også utdanning, helse, bærekraftig utvikling, næringsutvikling med landbruk, kultur, det sivile samfunn, fore-

bygging av konflikter og fredsbygging, skal være viktige satsingsområder. I tillegg er det enighet om at tverrgående felt som kvinner, miljø, barn og kultur sikres nødvendig prioritet i bistanden. Ved siden av disse viktige satsingsområdene mener også et flertall i komiteen at norsk stat til stat-bistand har hatt for stor spredning på mange sektorer. Det er nå et flertall for en større konsentrasjon på færre områder som vil bidra til å forbedre samordningen og også redusere forvaltningsbyrden for mottakerlandet. I fremtiden bør derfor norsk bistand finansiert over land- og regionbevilgningene normalt konsentreres om to-tre sektorer i hvert land. Også i denne sammenheng er det viktig at mottakerstatene har eierskap. Valg av sektorer bør derfor skje i nært samarbeid med samarbeidslandet og andre givere og da basert på samarbeidslandets egen strategi for fattigdomsreduksjon.

Et meget vesentlig temaområde, som blir stadig viktigere i årene som kommer, er miljø. Det vesentligste i komiteens innstilling i denne sammenheng er at komiteen ber Regjeringen utarbeide en handlingsplan for den samlede miljøinnsatsen i norsk utviklingssamarbeid. Bakgrunnen for dette er å sikre en mer systematisk gjennomføring av denne delen av bistandsinnsatsen. Samtidig vil vi fra Høyres og Kristelig Folkepartis side understreke at dette innebærer en oppdatering av miljøstrategien slik denne er omtalt i meldingen.

Vi ser en stadig nærmere sammenheng mellom fattigdom og flyktningstrømmer, ukontrollert urbanisering og miljøforverring. Slike sammenhenger kan både skape og forsterke konflikter. Voldelig konflikt er en av de vesentligste utviklingshindringene. Derfor er det også av stor betydning å ha et bredt perspektiv på sikkerhetspolitikken, der ikke bare militære, men også økonomiske, politiske og sosiale aspekter ved sikkerheten er med. Også i dette perspektivet blir det viktig å understreke at utviklingspolitikken må være en integrert bestanddel av Norges utenrikspolitikk. Derfor må også fredsarbeid og humanitær innsats inngå som en sentral del av en helhetlig utviklingspolitikk. Om dette er det bred enighet i komiteen.

Til slutt vil jeg understreke viktigheten av den brede oppslutningen om at resultatfokus og kvalitetssikring fortsatt skal være viktig. Nye evalueringsteknikker bør også utvikles når en i økende omfang innfører budsjetttøtte og sektorprogrammer. Derfor ber komiteen om at Regjeringen i de årlige budsjettproposisjonene kommer tilbake til Stortinget med en nærmere vurdering av hvordan en konkret måler utviklingspolitikkenes effekter der budsjetttøtte erstatter prosjektmidler i utviklingspolitikken.

Jeg vil helt til slutt benytte anledningen til å takke komiteen for et godt samarbeid i en meget lang behandling, like fra i sommer, men også takke de tallrike høringsinstansene og forskningsmedarbeiderne som har bidratt til sluttproduktet.

K a r i L i s e H o l m b e r g hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A) [10:14:15]: En enstemmig komitee framhever i innstillingen at «fordelings- og sosialpolitikk også virker i fattige land». Et eksempel er at levealderen gjennomgående er høyere i rike land enn i fattige, og i mange tilfeller fordi de rike landene har mer omfordeling og en bedre helse- og sosialpolitikk enn de fattige land. Komiteen trekker fram dette som en god illustrasjon på at en god sosialpolitikk ikke bare er en kostnad, men i aller høyeste grad et bidrag til å øke verdiskapingen.

Etter Arbeiderpartiet og SVs syn er en sterk og aktiv fagbevegelse en viktig forutsetning for å sikre en bedre fordelingspolitikk. I vår del av verden har fagbevegelsen historisk vært den viktigste kraften bak en endret fordelingspolitikk. Er representanten Vallersnes uenig i en slik analyse?

Finn Martin Vallersnes (H) [10:15:22]: Jeg synes temaet som representanten Øyangen her tar opp, er veldig vesentlig, og vi har jo også bred tilslutning til å følge opp de konvensjonene som ligger under ILO. Det er vel all grunn til også å tro at det vil bli fokus på en del av disse temaene når en ser de PRSP-ene som utvikles i de forskjellige landene.

Når komiteen ikke er samstemmig når det gjelder den merknaden som foreligger om fagbevegelsens betydning, er det vel fordi en fra Arbeiderpartiets side valgte å formulere det slik at dette var den «viktigste» faktoren i utviklingen. Det kan man jo diskutere, det er mange andre viktige faktorer som har bidratt til utvikling. Men at det er én viktig faktor blant flere, tror jeg vi er enige om.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:16:28]: Eg er glad for at saksordføreren nemner sletting av gjeld som eit viktig tiltak for å endre verda. I går gjekk det opp for meg at vi frå Noreg si side faktisk enno ikkje har klart å slette den gjelda som mange land har opparbeidd til oss i samband med skipseksportkampanjen – vi har fem–seks land igjen enno. Så det å oppnå resultat med omsyn til sletting av gjeld ser ut til å vere vanskeleg. No har f.eks. finansministeren i England, Gordon Brown, komme med eit forslag, og det ligg føre eit forslag i innstillinga her, som eg ser at regjeringspartia ikkje vil støtte, om iallfall å få utgreidd spørsmålet om ein internasjonal gjeldsdomstol. For kanskje det viktigaste arbeidet no med omsyn til gjeld er å få utgreidd korleis gjelda oppstod, og korleis ein kan kvitte seg med ho. Korfor kan då ikkje regjeringspartia støtte eit slikt forslag som ligg føre her i dag?

Finn Martin Vallersnes (H) [10:17:53]: Det er jo bred enighet i komiteen og mellom partiene om å støtte Regjeringens tiltak med hensyn til å delta i en internasjonal studie av hvordan en bedre skal håndtere gjelden, så jeg ser vel egentlig ikke at det er store uenigheter når det gjelder dette. Jeg tror kanskje det helt vesentlige poenget her er at det er så stor tverrpolitisk enighet om at gjeldsletten skal være addisjonell, hvor vi jo skiller oss fra ganske mange andre land. Jeg tror det er viktig at Norge går i spissen for å markedsføre den mekanismen utad og

så, at også andre land sørger for at deres gjeldslettetiltak blir addisjonelle.

For øvrig synes jeg at de siste ukers diskusjon omkring gjeldslette og den argumentasjonen som fremkom fra Parisklubben når det gjaldt den konkrete saken, illustrerer godt dilemmaet man stod overfor når det gjelder kortsiktig og langsiktig effekt av gjeldslette.

Morten Høglund (FrP) [10:19:14]: Representanten Vallersnes sa at utviklingspolitikk er langt mer enn bistand, og det kan vi være helt enig i. Allikevel gir meldingen signal om mye bistand. Mye bistand har også vært gitt i mange år til f.eks. Afrika. Er representanten tilfreds med den utvikling som har vært i Afrika i de årene vi har gitt norsk bistand?

Finn Martin Vallersnes (H) [10:19:52]: Det er all grunn til å være fornøyd med deler av det man har oppnådd, kanskje særlig i andre verdensdeler, ikke minst i Asia. Men når representanten Høglund reiser spørsmålet om man er tilfreds med det som har skjedd i Afrika, må jo de fleste være enig i at det er man på ingen måte. Det er mye ugjørt, og derfor er det også så viktig at vi ved en anledning som denne, med åtte–ni års mellomrom, tar opp til vurdering om vi har de rette virkemidlene gjennom den utviklingspolitikken vi fører, eller om den skal legges om. Jeg synes at den stortingsmeldingen vi her har til behandling, trekker opp nye veier å gå, som forhåpentligvis vil føre til bedre resultater også i det vanskeligste området, nemlig Sub-Sahara. Vi er helt enig i at mye er ugjørt, og mye kunne vært gjort bedre, men det gjør ikke at vi trekker oss tilbake og ikke vil delta videre. Tvert imot, vi søker å forbedre oss.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Gunhild Øyangen (A) [10:21:22]: Stortingsmeldingen som Regjeringen la fram i fjor vår, er den første gjennomgangen av utviklingspolitikken vi har hatt på åtte år. Derfor er det en svært viktig melding, som det har vært inspirerende å arbeide med i Stortinget. Det har vært et veldig bredt engasjement rundt Stortingets behandling. Vi har erfart at solidaritetstanken fortsatt står sterkt i Norge.

Det sterke engasjementet i Norge for internasjonal politikk og givergleden i det norske folk har ikke minst kommet tydelig til uttrykk nå i forbindelse med flodbølgekatastrofen, som behandles senere i dag.

Jeg vil benytte denne anledning til å gratulere utviklingsministeren med den viktige fredsavtalen i Sudan. Det er gledelig at vi nå har fått et gjennombrudd, og at Norge har bidratt. Samtidig er det en viktig påminnelse om at det er store utfordringer i flere områder av verden.

Fra Arbeiderpartiets side er vi svært fornøyd med å ha fått flertall for en rekke av våre hjertesaker, som en mer rettferdig fordeling, behovet for nye finansieringskilder for å styrke FN, nødvendigheten av å fokusere på kvinner i utviklingspolitikken, vaksiner til barn, viktig-

heten av retten til arbeid og miljøets betydning for utvikling.

Regjeringen legger opp til en viktig giverreform, som får Stortingets støtte. Fokuset ligger på mer effektiv og målrettet bruk av pengene, samordning mellom de ulike aktørene, mottakeransvar og overgang til mer bruk av budsjettstøtte. Forutsetningen er at landene selv fører en aktiv kamp mot korrupsjon og for ivaretagelse av menneskerettigheter.

Flertallet er også i all hovedsak enig i at norsk langsiktig bilateral bistand skal konsentreres om de minst utviklede landene. Det er liten tvil om at det er i Afrika vi finner mange av de landene som henger mest etter i forhold til å nå FNs tusenårs mål. Jeg er samtidig glad for at komiteen har satt fokus på å løfte fattige og marginaliserte grupper også utenom de aller fattigste landene.

IMF og Verdensbanken er to svært viktige aktører og premissleverandører i utviklingspolitikken. Jeg vil derfor ta til orde for at Stortinget til neste utviklingsmelding inviterer disse globale institusjonene på en åpen høring. Det ville kunne gi Stortinget direkte svar på spørsmål, samtidig som Stortinget kunne gi uttrykk for sine holdninger.

En bærekraftig forvaltning av miljø- og naturressursene er en forutsetning for at utvikling skal kunne finne sted. I høringene ble det reist relativt sterk kritikk i forhold til miljøinnsatsen i bistanden. Miljøbevegelsen har bidratt til å løfte dette temaet høyt opp på dagsordenen.

Regjeringen erkjenner også at det er et forbedringspotensial med hensyn til miljøinnsatsen. Jeg er derfor glad for at en enstemmig komite har gått sammen om å be Regjeringen utarbeide en handlingsplan for den samlede miljøinnsatsen.

Fattigdommen er nådeløs og rammer hardt. Særlig vet vi at den rammer kvinner og barn.

Ifølge Verdens helseorganisasjon dør om lag 1,5 millioner barn under fem år av sykdommer som en vaksine kan beskytte dem mot. GAVI er en målrettet metode for å bekjempe sykdom. Jeg håper utviklingsministeren merker seg at en enstemmig komite mener at Norge må fortsette med et høyt nivå på bidraget til alliansen.

Utdanning for alle er en forutsetning for at vi skal få en varig effekt av bistanden. Utdanning rettet mot jenter viser seg å ha svært positiv virkning på utviklingen i samfunnet.

Et stort flertall av verdens fattige er kvinner. På likestillingsområdet går utviklingen for sakte. Komiteen mener at kvinners rettigheter må få en langt høyere prioritet. Det er derfor nødvendig at Norge arbeider for at kjønnsperspektivet kommer sterkere fram i utarbeidelsen av de viktige nasjonale fattigdomsstrategiene. Komiteen ber om at Regjeringen prioriterer likestillingsperspektivet i alle prosesser på alle nivå. Vi har erfaring for at kvinnerettede tiltak virker, og slike tiltak bør videreføres og forsterkes.

Hiv/aids er en av de alvorligste truslene mot utvikling verden står overfor i dag. En helhetlig utviklingspolitikk må ta opp i seg de omfattende konsekvensene av hiv/aids for folkehelse, samfunnsutvikling og stabilitet. Dette krever økonomiske midler, nytenkning og relevant kunnskap.

Det er også viktig å arbeide for at billige medisiner kommer den fattige befolkningen til gode.

Det knytter seg fordommer, fornektelser og tabuer til hiv/aids. Disse må brytes ned, og her må statsledere oppmuntres til å bidra. Her har Nelson Mandela nylig gått foran. Ett av hovedmålene på FNs konferanse om befolkning og utvikling i Kairo for ti år siden var universell tilgang til prevensjon. Likevel er det i dag fortsatt svært mange i utviklingsland som ikke har tilgang på prevensjon. Dette viser at det er behov for å styrke den seksuelle og reproduktive helsen og særlig bidra til økt tilgang på effektive prevensjonsmidler og kunnskap om korrekt bruk av slike.

Det er også viktig å legge vekt på tiltak for å bekjempe vold og overgrep mot kvinner i konflikt. Her må tiltakene i Sikkerhetsrådets resolusjon om kvinner, fred og sikkerhet følges opp.

Komiteen har løftet fram problematikken omkring illegitim gjeld enda mer. Vi ber Regjeringen om å arbeide for internasjonale konsultasjoner som kan bringe fram nye initiativ i denne saken. Slik kan Norge være aktiv i det videre arbeidet for å utvikle nye og forbedrede kriterier for gjeldslette.

Utviklingslandene selv har i lang tid trukket fram behovet for en ny handelspolitikk og pekt på at en absolutt forutsetning for å lykkes i kampen mot den globale fattigdommen er en mer rettferdig handelspolitikk. De rike land må åpne sine markeder, og de fattigste må gis bistand til å utvikle en produksjon som tilfredsstiller kvalitetskrav. Doha-runden i WTO er også kalt utviklingsrunden, og resultatene i forhandlingene kan komme til å bety svært mye for utvikling i mange fattige land.

Det er behov for et globalt forpliktende regelverk for bedrifters samfunnsansvar. Jeg vil peke på det arbeidet som nå skjer i FNs menneskerettighetskommisjon. Dette er et viktig arbeid og bør aktivt følges opp av Regjeringen. Jeg vil også be utviklingsministeren om å kommentere dette arbeidet.

Arbeiderpartiet er fornøyd med den innretningen innstillingen har fått. Solidaritet har kommet med som et bærende prinsipp for norsk utviklingspolitikk, og fordelingspolitikken har fått en sentral plass.

Fordi vi har satt fokus på behovet for utjevning, innad i land, men også mellom rike og fattige land, har vi på venstresiden fremmet forslag hvor vi ber Regjeringen om å utrede alternative former for global beskatning til inntekt for FN-systemet. Hvis vi ønsker målet, må vi også ønske virkemidlene. Ifølge en fersk rapport fra FN trengs det en fordobling av utviklingshjelpen for å nå tusenårs-målene.

Jeg tror saksordføreren glemte å anbefale komiteens enstemmige forslag til vedtak om en handlingsplan for miljø, så det vil jeg gjøre nå.

Så tar jeg opp forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet om global beskatning.

Presidenten: Representanten Gunhild Øyangen har tatt opp det forslag hun refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Finn Martin Vallersnes (H) [10:30:56]: Det er betydelige deler av norsk bistand som i dag kan brukes fleksibelt. Jeg tenker da på overgangsbistanden, bevilgninger til humanitær bistand og innsats for fred og forsoning. Likevel er det en flertallsmerknad, hvor bl.a. Arbeiderpartiet er med, men hvor mitt parti ikke er med, som viser til at en ønsker at en andel av budsjettet kan brukes fleksibelt og uavhengig av de langsiktige utviklingshjelpsmålene, og at det også kan omfatte land som ikke umiddelbart faller inn under fattigdomskriteriet.

Jeg håper ikke det betyr at en ønsker å svekke hovedinnretningen på utviklingsbistanden, som jo har som hovedoverskrift fattigdomsorientering, og ønsker å høre fra representanten Øyangen om så er tilfellet.

Gunhild Øyangen (A) [10:32:12]: Som det går fram av innstillingen, støtter vi i Arbeiderpartiet den hovedinnretningen å prioritere de landene som henger lengst etter. Og mange av dem er i Afrika.

Nå er det litt uklart i meldingen hvor langt Regjeringen ønsker å gå når det gjelder å oppprioritere disse områdene, og vi ser at det er behov for også en betydelig grad av fleksibilitet når det oppstår situasjoner med katastrofer. Vi vet også at vi har behov for å støtte opp om fred og forsoning i en rekke land. Ikke minst er det slik at det er store grupper som er svært fattige også i land utenom Afrika og i de minst utviklede land.

Morten Høglund (FrP) [10:33:17]: Representanten pekte på en av de store farene som truer Afrika og mange regioner, nemlig hiv/aids-epidemien, hvor det er en forutsetning for å lykkes at vi får bekjempet den. Hun pekte på at man møter fordommer, fornektelser og tabuer i mange land, og det er riktig. Er det da klokt å legge enda mer vekt på stat til stat-bistand, når man ser at mange av de regjeringene som mottar denne bistanden, av politiske grunner kanskje ikke selv er i stand til å møte denne hiv/aids-utfordringen på en måte som vi finner fornuftig og forsvarlig? Er det ikke bedre å bruke andre kanaler?

Gunhild Øyangen (A) [10:34:30]: Dessverre ser det ikke ut til at noen har funnet det eneste gode svaret på hvordan man kan bekjempe denne katastrofen. Der må vi både bruke mer penger og ha nye ideer, og vi må arbeide aktivt. Da tror jeg kanskje at stat til stat-samarbeid kan være viktig for å holde en levende dialog i gang, for nettopp å bekjempe tabuer og fordommer. Den dialogen er jeg sikker på at statsråden allerede er inne i. Jeg vil understreke nok en gang at det er svært viktig med allmenn tilgang til prevensjon.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Morten Høglund (FrP) [10:35:32]: Fremskrittspartiet mener det er svært viktig at Norge fører en god utviklingspolitikk. Det er av mange hensyn viktig å bidra til at mennesker over hele verden kan løstes ut av fattigdom og elendighet og til et bedre liv. Dette er felles målsettin-

ger for alle. Vi ønsker alle å bidra til demokrati, respekt for menneskerettigheter og til frie, åpne samfunn hvor enkeltmennesker, uansett forutsetninger, ivaretas på en skikkelig måte.

Til tross for felles mål havner Fremskrittspartiet på en annen konklusjon når det gjelder et av stridsspørsmålene, nemlig om vi stadig skal fortsette å øke bistandsbevilgningene, eller om de skal reduseres. Enkelte ganger, eller – for å si det på en annen måte – kanskje litt vel ofte blir jeg møtt med en undring over vår u-hjelpspolitik. Er det mangel på solidaritet med verdens fattige? Bryr vi oss ikke om dem som har det vanskelig utenfor landets grenser? Jo, vi bryr oss, og vi mener det er høyst avgjørende også for vår fremtid i Norge at FNs tusenårs mål oppfylles. Men vi tror ikke at den politikk som flertallet beskriver, fører til målet. Hvis det var slik at massiv bistand år etter år etter år gav vekst og utvikling, hadde det for oss bare vært å hoppe på toget og bidra som best vi kunne. Men det er jo ikke slik. Bistand gir ikke nødvendigvis utvikling. Mange ganger gjør den det motsatte: Den reduserer muligheten til utvikling. Når et land som er av de land som mottar mest bistand, får sitt BNP økt med 1 pst. mer bistand, fører det til en reduksjon i veksten pr. innbygger på mellom 3 og 4 pst. i snitt. For enkelte land blir det endog en negativ utvikling. Økning i bistanden bidrar heller ikke til mer demokrati og bedre myndigheter i mottakerlandene. Så vil man kunne finne unntak, og man vil også finne prosjekter som fungerer svært bra – selvfølgelig. Hovedpoenget er at bistanden som sådan ikke gjør det den er ment å gjøre, nemlig å løfte millioner av fattige ut av fattigdommen. I stedet forblir flere stater «klientstater». De kan unnlate å foreta nødvendige demokratiske reformer. De kan unnlate å åpne økonomien, og de kan fortsette med utstrakt bruk av proteksjonisme. Disse unnlattelsene tjener noen få, og det store flertall fortsetter å lide.

Norsk politikk – selv om den aldri var ment å gjøre det – forsinker, hindrer og stopper utviklingen. Ser man på de fleste afrikanske land som har mottatt bistand i en årrekke, er det ikke slik at man blir slått av den eksplosive veksten eller det velfungerende demokratiet. Og når man da ikke har lyktes, må man jo spørre seg om det er riktig å fortsette med bare enda større doser av gammel medisin, eller om det kan være behov for å tenke nytt.

Jeg har lyst til å ta med et kort sitat fra utenrikskomiteens leder i 1986, Kåre Willoch:

«Det er bl.a. spørsmål om Norges stadige tillit til og støtte til Nyereres regime i Tanzania har medvirket til å utsette nødvendige omlegninger av politikken der og derved indirekte blitt til skade.»

Når flertallet står for en politikk som åpenbart ikke har lyktes, og som for Afrikas del ikke har gitt noen vari-ge velsignelser, er det da noen som spør det samme flertall om *de* mangler solidaritet, om *de* virkelig bryr seg? Nei – tvert imot roses de, særlig av hverandre, for hvor generøse de er. Jo høyere tall man kan komme til, jo mer generøs er man. Og så, når *vi* tillater oss å si det som det er, at bistand ikke gir de resultater reklamen lover, men at de fattige forblir like fattige, at menneskerettighetene

krenkes like mye, at korrupsjonen forsterkes, blir vi anGREPET for å være usolidariske.

Vi er fullstendig klar over at åpne markeder alene ikke redder verdens fattige. Vi er innforstått med at noen forutsetninger må på plass. Derfor har vi de siste år jobbet for at gjeldslette skal benyttes i økende grad overfor land som er i utvikling. Vi ønsker også debatten om illegitim hjelp svært velkommen og mener det må være åpenbart at regjeringer og banker som med åpne øyne låner ut midler til diktatoriske regimer, må forstå at de løper en betydelig risiko, for ikke å snakke om det moralske aspektet.

U-hjelp har også endret seg på mange måter. Jeg er helt sikker på at den er bedre i dag enn for 30 år siden. Men det endrer ikke vårt hovedpoeng. Deler av u-hjelpen, den som skal bekjempe hiv/aids, malaria, tuberkulose og møte andre alvorlige helsemessige utfordringer, som vaksiner og barn, er for oss å betrakte som nødhjelp. Det er et område hvor vi må og vil stille opp. Også her vil vi være kritiske i forhold til hvem som skal håndtere disse midlene.

Når det gjelder stat til stat-bistanden, som ser ut til å øke i omfang, er ikke det en vei vi ønsker å gå inn på. Vi mener den dessverre bidrar til å opprettholde og endog kanskje fremme korrupsjon. Vi er usikre på om pengene kommer frem, og om den bidrar til de nødvendige reformer. Vi mener at vi på viktige områder innen helse heller må finne andre kanaler, noe vi også gjør, men at vi må bruke disse kanalene for det de er verdt. Og vi registrerer med glede at det er etablert en rekke globale fondsordninger som vi mener ivaretar dette på en bedre måte enn en tradisjonell stat til stat-bistand.

Til tross for uenighet mellom Fremskrittspartiet og resten av komiteen på en del viktige punkter, har vi likevel søkt enighet der det har vært mulig, og vi er på flere områder tilfreds med den retning utviklingspolitikken går i. Vi erkjenner helt åpent og ærlig at det ikke er noe som er svart-hvitt, heller ikke i utviklingspolitikken, og at det finnes nyanser. Jeg fant likevel grunn til å understreke det jeg startet med å si.

Til slutt: Jeg vil håpe at denne meldingen kan danne grunnlaget for en tettere oppfølging fra Stortingets side av de ulike forhold ved utviklings- og bistandspolitikken, og at det ikke blir slik, som enkelte hevder, at Stortinget nærmest har abdisert i forhold til å interessere seg for utviklingspolitikken. Jeg har alltid opplevd statsråden og Regjeringen som interessert i å diskutere disse spørsmål. Nå skyver de ballen tilbake på vår banehalvdel og håper at denne meldingen og behandlingen av den kan være starten på en mye tettere oppfølging og interesse fra politisk hold i og utenfor denne sal om viktige spørsmål for Norge og omverdenen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Haakon Blankenborg (A) [10:43:39]: Representanten Høglund hadde eit innspel til å vere med på å forsøke å lyfte økonomien i dei fattigaste landa oppover ved å gi dei gjeldslette, noko som alle er einige om.

Så meiner Høglund at den norske økonomiske innsatsen for dei fattigaste landa har gjort at dei ikkje har komme framover. Men det er spørsmål som Morten Høglund også kunne stille. Det eine er at ut frå at Norge har ein nokså liten økonomi, blir ikkje prosentane våre så veldig store målte i kroner og øre. Viss Morten Høglund ser på kva Norge kan yte, ser han at det er lite vi kan gjere utover å gi pengar. Og spørsmålet ein da skulle stille, er: Dersom andre land hadde gjort som Norge og gitt ein så stor del av økonomien sin til dei fattigaste landa, kanskje det da hadde begynt å verke? Det er eit viktig kontrollspørsmål å stille. Og på bakgrunn av den rapporten som vart lagd fram i går, er det det forslaget veldig mange no tek opp, nemleg å gi meir pengar for å få fart på økonomien. Problemet er altså å få gitt pengar. Vi skal opne marknader og importere meir varer, men frå ein norsk ståstad er det lite vi kan gjere. Det er grenser for kor mykje kjøtt vi kan ete her i Norge for å lyfte dei fattigaste landa opp.

Morten Høglund (FrP) [10:45:07]: Norge er ikke stort enten vi ser det på den ene eller den andre måten. Jeg er glad for signalet om å åpne markeder. Jeg tror at det beste bidraget for u-landene hadde vært om USA og EU hadde tatt noen skikkelige skritt fremover, ved å fjerne eksportsubsidier og åpne sine markeder. Det hadde vært et mye bedre håndslag enn å pøse på med mer penger. Det jeg prøvde å vise til, er at en stadig økning av bistanden faktisk har ført til en negativ utvikling i enkelte mottakerland. Så jeg er redd at enda mer penger vil fortsette denne negative utviklingen og ikke gi de nødvendige reformer.

Julie Christiansen (H) [10:46:09]: Fremskrittspartiet er kritisk til norsk utviklingspolitikk, og det er naturligvis lov. Høyre har også vært kritisk til norsk utviklingspolitikk og bistandspolitik. Jeg tror det er viktig at vi alle stiller oss det veldig vesentlige spørsmålet: Skaper norsk bistand utvikling?

Fremskrittspartiet er særlig kritisk til stat til stat-bistanden. Her mener jeg Fremskrittspartiet ikke helt har fulgt med i timen, for det har skjedd svært mye i utviklingspolitikken bare siden midten av 1990-tallet. I Fremskrittspartiets særmerknader vises det til flere undersøkelser fra 1990-tallet som viser at utviklingslandene, ved at de mottok bistand, kunne bruke egne midler på en måte som ikke bidrog til vekst og fattigdomsreduksjon. Men her har altså verdenssamfunnet, Verdensbanken og IMF kommet inn med nye virkemidler, bl.a. nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon, som også er grunnlaget for den stat til stat-bistanden Norge gir. Mener Fremskrittspartiet dette er et nyttig virkemiddel, eller synes man ikke noe om disse nasjonale strategiene for fattigdomsreduksjon i det hele tatt?

Morten Høglund (FrP) [10:47:35]: Når flertallet først har bestemt seg for å gi stat til stat-bistand, må man jo søke å få den så effektiv og god som mulig. Selvfølgelig vil dette også variere fra stat til stat. At man har slike

nasjonale fattigdomsstrategier, er et egnet virkemiddel. Men vi mener at bistand og u-hjelp heller bør kanaliseres andre steder enn fra norske myndigheter til myndigheter i f.eks. afrikanske land. Men velger man å gjøre dette, må man selvfølgelig ha en strategi for oppfølging.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:48:26]: Eg synest at Framstegspartiet er med på mykje i denne innstillinga. Eg synest Framstegspartiet skal ha ros. Dei er med på gjeldsslette, på ein handlingsplan for miljø og ikkje minst evaluering og kontroll.

Bistand, handelsvilkår og gjeld er kanskje dei viktigaste elementa for å redusere fattigdommen. Ein er med på to av desse elementa, men ikkje på det siste, på bistand. Ein er altså ikkje med på volumet. Eg tolkar Framstegspartiet slik at ein vil gjere bistanden betre, sjølv om Høglund også gjev uttrykk for at han til tider ikkje trur på bistand i det heile. Det er klart at det finst eksempel på at bistanden faktisk har verka mot sin hensikt. Men ser vi på volumet, snakkar vi rett og slett om lommerusk. Vi snakkar om 60 milliardar dollar som blir brukte på bistand årleg. Landa i sør bruker ni gonger meir på å betale gjelda si. Her er Framstegspartiet med på at vi må gjere noko. Men korfor kan ein ikkje vere med på å gjere noko med volumet, når vi ser at veldig mange land slett ikkje stiller opp? Kunne ein få desse landa opp på det halve av Noregs nivå, ville det ha hjelpt.

Morten Høglund (FrP) [10:49:46]: Jeg vil henvise til våre merknader i innstillingen. Vi viser til at i hvert fall for inntil ett til to år siden var det en reduksjon av bistanden internasjonalt. Jeg er sikker på at representanten Jacobsen ikke syntes det var positivt. I de 10–15 årene vi har lagt bak oss, var det ikke noen stor bistandsøkning. I denne perioden ble likevel antall fattige på jordkloden redusert, både i reelle og absolutte tall. At det å pøse på med bistand får flere ut av fattigdom, har ikke denne representanten sett beviser på. På et mikronivå kan man godt finne gode og positive resultater av bistand. Men man sier at hvis man pøser på med penger, så gir det resultater. Det er ikke de erfaringer og den kunnskap vi har.

Åslaug Haga (Sp) [10:51:06]: Fremskrittspartiet levner ikke den langsiktige bistanden noen ære og sier at den i det store og hele har vært mer til skade enn til gagn. De aller fleste i denne sal, de innenfor FN-systemet og – som kanskje er mer interessant for Fremskrittspartiet – institusjoner som Verdensbanken og IMF mener at utdanning er nøkkelen til utvikling, spesielt utdanning for jenter. For å prøve å gå denne fremskrittspartitenkningen litt etter i sømmene vil jeg rett og slett spørre: Mener Fremskrittspartiet at utdanningsprosjekter for jenter, gjennom stat til stat-bistand, har vært mer til skade enn til gagn?

Morten Høglund (FrP) [10:52:15]: Utdanning for jenter er viktig. Vi har også når det gjelder merknader i innstillingen knyttet til kvinner og barn, vært med på

dem så langt råd er. Jeg har ikke kunnskap nok om detaljene i stat til stat-bistanden knyttet til det. Men min erfaring og den kunnskap jeg har, tilsier allikevel at hjelpen når enda lenger og er enda mer til nytte dersom den går gjennom andre organisasjoner, gjennom andre kanaler, enn en stat til stat-bistand.

Jon Lilletun (KrF) [10:53:07]: Det positive fyrst. Representanten Morten Høglund er ein mann av god vilje, og han har bidrege til at det er på gang nytenking i Framstegspartiets utviklingspolitikk – det er bra. Men så må han da forsvare ein del standpunkt som etter mitt syn ikkje held mål.

Kva andre verkemiddel ser representanten Høglund ein kan bruke for å få til betre styresett, for på ein måte å få regima til å inngå i ein prosess som endrar praksis, dersom ikkje det er ein del av den dialogen ein har i tilknytning til bistand?

Og lat oss ta eit anna tankeeksperiment: Det kan vere at mange av oss meiner at frivillige organisasjonar driv ein effektiv bistand. Dersom ein kanaliserte all bistand den vegen som vi har sett døme på fungerer godt, er da representanten Høglund villig til å oppretthalde bistandsnivået og jamvel auke det, for det ser ein fungerer, og i forhold til det representanten Høglund sjølv har sagt?

Morten Høglund (FrP) [10:54:24]: Hvis vilkårene for stat til stat-bistanden var slik at vi opplevde at den ene staten etter den andre gjennomførte nødvendige reformer i rettsvesen, på demokratifronten, innen menneskerettigheter, osv., og at dette virkelig gav resultater – ja, så ville vi selvfølgelig være med på det. Men det vi opplever, er at de stater som går i en positiv retning, endrer seg, fordi endringsbehovet kommer innenfra, fordi det er et press fra befolkningen, fordi det er fremsynte politikere som ser at det er fornuftig å gå i en positiv retning.

Til det siste: Selvfølgelig vil vi forholde oss til kunnskap og til erfaring. Og der hvor vi ser at ting nytter, er vi villig til å se på det i forhold til gjeldsslette. For fem år siden var det et område som vi ikke var villig til å se på – i dag er vi det. Ja, vi tar inn over oss ny kunnskap, og vil forholde oss til det etter hvert.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:55:47]: Berre ein liten kommentar til siste talar, Høglund. Det har jo vore fleire organisasjonar inne. Eg forstår at ein heller vil ha frivillige organisasjonar som skal gjere jobben, og ein har spurt frivillige organisasjonar om dei har noko som fungerer så godt at ein kunne mangedoble hjelpa, og nærmast berre pøse pengar inn i dei prosjekta fordi dei går så godt. Eg skal vere einig med Høglund i at ein ikkje har fått like gode svar på det. Så dersom noko har fungert i eit land, kan ein berre pøse masse pengar inn. Og slik kunne det gjerast i mange, mange andre land.

Så til innlegget. Vi har behandla denne saka lenge i komiteen, og eg trur det har vore gjort grundig. Vi har skrive om både det eine og det andre, og til slutt kom vi

fram til ei innstilling som i alle fall vi frå SVs side er nøgde med, ikkje minst dette med ein handlingsplan for miljøinnsatsen og gjeldsdomstol.

Det er klart at det er forskjellige utgangspunkt og forskjellig tankegodt som ligg til grunn for denne innstillinga – også det som kom frå Regjeringa. For eksempel blir fattigdom nærmast å forstå som ein mangelsjukdom, der ein analyse av maktforhold og relasjonar mellom ulike grupper som sentrale element for forståing og forklaring av fattigdom er fråverande. Dette gjeld både innafør og mellom land. Om ein forstår fattigdom som å vere ein del av samfunnets utvikling, og at viktige grupper faktisk er tente med å oppretthalde grupper av fattige og ressurs-svake, kjem eit perspektiv om felles kamp i eit anna perspektiv.

Korrupsjon er eit anna eksempel. Det blir sett på som eit fenomen, nærast uavhengig av samfunnsmessige strukturar og maktforhold. Men det blir meir forstått som eit fenomen eller ein eigenskap knytt til uheiderlege individ. Dette hindrar ei forståing av korrupsjon som eit strukturelt fenomen som eksisterer fordi viktige maktgrupper ser seg tente med det. Løysingane i meldinga byggjer nærmast på moralsk opprusting under ei antaking av at alle har felles interesse av å fjerne problema med korrupsjon. Eit sånt utgangspunkt vanskeleggjer gode analyser og forslag til løysingar. Ei heilskapleg melding burde også hatt ein historisk dimensjon, der ein ser nøyare på bistand som samfunnsmessig fenomen. Det hadde gjeve meldinga eit lyft om ein såg på korleis bistand kom i stand, kva slags geopolitiske interesser som spelar inn, og kva slags interesser som dreg bistanden i ulike retningar med omsyn til land, regionar, kanalar, sektorar og felt. Kva har f.eks. kolonitida og Berlinmurens fall betydning for innretninga av bistanden frå ulike aktørar? Korleis skaper ein og endrar ein globale trendar og innretninga på bistanden? Kva slags betydning har den ekstremt hurtige, utanfrå pålagde, skiftande innretninga hatt for bestemte land i forhold til langsiktigheit, planlegging og gjennomføring? Eit gjennomgåande historisk grep ville mogleggjort ei betre sjølvkjenning og forståing av kva bistand eigentleg inneber. Vi skal ikkje gløyme at vi for 50 år sia trudde på velferdsstaten. Vi trudde at når den kom, ville kriminaliteten bli borte i vårt rike land. Vi trudde også at når vi berre fekk kjørt litt bistand i 30–40 år, så ville faktisk problema løyse seg. Dette har vist seg å ikkje stemme.

Det blir lagt til grunn eit sentralt utgangspunkt med referanse til FN's tusenårs mål, at no er det einigheit både internasjonalt, nasjonalt og lokalt når det gjeld kampen mot fattigdom. Eg opplever det som både gale og tilslørande. For det første er det gale når det gjeld tusenårs måla. Ei rekkje viktige tusenårs mål er ikkje berørt i desse måla, som f.eks. spørsmål knytte til reproduktiv helse, kjønnslemløsting, tilgang på prevensjon og sjølvbestemt og trygg abort. At dei manglane i måla neppe er heilt tilfeldige, men har ein samanheng med at ein del aktørar ikkje vil ha med slike mål, er det ingen tvil om. Retten til arbeid eller til jord tek ein heller ikkje opp.

Vidare seier tusenårs måla lite om kva for verkemiddel ein må take i bruk for å nå måla. Val av verkemiddel kan politisk sett ofte vere like viktig som dei måla ein set seg. Det burde også vore presisert at menneskerettar må vere overordna tusenårs måla. Mange har også nemnt at tusenårs måla nærmast er meningslaust lite realistiske – også i forhold til det tidsperspektivet som ein set opp.

For det andre hørest det ut som at når alle er einige om måla, så får ein ein felles politikk. Dette er tilslørande, og på internasjonalt nivå forsterkar ei rekkje strukturelle forhold forskjellar mellom fattige og rike land og regionar. Desse strukturane er ikkje tilfeldige, men reflekterer globale maktinteresser og styrkeforhold. Vi snakkar om handelsvilkår, deltaking på ulike arenaer, innverknad på viktige avgjerdsprosessar, gjeldspolitikk, fordeling osv.

Frå SV si side meiner vi f.eks. at ein bør take eit internasjonalt initiativ til ei utgreiing om korleis ein kan modernisere og demokratisere WTO som organisasjon og som forum for internasjonale forhandlingsprosessar, der u-landa får rettmessig representasjon og innverknad. Sjølv sagt må også det reformarbeidet som går føre seg i FN, få all mogleg støtte.

Frå Regjeringa si side er det liten kritikk mot Verdsbanken og andre Bretton Woods-institusjonar. Det verkar som om ein godtek banken sin retorikk om kva som blir sagt i «policy»-avdelingane i banken, og set søkjelyset mindre på korleis banken sine operative avdelingar fungerer i praksis. Det finst ein skog av forskingsmateriale om dette, der særleg Verdsbanken sine støtteprogram knytte til fordeling, fattigdomsorientering, miljø, sosial profil, osv. blir kritiserte. Det er derfor viktig at vi skaper ein større open politisk debatt om korleis Noreg skal arbeide i forhold til desse institusjonane, og kva for krav ein skal setje i samband med møte- og påfyllingsaktivitetar. Ein bør t.d. ha ein direkte politisk ansvarleg representasjon i IMF og ikkje, som no, ein representant frå Noregs Bank utpeikt av Finansdepartementet. Dette er bakgrunnen for vårt forslag om «å legge fram forslag til representasjon og forhandlingsmandat ved kapitalpåfyllinger i internasjonale finansinstitusjoner».

Det er altså ei rekkje internasjonale strukturar og prosessar som systematisk former og skaper aukande skilje mellom fattige og rike land og mellom folkegrupper, og der ein føler at meldinga ikkje går langt nok når det gjeld å gje konsesjonar, innverknad og rettar til utviklingsland.

Også på nasjonalt og lokalt nivå veit vi at ulike grupper i utviklingsland har ulike interesser og ulik tilgang til avgjerdsprosessar. Desse må få komme med og få deltake i ulike fora. Ikkje minst i PRSP-forhandlingar og gjennom desentraliseringsprosessar må ein gje fattige moglegheit til å bli hørt og til å deltake. I teorien må planane for reduksjon av fattigdom, PRSP, vere eit betre alternativ enn dei gamle strukturtilpassingsprogramma. Men det er òg viktig å understreke likskapen mellom desse. Erfaring og forskning viser tydeleg at Verdsbanken og IMF i altfor stor grad får lov til å utnytte koordineringsprosessar til å presse fram ein nyliberal privatiserings- og handelspolitikk – trass i dei fattige u-landa sine

ønske – og slik sett i stor grad representerer ei vidareføring av dei gamle strukturtilpassingsprogramma.

Eg ser også at fattige, sårbare, utsette og kritiske grupper ikkje kjem til orde i PRSP-prosessane. Koordineringsarbeidet har også ført til satsing på færre sektorar, og ein erfarer at tverrgåande utviklingsfelt, som f.eks. miljø, kvinner, kultur, barnarbeid osv., fell ut til fordel for tyngre sektorar som energi, infrastruktur, helse, utdanning og industri.

PRSP-prosessane må derfor forberast kraftig, og ein må særleg leggje vekt på lokal eigarskap og involvering av grupper som ein til no har halde utafør. Det er ein tankekross at mange av dei meir vellykka mellominntektslanda – Brasil, Kina, India, Thailand og Sør-Afrika – faktisk har motsett seg PRSP-prosessane, nettopp ut frå eit ønske om å byggje framtida si på eit meir sjølvstendig grunnlag.

Gjevarkoordinering er derfor – og held fram med å vere det – eit tveggja sverd, der omsynet til forenkling og effektivisering må vegast opp mot problem knytte til tyngre donorstyring av midlane. Eit slikt tvisyn ser ein lite til i det som kjem frå Regjeringa.

Ein tek utgangspunkt i eit rettsperspektiv, og ein kan spørje seg: Kven sin rett? Dette rettsperspektivet er ingen garanti for ei solidarisk, eller rettferdig, fattigdomsorientert utvikling. Eit perspektiv må ein nyansere og gjere ope både for kollektive og for individuelle rettar. Viktige kollektive rettar til jord, til naturressursar og til vatn er i mange tilfelle sentrale føresetnader for fattige og sårbare grupper sin tilgang til ressursar i deira kamp for å overleve og for å skaffe seg utkomme. Desse blir ofte trua nettopp av individuelle, privatiserte rettar. Eit slikt kollektivt perspektiv på rettar er viktig i forhold til prosessar for jordreform og for desentralisering av makt og styresmakt når det gjeld skog- og utmarksressursar.

Eg tek opp det forslaget frå Senterpartiet og SV som ligg føre i innstillinga.

Presidenten: Representanten Bjørn Jacobsen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Inge Lønning (H) [11:06:26]: Representanten Jacobsen nevnte stikkordet tvisyn. Det er en særnorsk oppfinnelse, av Aasmund Olavsson Vinje, som snakket om at man skal le med det ene øyet og gråte med det andre. Det er en ganske krevende øvelse.

Jeg leser SVs særmerknader i innstillingen – det er en del av merknadene som SV er helt alene om – slik at de mer nærmer seg en annen av våre landsmenn, nemlig Peer Gynt, som hadde følgende maksime når det gjaldt internasjonale forhold: Jeg blir også med på ferden, men protesterer for all verden.

Når det gjelder forholdet til PRSP og giverlandskoordinerings, er SV med på den enstemmige komiteformuleringen som peker på de betydelige fremskritt som er gjort, og som også peker på at det er gjort betydelige korrigeringer som gjør at dette er et viktig instrument å satse på. Men så føyer man til sin egen særmerknad, der man

sier at man «vil mane til forsiktighet» når det gjelder dette, og man vil ikke ha «overdreven fokus på giverkoordinering». Nå er det jo ingen som går inn for å overdrive, men hva er egentlig SVs standpunkt? Er man for eller mot dette?

Bjørn Jacobsen (SV) [11:07:57]: Eg trur nok Inger Hagerup sine ord «vær utålmodig menneske» kan vere dekkjande om ein skal putte inn i ein diktarbås kva SV meiner om dette.

Dette med gjevarkoordinering er eit tveggja sverd, for samstundes er det bra å ha det. Då kan ein etterkontrollere. Ein kan etterprøve kva som har blitt gjort, om vi gjorde det som vi sa at vi skulle gjere, osv. Men om ho blir for massiv, kan det faktisk i mange fattige land bli vanskeleg å komme fram med meininga si om det. Det kan bli slik at kontakten mellom eit bistandskontor, f.eks. i ein by i Angola og Oslo blir nærmare enn mellom Angola og det distriktet i Angola der gjevarkoordineringa faktisk skal utførast. Derfor har vi tvisyn og synest at gjevarkoordineringa må takast opp på brei basis.

Morten Høglund (FrP) [11:09:06]: Mitt spørsmål gjelder også PRSP. Det er sikkert nyttige bekymringer SV kommer med når man advarer mot en neoliberal privatiserings- og handelspolitikk. De er forståelige på bakgrunn av SVs politikk. Allikevel: Er det ikke slik at mange afrikanske stater har vært plaget av gammelt sosialistisk tankegods i årevis, og at det er på tide å kvitte seg med det og f.eks. nasjonale monopoler, som kun er til fordel for enkelte i eliten? Kan ikke dette med fordel avskaffes til beste for folket? Alle slike krav er vel ikke er av det onde?

Bjørn Jacobsen (SV) [11:10:09]: Det er ingen tvil om at ein del av det såkalla gammalsosialistiske tankegodset som fanst, og som delvis kanskje også finst i Afrika, var ein del av den kalde krigen, noko som ikkje eg trur er spesielt utviklingsfremmande. Eg trur at det som kan vere utviklingsfremmande, er samvirke, men også ein aktiv stat som fører ein politikk ut frå kva folket i desse landa sjølv meiner.

Når det gjeld PRSP, er problemet at det er altfor lita deltaking av kvinner, av barn og ungdom og også av småbønder. Men kanskje det mest grunnleggjande i mange land er at det må ein politisk kamp til for at dei skal få ei deltaking. Ein må, som i Noreg, kjempe om å få ordet, ein må kjempe om å få deltake i den politiske utvekslinga, nettopp fordi politiske leiarar i fattige land må take omsyn til sine veljarar, til sine småbønder, til sine kvinner, og ikkje til oss som sit med dei store dollarsetlane.

Jon Lilletun (KrF) [11:11:21]: Det er prisverdig, det sitatet som representanten Jacobsen hadde frå Inger Hagerup, «vær utålmodig menneske». Men er det ikkje eit visst problem da at ein problematiserer absolutt alle områder som utviklingsmeldinga og innstillinga handlar om, der ein er i tvil om svaret? Korleis i all verda kan ein få

utretta noko om ein ikkje plukkar ut ein del område som ein iallfall skal arbeide for?

Det er manglar ved tusenårsmåla. Det er heilt klart. Men der ein har vorte einige om noko, er det vel viktig å få gjennomført det. Difor er eg forundra over at representanten Jacobsen, som representerer eit parti som har som motto «vær utålmodig menneske», fyrst og fremst kjem med tvisyn. Sjølv representerer eg ein tradisjon i folkerørslene som klart har i seg mykje tvisyn, men jammen må ein òg samle seg om ein del som er handlingsretta. Av og til kan jo ein del rørsler, som SV, på ein måte ha felles mål, sjølv om dei er ulike. Her treng vi eit mål for å få slutt på fattigdomen, elendet og uretten. Da er ikkje tvisyn svaret!

Bjørn Jacobsen (SV) [11:12:45]: Eg er veldig glad for at representanten Lilletun og eg står på same kulturelle grunn. Eg kan forsikre representanten Lilletun om at eg i dag faktisk har teke meg saman. Nede på kontoret mitt ligg det 20–30 konkrete forslag. Dei tok eg aldri med meg til komiteen. Eg ville gjerne ha lagt dei inn som konkrete forslag til korleis ulike ting kunne ha blitt endå betre. Men vi har i dag trass i alt fått fleirtal for ein handlingsplan for miljøet. Vi trur at det vil treffe og gjere miljøarbeidet frå Noregs side mykje betre. Vi trur også det er bra å greie ut om ein skal innføre ein internasjonal gjeldsdomstol. Vi veit at dei fattige landa faktisk betaler ni gonger meir i ågerrenter og i ågeravdrag på gjelda si – ni gonger meir – enn det vi gjev av lommerusk i bistand.

Neste gong vi skal diskutere dette, skal eg take med meg fleire av dei 24–25 forslaga eg har liggjande nede på kontoret mitt. Då skal Lilletun få vere med og stemme for dei også.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Jon Lilletun (KrF) [11:14:09]: Eg ser fram til neste omgang. Det er slik at vi pleier å handsame ei utviklingsmelding kvart tiande år. Eg må nok innrømme at mitt perspektiv her på huset er noko kortare, men eg takkar for oppmodinga om å halde fram så lenge at vi kan klare det.

Eg vil fyrst gratulere saksordførar. Det er heilt rett at vi har hatt ei lang behandling. Det har vore ei omfattande behandling. Eg vil gje ros til saksordførar, som på ein glimrande måte har integrert ein veldig brei del av Organisasjons-Noreg og ein brei del av Bistands-Noreg. Vi har hatt mange prosessar i komiteen som har ført fram til ei innstilling som eg synest vi har grunn til å vere nøgde med, og som eg trur vil bringe denne politikken framover.

Eg vil òg gjerne gje ros til hovudtalsmannen for opposisjonen, Gunhild Øyangen, for det innlegget ho hadde i dag. Eg synest det på ein god måte gav hovudfokus og samordna denne debatten.

Så til det svært dagsaktuelle. Om lag 165 000 menneske har til no mista livet som følge av flodbølga i Sørøst-Asia – ein enorm tragedie. Eg beundrar gjevargleda og engasjementet som har vore for å hjelpe ofra. Mitt håp no

er at vi ut av dette kan skape ei varig mobilisering for internasjonal solidaritet. Akutt naudhjelp ved kriser er naudsynt, men den kontinuerlege fattigdomskrisa krev auka bistand. Mange stader, ikkje minst i Afrika, lever menneske i ein tilnærma permanent katastrofesituasjon. Den auken vi har fått i bistandsnivå i år, må difor haldast oppe. Skal vi nå FN sitt tusenårsmål om å halvere delen av fattige i verda innan 2015, må bistanden vidare opp.

Bistandssatsinga i Asia må ikkje føre til at rike land kuttar i bistanden andre stader. Mike Sackett, som er regiondirektør for FN sitt matvareprogram i det sørlege Afrika, har allereie opplevd at ein gjevar har avlyst eit møte for å prioritere arbeidet i Asia. Når Legar utan grenser ber om at pengegaver ikkje lenger vert øyremerkte flaumkatastrofen, er det modig gjort. Dei ynskjer å kunne bruke pengane andre stader i verda der nauda er stor. Vi må vere like modige og be om meir pengar og like stort engasjement for andre fattige land og menneske.

Eg vil særskilt nemne Sudan. Fredsavtalen som no er signert, gjer slutt på ein 21 år lang borgarkrig. Om lag 2 millionar menneske har mista livet, og 4 millionar er drivne på flukt. Eg vil, slik òg representanten Øyangen gjorde, gje ros til vår utviklingsminister, Hilde Frafjord Johnson, som gjennom mange år har arbeidd for å få i stand denne fredsavtalen. Avtalen vil stabilisere heile regionen. No kan flyktningane kome heim, og oppbygginga av eit krigsherja land kan ta til. Til det treng ein pengar. Noreg skal arrangere ein gjevarlandskonferanse for Sudan. Her må det internasjonale samfunnet stille opp med pengar. Dette vert ein test på vår solidaritet med verdas fattigaste. Det er ikkje Sudan og Darfur som skal betale rekninga for flaumkatastrofen. Difor er det så viktig at pengane som går til flaumofra i Asia, vert gjevne som ekstra løvvingar.

I tilknytning til representanten Høglund sitt syn på bistand vil eg seie: Det at Noreg som nasjon og NGO-ar i år etter år har arbeidd i Sudan, har skapt eit nettverk som har tillit på begge sider av konflikten, og som utviklingsministeren har kunna bruke i arbeidet for å få desse partane til forhandlingsbordet. Det ville ikkje ha nytta å kome dit utan at tilliten var bygd på førehand, nettopp av bistandsmidlar.

Utgangspunktet for alt utviklingsarbeid er at fattige i sør har krav på rettferd og å få oppfylt sine menneskerettar. Det handlar ikkje om veldedigeit frå oss rike i nord. Utviklingspolitikk er noko langt meir enn å gje pengar til bistand. Utviklingspolitikk dreier seg om å leggje forholda til rette nasjonalt og internasjonalt for at fattige skal få ei betre framtid.

Regjeringa peiker ut fire frontar som vi må satse på. Den fyrste fronten er at det må skapast ein global partnarskap. Det betyr at verdas land må samarbeide betre. Rammene for handel, gjeld og investeringar må vere rettferdige. Både for små land, som Noreg, og for utviklingsland er det viktig at det vert funne fram til eit ope, sterkt og føreseieleg regelverk som hindrar at den sterkaste sin rett gjeld. For dei aller fattigaste vil bistand framleis vere heilt naudsynt. Men land som er på veg ut av uføret, treng å få eksportere varer til andre land fram-

for passivt å ta imot bistand. Vestlege land må opne sine marknader for varer frå utviklingsland og ikkje med subsidiar utkonkurrere fattige land sin produksjon og eksport.

Vidare må utviklingslanda reformere sitt styresett. Det er den andre fronten. Det er utviklingslanda sin eigen politikk som til sjuande og sist avgjer om vi lykkast i kampen mot fattigdom. Pengar skaper ikkje velferd utan ved god styring, eit statsapparat som fungerer, demokrati og respekt for menneskerettane. Fattige menneske fortener eit styresett som tek deira behov på alvor. Korrupsjon er eit alvorleg hinder for utvikling. Styresmaktene i utviklingslanda må vise sterk vilje til å prioritere sine egne fattige. Utan dette nyttar bistandsarbeidet ikkje. Difor er det positivt at Noreg er i fremste rekkje i anti-korrupsjonsarbeidet.

Den tredje fronten gjeld gjevjarreform. Bistanden må aukast kraftig. Vi kan nå tusenårsmåla. Rapporten frå Millenniumsprosjektet viser dette. Men da må finansieringa styrkjast, og ikkje minst må bistanden verte meir effektiv og målretta. Ein feilslått utviklingsbistand kan i verste fall vere med på å forverre situasjonen. Vi må konsentrere og samordne verkemidla, og nasjonale styresmakter må vere i førarsetet. I dag spring mange av dei som driv bistandsprosjekt, i beina på kvarandre. For mange isolerte småprosjekt frå ulike gjevjarar er ei belastning for mottakarlanda. Vi må bort frå for mange øyremerkte prosjektmidlar og over til større rammeløyvingar. Når mottakarlanda må skrive fleire tusen rapportar til ulike bistandsgjevjarar kvart år, krev dette tid og pengar som i staden kunne vorte brukte til å bygge opp utdanning og helsetenester for dei fattige. Når det gjeld koordinering, må ein sjå på kva som er rasjonelt i kvart enkelt land. Målet er at bistand skal vere effektivt, og at ein får att mest mogleg fattigdomsnedkjemping for kvar krone.

Den siste fronten i arbeidet mot fattigdom er at næringslivet og dei frivillige organisasjonane vert mobiliserte. Næringslivet må med for å spreie kompetanse og skape økonomisk vekst. Det offentlege kan ikkje klare det åleine. Ved etablering og investering i utviklingsland må bedrifter verte stimulerte til å ta sosialt ansvar og tryggje menneskerettane. Det er viktig at fattige sjølve kan arbeide seg ut av fattigdomen med egne talent og ressursar. Eg vil særskilt nemne mikrokreditt. Med små lån har millionar av menneske, kvinner og menn, starta eiga verksemd. Aktørane som låner ut pengar, er gjerne organiserte som frivillige organisasjonar. Ein av desse, Jamii Bora, som har sitt utgangspunkt i Mathare-slummen i Nairobi i Kenya, har fått med seg over 60 000 fattige i heile Kenya som medlemmer og låntakarar sidan oppstarten i 1999. Organisasjonen når ut til fattigfolk som elles aldri ville ha fått pengar frå dei etablerte bankane i landet. Kristeleg Folkeparti vil arbeide for at dei fattige får betre tilgang til den typen kreditt.

Frivillige organisasjonar har ofte svært god lokal-kunnskap og samarbeider tett og godt med sine partnarar i utviklingslanda. Dette medverkar til eit aktivt og mangfaldig sivilt samfunn, som er ein føresetnad for demokrati og kamp mot fattigdom. I Noreg har vi eit omfattande

samarbeid med dei frivillige organisasjonane. Dette er positivt fordi vi får større kapasitet og breidd i utviklingsarbeidet. Vi skal ha respekt for deira eigenart og uavhengige rolle, men alle aktørar i utviklingspolitikken må innrette arbeidet sitt etter den auka nasjonale og internasjonale koordineringa av bistanden. Bidraga må halde høg kvalitet, vere kostnadseffektive og bruke og utvikle lokal kapasitet der det er mogleg. Det handlar om å få mest mogleg ut av kvar krone som vert gjeven, og at ein baserer seg på løysingar som er berekraftige over tid.

Å samordne betyr ikkje at alt skal verte heilt straumløpeforma. Vi ynskjer ikkje å hermetisere organisasjonsstrukturen vår, men å gje rom for nye grupper til å engasjere seg i utviklingspolitikk. Berre slik kan vi sikre engasjement, kreativitet og mangfald.

Komiteen har òg samrøystes kome fram til tilrådinga om ein miljøplan og om ein del andre område. Det viser at ein prosess slik som den vi har hatt, gjev resultat. Eg er overtydd om at statsråden og Regjeringa på ein god måte vil kvittere ut totaliteten som no ligg som fleirtalsinnstilling.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Gunhild Øyangen (A) [11:24:36]: Kristelig Folkeparti er opptatt av omfordeling, og mener det er naturleg å søke etter nye finansieringskilder som kan bidra til å utjevne forskjeller mellom fattige og rike og styrke FN og andre institusjoner finansielt.

Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet går lenger enn flertallet i denne saken. Vi viser til den internasjonale diskusjonen som pågår om Tobin-skatt, karbonskatt og skatt på våpenhandel, og vi har fremmet et forslag i innstillingen der vi ber Regjeringen om å utrede alternative former for global beskatning til inntekt for FN-systemet. Tidligere har Kristelig Folkeparti vært mer åpen for å vurdere karbonskatt og andre internasjonale miljøavgifter. Jeg har merket meg at miljøvernministeren har gått inn for tiltak mot CO₂-utslipp fra drivstoff til bruk i internasjonal luftfart.

Når vi vet at en rekke rike land på langt nær oppfyller sine pengeløfter, og at FN i en fersk rapport peker på at det er behov for dobbelt så mye penger for å nå tusenårsmålene, vil jeg spørre representanten Lilletun om hvorfor Kristelig Folkeparti, som i andre sammenhenger er opptatt av fordeling, ikke en gang vil være med på en utredning av alternative former for globalt samarbeid.

Jon Lilletun (KrF) [11:26:10]: Eg er heilt samd med representanten Øyangen i at det er nødvendig med fleire og breiare inntektskjelder for å finansiere internasjonale tiltak, ikkje minst gjennom FN.

Eg og Kristeleg Folkeparti er òg svært tilfredse med at m.a. Frankrike, men òg ein del andre nasjonar, har teke opp att diskusjonen om desse sakene i den seinare tid. No har det vist seg at Tobin-skatten ville bli vanskeleg å gjennomføre i praksis. Vidare er det vel meir og meir blitt klart at det for enkeltland å gjennomføre noko av

dette ikkje vil fungere. Det ville bli å setje seg sjølv i ein ganske håplaus situasjon.

Kristelig Folkeparti er likevel trygg på at Regjeringa vil delta i denne debatten. Vi har ikkje noko behov for å instruere eiga regjering, men kjem til å arbeide inne i Regjeringa for at vi skal delta i arbeidet for å finne fram til gode internasjonale finansieringsordningar.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:27:35]: Eg har lyst til å spørje representanten Lilletun om dette med veldedigheit.

Fleire frå Kristeleg Folkeparti, også utviklingsministeren, synest det er veldig viktig å seie mange gonger at vi må hugse på at dette ikkje er almisser. Det er ikkje veldedigheit vi held på med. Likevel har eg lyst til å spørje om det. Min definisjon av veldedigheit er at vi i den rike verda på ein måte vil vere avhengige av dei fattige for å vise kor gode vi er. Det er på ein måte slik at vi kastar oss opp til å bli skinnheilage som berre det, og det har eg sjølv opplevd å ha vore av og til. Kunne han ha definert litt meir kva veldedigheit er?

I politisk filosofi har vi den tyske filosofen Kant*, som snakkar om herre–knekt-forholdet, der knekten held fram med å vere knekt nettopp fordi han tillèt herren å vere herre. Det er grunnlaget for den politiske kampen som har vore her i Europa. I Noreg kjenner vi det betre gjennom det å stå med lua i handa. Grunnlaget for ikkje å halde fram med det var sjølv sagt å starte ein politisk kamp.

Spørsmålet blir då: Kan bistand, dersom det er veldedigheit, på ein måte verke til å tilsløre både den europeiske og den norske politiske utviklinga?

Jon Lilletun (KrF) [11:28:55]: Representanten Jacobsen er i det filosofiske hjørnet i dag, og det kunne ha vore spennande å ha hatt meir enn eitt minutt til rådvelde for å resonnerer høgt over dei innspela som kjem her. Eg må nok seie at eg håper at eg ikkje kan reknast som skinnheilag, og eg må seie at eg òg er i tvil om eg kan kalle meg heilag.

Eg er imot å sjå på bistand som veldedigheit. Det er nemleg ei urettferd i verda med omsyn til strukturar og ressursar slik vi har fått dei tildelt oss, osv., og den urettferda er det nødvendig å gjere noko i forhold til. Representanten Jacobsen har sjølv skildra ein del av det som opplagt er urettferdig i desse strukturane. Difor er det viktig for oss å få sagt: Det er bra at folk vil gie av eit godt hjarte, men utviklingsarbeid – bistand – dreier seg ikkje berre om å bruke sitt gode hjarte. Det dreier seg faktisk om å skape rettferd i ei urettferdig verd, i alle fall større rettferd.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Åslaug Haga (Sp) [11:30:16]: Det går lang tid mellom hver gang Stortinget får mulighet til å behandle norsk politikk overfor utviklingslandene i sin fulle bred-

de. Det nærmer seg ni år siden forrige gang, og det tross for at vi er en betydelig internasjonal bidragsyter. Nettopp derfor er det viktig at vi får en skikkelig runde på dette nå.

En vil jo se av innstillinga at man i Stortinget er enig om svært mye i forhold til utviklingspolitikken. Vi har også en utviklingsminister som nyter stor tillit. Med dette utgangspunktet blir det ikke den høye temperaturen i debatter som dette, men det betyr sjølsagt ikke at den av den grunn ikke er viktig.

Senterpartiet har ikke tenkt å bruke denne debatten til å snakke om alt vi er enige om, for det er veldig mye. Det vi har lyst til å bruke våre tilmålte minutter til, er å si noe om hva vi gjerne skulle ha sett en annen innretning på i meldinga, hvordan vi skulle ønsket at meldinga kunne ha vært mer helhetlig på en del områder. Vi tror nemlig at hvis vi skal greie å bringe utviklingsdebatten videre, hvis vi skal greie å få bistanden til å bli mer effektiv på sikt, er vi avhengige av at vi greier å sette bistanden inn i ikke bare ei brei samfunnsmessig ramme innen de enkelte land, men også et globalt perspektiv. Noe av det vi savner i utviklingsmeldinga, er en grundigere diskusjon om forholdet mellom utviklingspolitikken og andre deler av utenrikspolitikken. Det gjelder både forholdet mellom den klassiske sikkerhetspolitikken og det fredsbyggende arbeidet og sammenhengen mellom handelspolitikken og utviklingspolitikken. Vi skulle gjerne ha sett et mer integrert perspektiv. Vi skulle også gjerne ha sett at vi hadde hatt en grundigere drøfting av hvilke virkemidler og kanaler som fungerer mest effektivt i ulike sammenhenger. Bilateral bistand, multilateral bistand og bistand gjennom de frivillige organisasjonene har ulike fortrinn og begrensninger som er relevante for hvordan vi innretter utviklingspolitikken. Vi håper vi kan komme tilbake til denne type diskusjon seinere.

Vårt viktigste savn i meldinga er likevel at den ikke skaper en god nok kobling mellom fred og sikkerhet på den ene sida og utvikling på den andre. FNs høynivåpanel slår fast at fattigdom er den mest alvorlige trusselen mot fred og sikkerhet i dag, og at utvikling er grunnlaget for vår kollektive sikkerhet. Ekstrem fattigdom, finansielle kriser, store sykdomsutbrudd og omfattende miljøødeleggelser undergraver sjøelve fundamentet for mange stater og legger samfunn åpne for kaos, organisert kriminalitet og terrorisme. Konflikt skaper lidelser. Det koster enorme summer for verdenssamfunnet å prøve å rydde opp. Fattigdom fører til konflikt, og konflikt er den viktigste hindringen for utvikling. Dette er sjølsagt ikke noe nytt, og det er ikke noe nytt at FNs høynivåpanel påpeker dette. Men det er like viktig at det blir gjort, for vi har ikke evnet å bryte den dødsspiralen som vi her snakker om. Det trengs definitivt en helt annerledes tenkning knyttet til det å evne å forebygge konflikter.

FN har helt spesielle forutsetninger for å bidra til en mer effektiv politikk når det gjelder forebyggende handling, fordi FN tross alt nyter stor tillit som uhildet samarbeidspartner. Det er iallfall ikke noen andre enn FN man har større tillit til når det gjelder å gå inn i denne type utfordringer. Det internasjonale samfunnet har jo etter

* Skal være Hegel, jf. representanten Jacobsens rettelse side 1381.

hvert utviklet rimelig gode mekanismer med hensyn til hvordan vi skal håndtere en konflikt når den har oppstått. Vi har også etter hvert i det internasjonale samfunn blitt flinkere til å håndtere situasjoner etter konflikt. Vi har virkemidler både i forhold til det faktum at krisen er der, og i forhold til å sette inn tiltak etter konflikt. Men det det internasjonale samfunnet er usedvanlig dårlig skodd med, er virkemidler og strategier når det gjelder å forebygge konflikt. Jeg hadde ønsket og håpet og trodd at den meldinga vi har fått oss forelagt, hadde vært med på å anviser hvordan vi skal komme videre i forhold til å skape strategier for konfliktforebygging.

Men dette med å se sammenhengene i hele den internasjonale politikken er opplagt viktig. Det er opplagt viktig med tanke på hvilke strategier som skal legges for utviklingspolitikken. Derfor har Senterpartiet i innstillinga foreslått en breiere gjennomgang og ei ny melding til Stortinget, hvor vi kunne sett sammenhengene mellom utvikling, fattigdomsbekjempelse, miljø og de breiere sikkerhetspolitiske utfordringene. Men her har vi dessverre ikke greid å få flertallet med oss.

Meldinga har etter Senterpartiets vurdering en forenklet framstilling når det gjelder internasjonal handel. Dette har man vært igjennom i globaliseringsmeldinga, og det er for så vidt ikke så mye nytt å si på dette området. Men det er et faktum at internasjonal handel kan brukes både til å øke velferden globalt og til å øke fattigdommen. Internasjonal handel kan bidra til utjevning, og den kan bidra til økte forskjeller. Handel kan bidra til å bedre miljøet, og den kan bidra til å ødelegge miljøet; den kan bidra til å heve etiske standarder, og den kan bidra til å redusere etiske standarder. Utforminga av handelssystemet blir derfor svært avgjørende på de områdene som handelssystemet dekker, og i forhold til den breie utviklingspolitikken hadde vi trengt en mer nyansert debatt om disse spørsmålene. Vi hadde også trengt en større debatt knyttet til hvilke sektorer som bør inntas som en del av handelssystemet. Vi vet at mange utviklingsland er skeptiske til det omfanget av forhandlingstemaer som skal gjennomføres i tida framover, og vi mener at Norge burde stått mer oppreist og støttet utviklingslandenes velbegrunnede innvendinger mot stadig å inkludere nye sektorer i handelssystemet, i hvert fall på dette tidspunktet.

Vi hadde ønsket oss en langt mer offensiv linje fra Regjeringas side, knyttet til det å vise åpenhet i forhold til endringer i forhandlingssystemet i WTO. Ved at forhandlinger i like stor grad som tidligere føres i lukkede rom, osv., får ikke forhandlingene den oppmerksomheten som vi mener at de burde ha. Regjeringa er ikke offensiv nok på utviklingslandenes vegne i forhold til å gjøre noe med disse forholdene.

Så helt til slutt: I forbindelse med flodbølgekatastrofen er det kommet mange forslag om nødhjelpsfond. Sjølfolk som har brukt mye av livet sitt til å hindre at det kommer mye penger i statskassa, er nå blitt rausere på statens vegne. Det er veldig mye positivt knyttet til den viljen vi nå ser til å bistå ved flodbølgekatastrofen, men jeg må også få si at det vi har sett den seinere tida, underbygger at det internasjonale samfunnet greier å mobilisere

ressurser i forhold til katastrofene. Men det vi definitivt ikke greier, er å mobilisere nok ressurser til den langsiktige bistanden, og jeg håper jo at vi skal evne å bevare fokuset på behovet for den økte langsiktige bistanden, og at ikke kortsiktigheten og øyeblikkets tyranni nå overtar.

Elisabeth Røbekk Nørve hadde her overtatt presidentplassen.

Trine Skei Grande (V) [11:41:00]: Venstre stiller seg bak Regjeringas forslag til utviklingsmelding og regjeringspartiens merknader fra utenrikskomiteen.

Meldinga beskriver på en god måte de utfordringer vi står overfor i arbeidet mot å nå FNs tusenårsmål. I løpet av de siste årene har det vokst fram en økende internasjonal konsensus om at fattigdomsbekjempelse som ledd i realisering av menneskerettigheter må stå sentralt i utviklingspolitikken. Dette kom til uttrykk høsten 2000 da FNs tusenårsmål ble vedtatt som en erklæring som stiller opp konkrete mål for bekjempelse av verdens fattigdom, og som setter en ambisiøs målsetting om at tusenårsmålene skal være oppfylt innen utgangen av 2015. Venstre slutter seg til at FNs tusenårsmål skal være grunnlaget for norsk utviklingspolitikk.

Venstre støtter flertallet i komiteens syn om at det er en alvorlig hindring for de fattige landenes utvikling at de ikke i tilstrekkelig grad er integrert i verdensøkonomien. Selv om Senterpartiet og SV ikke er enig, er det på sin plass å minne om at den siste WTO-runden ble kalt «utviklingsrunden», og at det rammeverket som nå ligger inne i forslagene, er et viktig gjennombrudd, sjøl om det også innebærer utfordringer for Norge. For å bidra til utvikling i fattige land må internasjonale institusjoner styrkes og demokratiseres. Norge må være en pådriver for å videreføre reformprosessene i Det internasjonale pengefondet og Verdensbanken. Institusjonenes politikk må tilpasses en langsiktig utvikling og fattigdomsreduksjon i de land som er i krise, ikke bare endringer for å oppnå kortsiktige økonomiske målsettinger uten hensyn til konsekvenser for landets innbyggere. Samtidig må Verdensbanken og IMF stille miljøkrav og legge mer vekt på regjeringers evne til demokratisering og sosiale reformer.

For å sikre en ansvarlig lånepolitikk må nasjonale og internasjonale finans- og kredittinstitusjoner styrkes og åpnes opp. Samarbeidet mellom sentralbanker må utvides. Venstre mener Norge bør støtte et internasjonalt samarbeid for å finne fram til nye tiltak for å regulere uønsket atferd i den globale økonomien, f.eks. globale miljøavgifter på fly. Venstre mener at noe av det viktigste er å arbeide for å sikre internasjonal konkurranse og motvirke tendenser til globale monopoler og karteller ved å arbeide for antimonopoltiltak gjennom f.eks. FN-systemet, WTO og G8-gruppen, for ønsket om et globalt konkurransetilsyn. Venstre er enig med et flertall i komiteen som mener at en reform av FN slik at verdensorganisasjonen blir mer legitim og effektiv, er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for en effektiv håndtering av de globale sikkerhetstruslene i dag.

Sletting av gjeld er kanskje et av de viktigste enkelttiltakene for utviklingen i mange fattige land. Norge har sin andel av ansvaret for gjeldskrisen, bl.a. gjennom norsk shippings eksportkampanjer på 1970-tallet. Gjeldssletting må gis raskere for de land som har vist sterk vilje til reform og fattigdomsbekjempelse. Det må også finnes løsninger for land som faller utenfor HIPC-initiativet. Norge bør vurdere hvorvidt ensidig norsk gjeldssletting også kan gjelde mellominntektsland, og intensivere arbeidet mot andre kreditorland for å samordne ytterligere gjeldssletting. Det bør opprettes internasjonale kreditttilsynsmekanismer for å sikre en ansvarlig utlånspolitikk nasjonalt og internasjonalt. Venstre støtter Regjeringas syn om å bidra til en internasjonal studie av «illegitim gjeld», gjennomført av relevante multilaterale institusjoner, der målsettingen er å komme med praktisk gjennomførbare anbefalinger.

Verdens fattige land må få større innpass på verdensmarkedet. Norge må være en pådriver for at Doha-runden i WTO reelt ivaretar utviklingslandenes interesser, bl.a. ved at nulltoll for de minst utviklede landenes produkter bindes i WTO. Norge må også gi bistand til land som ønsker å styrke sin eksport, slik at økt eksponering overfor verdenshandelen kombineres med institusjonsbygging og sosiale reformer som bidrar til fattigdomsbekjempelse.

Land som skal tiltrekke seg nye investeringer, må bygge opp tillit når det gjelder politisk og økonomisk stabilitet. I tillegg til å arbeide for økt stabilitet og ansvarlighet i globale finansmarkeder må Norge øke bistanden til institusjons- og kompetansebygging i mottakerlandene. Ikke minst er det viktig at de fattige landene får tilgang til ny teknologi som IT. Arbeidet med internasjonale retningslinjer for investorer og vertsland i et investeringsforhold må også styrkes, f.eks. i OECD eller FN-regi.

Venstre slutter seg til Regjeringas mål om at bistandsnivået skal heves til minst 1 pst. av BNI. Utover dette blir det viktigere at man i utviklingspolitikken utvikler en høy grad av giverkoordinering og harmonisering mellom ulike givere. Bistand er fremdeles et nødvendig virkemiddel i utviklingspolitikken. Venstre er enig i at målet om opptrapping av bistanden til de fattigste landene må stå fast. Et økende antall givere tilsier imidlertid at bistanden må koordineres bedre mellom giverlandene. Bistanden må rettes mot land som har vilje til å gjennomføre en sunn økonomisk politikk og ønsker en bærekraftig og demokratisk utvikling. Det må være et krav at bistanden brukes til tiltak som har reell nasjonal forankring i samarbeidslandet. Mer av den norske bistanden må rettes mot demokratibyggning og styrking av menneskerettighetene. Demokrati og menneskerettigheter er nødvendige forutsetninger for en mer sosialt rettferdig utvikling. Det er også en viktig forutsetning for økonomisk utvikling. Uten et styresett hvor befolkningen kan kaste sine ledere ved valg, skapes det ikke tillit til en stabil sosial og politisk utvikling, noe som igjen er nødvendig for å sikre gode investeringer og produksjon. Norge må derfor stille strenge krav til respekt for demokrati og menneskerettig-

heter overfor sine samarbeidsland. Videre må frivillige organisasjoners lokale demokrati- og menneskerettighetsarbeid prioriteres høyere. Mikrokredittordninger må i større grad supplere tradisjonell bistand, ikke minst fordi det er en erkjennelse av farene ved omfattende bistand.

Venstre er enig i at norsk utviklingsbistand skal basere seg på den forutsetning at utvikling i et land i første rekke skapes innenfra. Utviklingslandene må sjøl ta større ansvar for egen utvikling. En forutsetning for dette er at internasjonale aktører også forholder seg til og innordner seg utviklingslandenes lederskap. Nasjonalt eierskap må bli reelt. Her er reform av internasjonal bistand helt sentralt. På landnivå dreier dette seg om koordinering og harmonisering av giverlandenes innsats. Etter Venstres mening er det viktig å konkretisere innholdet i begrepet godt styresett. Demokrati og menneskerettigheter er grunnleggende bestanddeler i utviklingen av et godt styresett. Utviklingen mot et bedre utdannings- og kompetansenivå, institusjonsutvikling og styrking av forvaltnings- og kontrollorganer er også viktig.

I mange utviklingsland er de institusjonelle forutsetningene for å skape gode og forutsigbare rammevilkår for næringslivet svake. Det hemmer innenlandske investeringer og næringsutvikling, og gjør at landene har vansker med å tiltrekke seg utenlandske investeringer. Venstre har merket seg at Regjeringa vil bidra til å vri innsatsen fra frivillige organisasjoner og næringslivet inn mot Norges samarbeidsland og andre minst utviklede land. Venstre vil, i likhet med komiteen, i særlig grad være opptatt av at norsk utviklingsbistand gjennom de frivillige organisasjonene bl.a. ses i perspektiv av FNs tusenårsmål. Vi er enig i at det opprettes et utvalg som skal vurdere resultater av bistanden gjennom de frivillige organisasjonene, særlig når det gjelder de frivillige organisasjonenes innsats for giversamarbeid, koordinering og helhetlig utviklingsinnsats. De frivillige organisasjonene gjør en stor og viktig innsats, og er på selvstendig grunnlag en viktig del av norsk utviklingspolitikk.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [11:49:57]: La meg bare starte med en oppfordring til Stortinget, og det er at vi ikke venter i åtte år med neste debatt om utviklingspolitikken. Dynamikken på dette feltet tilsier at Stortinget bør ha både redegjørelser, debatter og meldinger i tiden framover.

La meg begynne med den tragiske naturkatastrofen i Asia annen juledag, som har preget oss alle, og som ødela livet og levekårene for millioner av mennesker og drepte over 165 000. Vi skal stille opp for dem som er rammet, og vi må gjøre hva vi kan for å forebygge slike katastrofer i framtiden.

Men det går også en langsom tsunami over den fattige delen av verden. La oss derfor håpe at den bølgen av folkelig engasjement som nå hjelper flodbølgeofrene, kan utvikle seg til et permanent engasjement i kampen for dem som er fattige og nødstilte, over alt i verden hvor de finnes. Til det trenger vi en global dugnad, og vi trenger en arbeidsplan. Det har vi nå fått et bidrag til gjennom den rapporten som er framlagt fra FNs side, FNs tusen-

årsprosjekt om gjennomføring av tusenårsmålene. Den ble presentert for generalsekretær Kofi Annan i går.

Jeg vil få trekke fram noen viktige elementer fra den: For det første at utviklingspolitikken er begrunnet i grunnleggende menneskerettigheter. For det andre at vi ikke vil nå tusenårsmålene om vi ikke reformerer. For det tredje at bedre markedsadgang for varer og tjenester fra utviklingslandene er nødvendig. For det fjerde at vi kan nå tusenårsmålene om vi arbeider mer målrettet med reform. For det femte at godt styresett er nøkkelen til utvikling. For det sjette at bistand nytter når det gjøres riktig, og når man bygger på landenes egne fattigdomsplaner. Og for det sjuende at tusenårsmålene er innen rekkevidde om OECD-landene bare delvis innfrir sine gamle løfter om bistand og gir 0,54 pst. av BNI – altså under FNs mål på 0,7 pst.

Tusenårsprosjektet understreker samtidig at reform av FNs egen måte å arbeide på må drives videre dersom FN skal kunne være en ledende kraft i arbeidet.

Innstillingen vi behandler i dag, viser at Regjeringen og Stortinget deler disse vurderingene – vi er altså på linje med FN. Den viser at Regjeringen har Stortingets støtte i arbeidet som gjøres for å drive denne globale reformagendaen framover.

Hovedlinjene er det altså enighet om i denne innstillingen, og det er en styrke når vi skal gjøre dette. Det dreier seg om sammenheng i politikken, eller koherens. Utviklingspolitikk er ikke et særfelt, det omfatter i prinsippet alle spørsmål der forholdet til utviklingslandene berøres. Handel og markedsadgang, gjeld – gjeldssletting og gjeldslette – migrasjon, landbrukspolitikk, kunnskaps- og teknologioverføring osv.

Om vi skal oppnå et reelt globalt partnerskap for utvikling, må industrilandene levere på disse feltene, og det må også Norge. Det dreier seg om styresett. Godt styresett og en velfungerende stat og kamp mot korrupsjon er en forutsetning for at vi skal lykkes. Derfor satses det på å støtte opp om og bidra til å videreutvikle kapasiteten til egen styring hos u-landene selv. Det er bra at Stortinget slutter seg til dette.

Det dreier seg om giverreform, og vi er midt i dette internasjonale reformarbeidet av internasjonal bistand. Derfor er jeg glad for komiteens understrekning av at det er samarbeidslandenes planer og fattigdomsstrategier som skal støttes – ikke våre – og at det er de som skal lede utviklingsarbeidet – ikke vi – slik at de selv får det fulle ansvaret for det som skjer. Det er det som er en rett tilnærming.

FNs tusenårsprosjektsrapport understreker også dette. Vi er inne i en prosess der vi i økende grad ser en overgang fra øremerking og prosjektbasert bistand til større ansvar for egenutvikling gjennom sektorprogrammer og budsjettstøtte. Da er det situasjonen på landnivå som avgjør kanalvalg og vurderingen av dem, og ikke en egen norsk analyse av hvilke kanaler som egner seg best sett fra Oslo.

Så må vi fokusere på resultatene. Det gjør vi i meldingen, og det er jeg glad for at komiteen slutter seg til i innstillingen. Vi skal komme tilbake med våre vurderinger

av hvordan vi konkret kan måle utviklingspolitikkenes effekter i de ulike budsjettproposisjonene.

Ett av de elementene som er trukket fram i reformarbeidet i FNs tusenårsprosjekts samlerapport, er behovet for større forutsigbarhet i ressurstilgangen både for FNs organisasjoner og for utviklingslandene. Dette vil bli et hovedtema på høynivåmøtet om harmonisering i Paris i mars i år. Regjeringen ønsker å bidra til større forutsigbarhet, og jeg vil derfor legge opp til at en i de årlige budsjettproposisjonene gir flerårige indikative tilsagn om støtte til samarbeidsland og til FNs fond og programmer, med forbehold om Stortingets godkjenning. Slik jeg ser det, vil det også være i tråd med Stortingets bevilgningsreglement. Det innebærer at ikke bare utviklingsbankene har mulighet til å se sitt arbeid i et mer langsiktig perspektiv.

En viktig del av reformarbeidet er konsentrasjon om de som har størst behov, de som er fattigst. Med rapporten fra FNs tusenårsprosjekt har vi nok en gang fått fastslått at Afrika sør for Sahara henger etter i arbeidet med å nå tusenårsmålene. Komiteen gir i dag sin tilslutning til at vi i større grad skal fokusere på dem og etablere et måltall for dette. Det er jeg glad for. Vi skal selvfølgelig gi rom for humanitær hjelp, fred og forsoning og andre globale ordninger, slik komiteen har bedt om. Vi vil derfor komme tilbake til Stortinget med forslag til et slikt tall og klargjøre nærmere hvilket alternativ vi vurderer som best på dette punktet.

Men tusenårsmålene kan ikke nås med offentlig innsats alene, her er privat sektor og frivillige organisasjoner svært viktige aktører. Vi vil umiddelbart gå i gang med å etablere et utvalg, som en også har fått Stortingets tilslutning til, for å vurdere frivillige organisasjoners arbeid i utviklingssammenheng og de resultatene de oppnår, og det har vi også bebudet i meldingen. Privat sektors engasjement og næringslivets engasjement er også svært viktig, og i denne sammenhengen er selvfølgelig Regjeringen opptatt av det som også representanten Gunhild Øyangen nevnte, nemlig «Corporate Social Responsibility» og betydningen av å bringe dette arbeidet videre.

Det er også enighet mellom storting og regjering om at vi skal ligge i front når det gjelder kriterier for gjeldslette, internasjonale gjeldsletteordninger, og bidra til en løsning på u-landenes kritiske gjeldssituasjon. Vi vil komme tilbake til Stortinget med en vurdering av et eventuelt behov for en internasjonal gjeldsdomstol og de internasjonale aktørers vurdering av dette. Vi har også fra norsk side allerede hatt en dialog med Verdensbanken om problemstillingene omkring illegitim gjeld. Jeg kan meddele Stortinget at vi med norsk finansiell støtte nå vil sørge for at Verdensbanken får utarbeidet en studie rundt dette temaet som kan være et grunnlag for videre debatt i Norge.

I rapporten fra FNs tusenårsmålsprosjekt er det også lagt stor vekt på dimensjonen knyttet til å forebygge konflikt, bedre kunnskapen om dette og bidra til konfliktsensitive tiltak. Fra norsk side har vi understreket dette i meldingen, og selv om representanten Haga kunne ha tenkt seg enda mer fokus på dette, så mener vi at her har

vi et rammeverk som er tilstrekkelig for vårt arbeid på dette området, og som vi mener er et godt verktøy, nemlig det strategiske rammeverket for fredsbygging.

I dette arbeidet er det samtidig viktig å beskytte bistanden mot å bli misbrukt til militære formål og til tiltak som i realiteten hører hjemme under andre departementers budsjetter. Jeg er glad for den felles holdning som er i Stortinget. Selv om det er to ulike merknader på dette punktet i innstillingen, er det en klar tilslutning til den restriktive linjen Norge har ført i OECD/DAC fra samtlige partier på Stortinget. Det er en styrke. Vi er i innspurten i OECD/DACs arbeid på dette området, og det er godt å vite at vi har et samlet storting bak oss når vi går videre i det internasjonale arbeidet.

Den første testen med hensyn til å bidra til fredsbygging og bidra til stabilitet i en konfliktsensitiv sammenheng, gjelder Sudan. Her står vi foran en kjempeoppgave. Vi ser slutten på Afrikas lengste borgerkrig. Vi skal ha giverkonferansen for Sudan her i Norge, og vi skal sammen med andre prøve å lære av våre tidligere feil og sørge for at bistanden kommer inn på en måte som er fredsbyggende og ikke ødelegger eller undergraver freden. Det blir en utfordring.

La meg så bare understreke to viktige forhold. Jeg og vi fra Regjeringens side er meget opptatt av å sikre kvinners likestilling og rettigheter i utviklingssamarbeidet. Vi har satt i gang arbeidet med å revidere strategien, og vil sørge for at Stortingets syn her blir fulgt skikkelig opp. Det samme gjelder på miljøområdet, der vi allerede hadde klare planer for en forsterket profil og oppfølging i tråd med Riksrevisjonens anmerkninger og i tråd med Johannesburgmøtets ambisjoner. Her hadde vi tenkt å lage en strategi. Med Stortingets innstilling sier vi nå at vi skal lage en skikkelig og god handlingsplan for miljøinnsats i utviklingssamarbeidet.

Avslutningsvis så må det sies at dette er en nokså historisk dag. Vi har i dag fått tilslutning fra, tror jeg, alle partier unntatt ett, for det mest ambisiøse målet på bistandssiden noen gang i norsk politikk, nemlig at vi skal nå 1 pst., at målet skal holdes, og at det skal være på minst dette nivået ut stortingsperioden 2005–2009. Det er epokegjørende, og med det har vi muligheten til å ligge i front internasjonalt også i fortsettelsen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte. Først Gunhild Øyangen, som har en taletid på inntil 5 minutter.

Gunhild Øyangen (A) [12:00:51]: Jeg opplever at hovedinnretningen på meldingen er å gjøre utviklingspolitikken mer effektiv og målrettet. Da synes jeg det er litt merkelig at flertallet ikke har støttet Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet når vi mener at Norge på sikt bør bidra til en global eksamineringsmekanisme for utvikling. Vi mener ikke at en slik global mekanisme skal stå i veien for regionale initiativ, som f.eks. Den afrikanske partnereksamineringsmekanismen, men vi mener det er viktig å sikre kvaliteten i utviklingspolitikken over hele linjen, og at en global utbredelse av en mekanisme kan være et viktig virkemiddel for å få det til.

Her i Norge har vi lange og gode erfaringer med OECDs landstudier. Vi har fått kritikk når det gjelder manglende effekt av pengebruken eller manglende måloppnåelse, som f.eks. nå sist ved vurdering av skolepolitikken. Min erfaring er i hvert fall at de påpekningene vi får, bidrar til å gjøre den norske politikken bedre på området. Jeg vil derfor spørre utviklingsministeren om det er prinsipielt at hun ikke ønsker en slik global mekanisme, eller om det er mangel på utredning som er problemet.

Presidenten: Presidenten beklager og vil gjøre oppmerksom på at det ikke er en taletid på 5 minutter på replikker. Det er 1 minutt.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [12:02:32]: Det hadde vært veldig egnet, det, president. Da kunne jeg forklart litt mer grundig hva som er grunnen til at vi ikke slutter oss til denne merknaden.

Vi har prøvd å få klarhet i hva det faktisk betyr, og hva forslaget faktisk går ut på. De som har spilt dette inn – det er vel ikke til å stikke under stol – er paraplyorganisasjonen Forum for en del av de frivillige organisasjonene. Vi har lest dette grundig og prøvd å finne ut hvordan de har tenkt å gjøre dette, på hvilken måte, på hvilke kriterier, og hvem som skal gjøre det. Vi har ikke klart å få klarhet i hva dette forslaget går ut på. Vi har også prøvd å spørre, uten å lykkes i å få klarhet i det. Da synes vi det er vanskelig å bidra til et flertall for noe vi ikke vet hva er.

Så motstanden har ingen ting med prinsipper å gjøre. Jeg er for at vi skal gjøre det. Vi kommer til å se dette på afrikansk side med NEPAD og African Peer Review Mechanism. Vi har det allerede i OECD/DAC. Verdensbanken og FN har en overvåkning i felleskap i forhold til oppfølgingen av FNs tusenårsmål. Det vi må vite, er: Skal det være noen som skal koordinere alt dette? Hvem skal gjøre det? Det er uklart, og det er den eneste grunnen til at vi ikke har sluttet oss til dette forslaget.

Morten Høglund (FrP) [12:03:54]: Statsråden viste til FN-rapporten som kom i går, hvor behovet for godt styresett påpekes som et viktig fundament for en positiv utvikling. Det er avgjørende.

Hvordan ser statsråden for seg at Norge som den store aktør vi er, virkelig kan bidra til det? Har vi sett at vi har fått gjennomslag? Stat til stat-bistand er temaet. Bli vi et gissel for stater som sier én ting og gjør noe annet? Vi opplever tilbakeslag når det gjelder menneskerettigheter og demokratisk utvikling gang etter gang. Hvor lenge kan vi akseptere det? Vi avbrøt samarbeidet med Zimbabwe. Er det noe som bør ses på i forhold til andre stater, eller skal vi bare være tilbakelemt og si at dere får gjøre så godt dere kan?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [12:05:04]: Det er en ting som har forundret meg i Fremskrittspartiets politikk, og det er at de anklager stater for ikke å fungere, men de vil ikke bruke noen virkemidler for å sørge for at

(Statsråd Frafjord Johnson)

stater fungerer. Det kan man nemlig bare gjøre gjennom stat til stat-bistand og selvfølgelig gjennom noen frivillige organisasjoner som fungerer som vaktbikkjer. Det beste og viktigste virkemiddelet er å bygge fungerende statlige institusjoner, bygge rettsstater, sikre at man har demokratiske prinsipper, og bistand er det aller beste virkemiddelet for å få det til. Det er faktisk også det beste virkemiddelet for å bekjempe og hindre det som heter «failed and fragile states», i kampen mot terrorisme. Det burde også Fremskrittspartiet tenke på, uten at det skal trekkes inn som et viktig argument fra min side.

Det er absolutt mange eksempler på at vi har lyktes. Når Zimbabwe trekkes fram som ett negativt eksempel, betyr det faktisk at det går veldig bra i de aller fleste av de andre samarbeidslandene våre – veldig bra i den forstand at vi ser framgang og progresjon, ikke at det er perfekt. Det er langt fra perfekt, slik det heller ikke var perfekt i norsk historie da vi bygde opp vårt rettsstatssystem og vårt demokratiske system. Vi har alle en vei å gå, det har også samarbeidslandene våre – men framgang er det ingen tvil om at vi ser.

Bjørn Jacobsen (SV) [12:06:34]: Eg må rette opp ein feil frå i stad: Det skulle vere den tyske filosofen Hegel, og ikkje Kant. Inge Lønning har gjort meg oppmerksom på det i mellomtida, så no skulle det vere i orden. Men hovudinnhaldet er sjølvsagt forholdet mellom herre og knekt. Det er det eg synest det er for lite av både i statsrådens innlegg og i meldinga, nemleg kva som skal til av politisk kamp internt i land for å få til reelle endringar.

Statsråden skal ha veldig mykje ros for den meldinga som er lagd fram, og i forhold til å analysere at det er handel, miljø, bistand og gjeld som skal vere våre bidrag. Men det er litt for lite på handel – på gjeld synest eg det er skuffande at ein ikkje kan støtte opp om ein gjeldsdomstol, på miljø er ein no med på ein handlingsplan, og det er veldig bra. Med omsyn til gjeld, er det jo det at ein ikkje kan innsjå at ein må jobbe utover det som Parisklubben gjer. Parisklubben er laga for å sikre at rikingane får igjen pengane sine, ikkje for å hjelpe dei fattige.

Det eg egentleg hadde tenkt å spørje om, er: Kan vi ikkje få tilbake den årlege rapporten/utgreiinga frå utviklingsministeren? Og: Er Noreg i stand til å gjennomføre det Stortinget i dag vedtek, med den organiseringsforma som er vald borte på Victoria Terrasse?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [12:07:57]: Bare veldig kort til representanten Jacobsens innlegg: Denne meldinga er først og fremst et handlingsorientert dokument. Vi har ikke ønsket å bruke masse tid og plass på analyser av fattigdommens virkninger. Det hører til i forskningens verden. Vi ønsker å handle for å bekjempe fattigdom. Vi må vite litt om analysene, og det vet vi mye om fra hundrevis og tusenvis av sider. Det repeterer vi ikke her. Vi har en analyse av situasjonen i våre samarbeidsland som også berører det som representanten kaller for politisk kamp. Vi er på lag med de fattigste i våre samarbeidsland, men vi har ikke behov for og ikke

mulighet til å gå i detaljer om dette i en melding til Stortinget. Jeg tror det hadde vært å overdygne Stortinget med en detaljrikdom som en ville betakke seg for å få.

Så til spørsmålet som gjelder redegjørelsen: Jeg er redd det er feil adressat. Jeg står mer enn gjerne på denne talerstolen og holder utviklingspolitiske redegjørelser flere ganger i året, men vi trenger presidentskapet i Stortinget med på dette. Jeg kan også komme med tematiske redegjørelser innenfor den ordningen som er i dag, og det gjør jeg mer enn gjerne for komiteen. Dersom representanten ønsker at jeg skal si mer om gjeld, gjør jeg det i en ny redegjørelse.

Åslaug Haga (Sp) [12:09:27]: De siste dagene, og også i dag, har vi fått grundig bekreftet at skal vi nå tusenårsmålene, må en evne å jekke opp bistanden, den langsiktige bistanden. Da tror vi at vi må jobbe langs to akser: Vi må jobbe med å få opp den tradisjonelle bistanden gjennom offentlige budsjetter, og vi må jobbe med å finne alternative finansieringskilder. Det er viktig å jobbe med å finne alternative finansieringskilder i en tid hvor verden er i endring og offentlige budsjetter er under press.

Representanten Lilletun har fått spørsmål knyttet til dette tidligere i dag. Han er i godt lune, men det er ikke alltid like godt å skjønne hva svaret er. Derfor må jeg utfordre utviklingsministeren på dette, fordi jeg forstod representanten Lilletun dit at i internasjonal sammenheng har man en offensiv strategi knyttet til det å jobbe med alternative finansieringskilder, men nasjonalt og innenfor regjeringssamarbeidet er det litt verre.

Spørsmålet mitt er helt konkret til utviklingsministeren: Hva gjøres fra Regjeringens side for å jobbe ut alternative finansieringskilder, og hvilke tiltak er det man tenker i retning av?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [12:10:58]: Vi ser ofte, og har sett tidligere, at de landene som har vært mest for alternative finansieringsmekanismer, har hatt størst problemer med å nå sitt eget bistandsmål, og noen har ikke engang hatt et vanlig bistandsmål. De har brukt det som erstatning for å virke progressive overfor internasjonalt publikum.

Derfor er hovedsporet hele tiden å mobilisere den langsiktige innsatsen og sørge for at alle land går opp til 0,7 pst. Elleve OECD-land har nå ambisiøse mål på 0,7 eller 1 pst. Det er en bistandsøkning som går over verden, og som jeg håper vil vare over tid.

Men det er helt riktig at med den situasjonen vi har nå, når vi ikke tusenårsmålene innenfor det tidsintervallet vi har. Alle når ikke 0,7 pst. nå. Dermed trenger vi tilleggsressurser. Det gjør at vi i globaliseringsmeldinga sa at vi er åpne for karbonskatt som et virkemiddel i denne sammenheng. Det gjør også at vi fra norsk side nå har en dialog med britene om forslaget til finansminister Gordon Brown, IFF, International Finance Facility, der vi har sagt at vi går for den modellen som sikrer stabilitet over tid for mobilisering av ekstra ressurser også etter

2015, og som er legalt forpliktende. Det har vi meldt tilbake i en felles nordisk utviklingsministeruttalelse.

Gunhild Øyangen (A) [12:12:38]: Komiteen har hatt et veldig omfattende arbeid med meldingen. Det vi har diskutert ofte, er hvordan vi kan bidra til at Stortingets målsettinger blir nådd, og hvordan vi på best mulig måte kan få en systematisk tilbakemelding. Ikke minst har Verdensbankens og Pengefondets rolle vært et stort tema for debatt under behandlingen i Stortinget.

Derfor har vi vært positive til det forslaget som har kommet om landstudier, der vi bruker OECDs landstudier som et utgangspunkt for en eksamineringsmekanisme som kan gi Stortinget mer systematiske og uavhengige vurderinger av alle de institusjonene som vi har vært opptatt av.

Når det gjelder hvem som skal gjøre det, og hvordan dette eventuelt skal utformes, mener vi at det er regjeringsapparatet som har de beste forutsetningene for å foreta dette arbeidet. Norge har lange erfaringer med OECDs landstudier, så helt umulig å utføre et slikt arbeid skulle det ikke være.

Mitt spørsmål er: Kan statsråden forstå at vi ønsker oss en slik vurdering og en slik mekanisme, og revurdere sitt syn på det?

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [12:14:28]: Det er fremdeles litt uklart for meg hvordan man tenker seg dette gjort. For hvis OECD/DAC i landstudiene også skal analysere IMF og Verdensbankens rolle i de ulike landene, vil nok de protestere heftig. Her har vi forskjellige institusjoner som har til dels egeneksamineringsmekanismer, og det er vanskelig å se hvordan man skal sørge for at én instans får dette overordnede ansvaret. Så jeg er nok fremdeles litt forbeholden når det gjelder akkurat dette forslaget. Det vi ønsker, er å sikre at det er tilstrekkelig og skikkelig eksaminering av politikk i de ulike institusjonene. OECD/DAC har sin rolle, og vi ønsker å forsterke den. Det var blant mine meldinger da jeg var der på OECDs eksaminasjon av Norge. Jeg synes det trengs en betydelig forsterkning. Det samme gjelder Global Monetary Report, som Verdensbanken i og for seg har ansvar for i forhold til tusenårsårene, og ikke minst hvordan man kan styrke den afrikanske egeneksaminasjonen i forbindelse med NEPAD. I tillegg har jeg også foreslått at vi må se nærmere på hvordan vi kan spore bistandsressursene i tsunamisammenheng, men siden tiden er ute, kan jeg heller komme tilbake til det i neste debatt.

Presidenten: Replikkordskiftet er over.

Thorbjørn Jagland (A) [12:16:03] (komiteens leder): Jeg er glad for at det er en utviklingsmelding vi drøfter i dag, og ikke en bistandsmelding. Det er viktig med bistand, men det er rettferdighet som nå må øverst på den internasjonale dagsordenen. Selv om vi fikk alle land til å bidra like mye som Norge, altså med 1 pst. av bruttonasjonalinntekten, tviler jeg på om det ville hjelpe

så veldig mye, eller om vi ville nå de målene som FN har satt seg, millenniumsmålene.

Jeg har lyst til å si litt om dette i forbindelse med det forslaget som Storbritannia har lansert om en Marshallplan for Afrika. Det er vel og bra. Men når sammenligningen er Marshall-hjelpen i Europa, må jeg gjøre oppmerksom på følgende: Den bistanden som Europa fikk i form av Marshall-hjelp etter krigen, kom aldri opp i mer enn 2–3 pst. av bruttonasjonalproduktet i noe europeisk land. Den varte bare i noen få år, og den var innrettet på gjenoppbygging og på at de europeiske landene raskt skulle bli innlemmet i verdensøkonomien igjen. Det som skjedde, var at veksten som kom, var eksportdrevet.

Når det gjelder Afrika, er situasjonen den at hvis vi ser bort fra Nigeria og Sør-Afrika, er bistanden oppe i en 12–13 pst. av bruttonasjonalproduktet, og den er nå inne i det femte tiår på rad. Det viser at hvis man ikke gjør noe i tillegg til bistand, hvis man nå bare skulle øke den prosenten som afrikanske land får i form av bistand i henhold til bruttonasjonalproduktet, ville det ikke hjelpe. Det er der den internasjonale handelen kommer inn i bildet. På grunn av det urettferdige handelssystemet vi har, blir fattige mennesker rett og slett frarøvet å bruke det eneste de eier, nemlig sin egen arbeidskraft. I stedet blir de mottakere av hjelp. Og det som er det verste: Arbeidsledigheten som man har i disse landene, bidrar også til å ødelegge for dem som faktisk har arbeid, ved at alle de arbeidsløse gjør dem som har arbeid, maktesløse, i kampen om å få bedre lønninger. Den svære arbeidsledigheten underbyr lønningene i disse landene, slik at både de som er arbeidsløse, og de som har arbeid, blir maktesløse og avhengige av hjelp. Slik reproducerer fattigdommen seg selv.

Så jeg mener at vi nå ikke bare må bli best på bistand, vi må også være best på å åpne handelen i verden. Men jeg har lyst til å understreke: Fri handel er ikke det samme som liberalisering. Det presset man har sett, bl.a. fra IMF og delvis også fra Verdensbanken, om privatisering i de fattige landene, har etter min oppfatning også ført til at man ikke har kunnet ta i bruk andre ressurser som man måtte ha, enn den menneskelige arbeidskraft.

La meg ta det norske oljeeventyret som et eksempel: Hvis vi når det gjelder den norske oljepolitikken, skulle ha brukt de anbefalinger som enkelte fattige land får fra IMF og Verdensbanken, hva hadde da situasjonen vært i dag? På grunn av at vi hadde en sterk statlig hånd med i dette, har altså oljeressursene kommet hele folket til gode. Hvis vi hadde privatisert hele greia, tror jeg neppe det hadde vært tilfellet. Dette er et enormt godt eksempel på noe vi kan eksportere til de fattige landene, at man faktisk også er nødt til å ha statlig styring, at man er nødt til å ha en sterk statlig hånd med i den økonomiske politikken og i forvaltningen av ressursene.

Så har jeg lyst til å si: Bistand og nødhjelp vil alltid være veldig viktig, særlig når vi ser alle de katastrofene som har vært, de som vi nå har, og de som antakeligvis vil komme i framtiden, bl.a. som følge av miljøendringene på jorda. Men samtidig viser det som vi har vært inne i, og som vi nå er oppe i, at nødhjelp og bistand

ikke bare kan basere seg på giverglede, som ofte går opp og ned.

Den givergleden som vi nå ser til Sør-Asia, er veldig, veldig gledelig. Men jeg må minne om at 1 000 mennesker nylig ble drept i en flomkatastrofe på Filippinene. Én million mennesker ble drevet på flukt. 70 000 mennesker er drept i Darfur. To millioner mennesker er drevet på flukt. Vi har ikke sett den samme givergleden der, antakeligvis fordi fjernsynskameraene ikke har vært på i samme grad. Dette er ikke et angrep på fjernsynet, for fjernsynet kan ikke klare å drive på på den måten som de nå har gjort i forhold til Sør-Asia, i alle slags naturkatastrofer, kriser og kriger. Jeg nevner det poenget, fordi vi må prøve å få en mer forutsigbar finansiering av nødhjelpen og bistanden. Vi kan ikke bare være avhengige av at fjernsynslampene står på hele tiden, i den grad som nå har vært tilfellet.

Jeg har lyst til å sammenligne dette med hva som har skjedd innenfor vår egen velferdsstat. Når et menneske blir rammet av noe uforutsett her hjemme, har vedkommende som regel krav på bistand, hjelp. Det er nedfelt i lover og regler. Hvis man ikke får det, vil det med én gang bli satt fram krav om at man må få det. Det står som regel en velferdsstat klar til å gjøre noe for vedkommende basert på disse lovene og reglene. Vedkommende er ikke avhengig av gaver fra enkeltpersoner når vedkommende blir rammet.

Jeg mener FN må settes i stand til å være det på det globale plan som vår velferdsstat er på det nasjonale plan, nemlig få egne muligheter til å gripe inn når naturkatastrofer eller andre ting rammer mennesker på en uforutsett måte. Da kan man ikke bare være avhengig av giverglede, som er vel og bra, men FN må faktisk få et eget instrument, en egen mulighet, egne penger til å gripe inn og gjøre noe når ting skjer. Da hadde man kanskje kunnet gjort noe mer for de tusen som ble drept på Filippinene, eller de mange som nå er blitt drept i Darfur, og ikke bare være avhengig av å gå fra giverkonferanse til giverkonferanse, der landene skal gi, men for øvrig ikke innfrir alt de har lovt – heller ikke på disse giverkonferansene.

Da er jeg glad for at utviklingsministeren nevnte mulighetene for å få en karbonskatt. Hvis FN skal få egne penger, må de samles inn fra et sted. Hva ville være mer naturlig enn at de samles inn i form av skatter, slik vi har finansiert vår velferdsstat i dag? Når vi ser denne flomkatastrofen i Sør-Asia, kan vi jo tenke oss hvilke tragedier som vil følge i kjølvannet av en global oppvarming og av at vannet stiger. Hva ville da være mer naturlig enn at vi fikk en skatt på CO₂-utslipp, som er årsaken til at vi har en global oppvarming? På den måten ville vi kunne samle inn penger til å møte framtidige katastrofer. Vi kunne sette FN i stand til på egen hånd å gripe inn og ha penger til det, samtidig som vi kanskje også kunne gjøre noe med selve problemet, nemlig global oppvarming.

Det er regnet ut at en relativt liten karbonskatt, selv om den ville føre til at CO₂-utslippene blir redusert vesentlig, ville kunne utgjøre 300–400 milliarder dollar i året! Det forteller litt om hvilke muligheter vi har hvis

vi er villige til å ta de rette politiske grepene. Jeg synes vi skal bruke den situasjonen som er i verden i dag, til å få lansert og jobbe for slike tiltak, som nettopp vil bidra til at vi får et sterkere globalt instrument, tilsvarende det velferdsstaten er på vår nasjonale arena, som jeg har sagt.

Vi har gjort to erfaringer ved velferdsbyggingen i Norge. Den ene var at det var først da vi satte det eienomsløse mennesket, som bare hadde sin egen arbeidskraft, i sentrum av det økonomiske liv, da det fikk arbeid og en lønn å leve av, at den økonomiske veksten tok av. Den andre var at solidariteten måtte institusjonaliseres, den måtte nedfelles i regler og lover og institusjoner for at den skulle være forutsigbar i alle situasjoner. Jeg synes det er en veldig viktig lærdom også når det gjelder det globale plan.

Julie Christiansen (H) [12:26:22]: Det er fristende å starte med en aldri så liten replikk til forrige talers veldig interessante innlegg. Jeg tror i hvert fall det er viktig å understreke at den meldingen som vi i dag behandler, knytter norsk politikk til en felles global politikk, hvor FN er i førerretet og hvor det er FNs målsettinger som blir styrende også for den norske politikken. Det tror jeg er veldig viktig – og så at alle giverland, alle rike land i verden, nå senker sine egne flagg og lar en internasjonal, global felles politikk komme i førerretet.

Det som er mitt hovedanliggende i dag, er å gå litt tilbake til sist vi behandlet en melding om norsk utviklingspolitikk. Det er mange som har påpekt at det er så lenge som åtte år siden. Jeg vil heller fokusere på hvor mye som har skjedd i denne forholdsvis korte tidsperioden. Jeg mener det er særlig to ting som peker seg ut.

For det første er det enda bredere aksept for at bistandspolitikk ikke kan ses isolert, at det handler om utviklingspolitikk, og at det er like viktig å integrere utviklingslandene – og særlig de minst utviklede landene – i verdenshandelen. Arbeidet for en friere og mer rettferdig handel er solidaritet på linje med bistand. Det er bare ved å gjøre begge deler at vi kan nå tusenårsmålene.

Det andre jeg synes er slående når man går tilbake og ser i innstillingen fra 1996, er at begrepet «godt styresett» ikke er nevnt i den innstillingen i det hele tatt. Nå er dette begrepet helt sentralt. FNs generalsekretær, Kofi Annan, uttrykker det slik: Godt styresett – good governance – er kanskje den viktigste enkeltfaktoren for å utrydde fattigdom og fremme utvikling.

Fokuseringen på godt styresett i utviklingspolitikken er vokst frem i erkjennelsen av at utvikling og fattigdomsreduksjon ikke kan skje uten at mottakerlandets myndigheter har fattigdomsreduksjon og økonomisk og sosial utvikling som målsetting. Det mener jeg også har vært en viktig svakhet med bistanden gjennom mange tiår, nemlig at man har tatt for lett på, til og med noen ganger overkjørt, mottakerlandets eget ansvar for utvikling. Bistand gjennom mange år har hjulpet mange mennesker i utviklingsland, uten tvil, men bistanden har ikke alltid greid å redusere fattigdom på varig basis. Det er det som må og skal være målet for utviklingspolitikken. Derfor er

den nye fokuseringen på godt styresett det siste tiåret helt sentralt.

Det er voksende global enighet om hvilke hovedelementer som må på plass for å oppnå godt styresett. Stikkord er demokratiske institusjoner, maktfordeling, rettsstatsprinsipper, respekt for grunnleggende menneskerettigheter, korrupsjonsbekjempelse og en økonomisk og sosial politikk som bidrar til å bekjempe fattigdom.

Det å yte bistand og støtte til styresettreform er derfor også blitt en sentral del av norsk utviklingspolitikk. Faktisk er innsatsen på dette området mer enn 15 pst. av samlet norsk bistand, og andelen er økende. Innsatsen har også gitt gode resultater. Offentlig økonomistyring er f.eks. blitt langt bedre i flere av våre samarbeidsland på bakgrunn av denne strategien. I lys av at omfanget av korrupsjon på globalt nivå anslås av Verdensbanken til å være ca. 80 milliarder dollar hvert år, er det lett å forstå hvor viktig dette arbeidet er.

Det er mulig å skille de landene som har godt styresett, fra dem som ikke har det. Vår verden er likevel mest nyanser i grått. Her er det definitivt mange gråsoner. Ulike land kan ha ulike nasjonale og kulturelle behov og løsninger. Utviklingen kan gå i riktig retning på ett område, f.eks. i bekjempelse av korrupsjon, og i gal retning på et annet område, f.eks. når det gjelder å styrke kvinners rettigheter. Da blir det viktig å studere helheten i utviklingen i mottakerlandene og studere utviklingen over tid. Men Norge har altså de seneste årene i flere tilfeller kuttet bistanden betydelig eller stoppet den helt når samarbeidsland har gått i feil retning med tanke på styresettkriterier. Zimbabwe, Tanzania og Bangladesh er eksempler på slike land.

Høyre anser det som et viktig element i norsk utviklingspolitikk at vi foretar en streng vurdering av hvor bistandskronene våre skal anvendes. Det er rett og slett for å sikre at midlene får den effekt vi er opptatt av, nemlig å skape utvikling og bekjempe fattigdom. Derfor må vi også i fremtiden være villige til å gå i dialog med samarbeidsland dersom myndighetene ikke er seg sitt ansvar bevisst og lar utviklingen gå i gal retning.

Da Stortinget sist behandlet en melding om utviklingspolitikken, var noe av Høyres kritikk nettopp at denne forståelsen for «godt styresett» ikke var god nok. Høyre skrev da i Innst. S. nr. 229 for 1995-1996:

«På samme tid har de interne forutsetninger som nasjonale, kulturelle, økonomiske og politiske faktorer vist seg å ha grunnleggende betydning for hvordan bistandsinnsatsen vil fungere, og hvilken retning utviklingen tar.»

Høyre mente at en slik tilnærming ikke gjenspeilte seg tilstrekkelig i norske prioriteringer. I dag, i 2005, er det ikke mulig å snakke om utviklingspolitikk uten å fokusere på mottakerlandenes egen politikk og strategi. «Godt styresett» er blitt helt sentralt i både det bilaterale og det multilaterale utviklingssamarbeidet.

Jeg må da bemerke at det kan virke som om Fremskrittspartiet henger litt etter i 1990-tallets utviklingspolitikk, og at de ikke helt har fått med seg at det har skjedd

svært mye på disse årene. Partiet er i innstillingen kritisk til stat til stat-samarbeidet og viser til, som de skriver,

«den økende muligheten for korruperte regimer til å beholde makten ved hjelp av bistand».

Jeg mener at denne meldingen vi i dag har til behandling, bærer bud om det motsatte, nemlig at mulighetene for korrupsjon og misbruk av bistandsmidler skal bekjempes.

Fremskrittspartiet viser også til studier fra midten av 1990-tallet som viste at bistand førte til at mottakerlandene brukte egne midler på måter som ikke bidro til å redusere fattigdom. Men det er jo nettopp dette PRSP-programmene – landenes egne fattigdomsstrategier – skal motvirke. De første ble innført så sent som i 1999, altså flere år etter at de undersøkelser som Fremskrittspartiet viser til, ble foretatt. Etter mine begreper retter Fremskrittspartiets kritikk seg mot en utviklingspolitikk som ikke føres lenger, eller som iallfall fases ut.

Godt styresett og nasjonale strategier i mottakerlandene for å redusere fattigdom har gjort at utviklingspolitikken har kommet et godt stykke videre i positiv retning i forhold til for åtte år siden, men vi er på ingen måte ved veis ende. Vi har ikke funnet fasiten. «Godt styresett» er et normativt begrep. Stortinget kommer sikkert til å ha mange diskusjoner om innholdet i det begrepet i årene fremover.

Men vi er etter Høyres mening kommet et betydelig stykke videre i forhold til på midten av 1990-tallet. Derfor har vi ingen problemer med å støtte at bistanden skal og må holdes på et høyt nivå også i neste stortingsperiode.

Haakon Blankenborg (A) [12:35:33]: No som det går mot slutten for den sitjande regjeringa, vil eg nytte høvet til å gratulere ho med éin innsats iallfall, og det er at ho har oppnådd at det aldri har vore så brei semje om nivået i norsk utviklingsbistand som no, i og med at Høgre har slutta seg til det breie fleirtalet. Om Høgre så har tenkt å gå tilbake til ein mellomposisjon mellom dei andre og Framstegspartiet, veit eg ikkje, men om dei har det, har dei profilert det mye mindre enn forslaget om vin i butikk, iallfall.

Når det gjeld dei andre sidene av denne innstillinga, er det brei semje om nivået. Det er heller ikkje nokon store avgrunnar når det gjeld innretning, slik eg ser det. Nokre punkt er det likevel verdt å kommentere. Det gjeld spørsmålet om samordning internasjonalt og nasjonalt. Det burde vere god latin overallt, fordi innsatsen når ein opptrer saman, når ein samkjører, gir større effekt, slik at den som tek imot, har færre å halde seg til. Dette er ganske enkelt. Men på den andre sida gjer ei slik samordning systemet mindre oversiktleg, og det blir mindre innsyn for omverda.

Det er reist spørsmål om det å ha oversikt over pengestraumen, og at vi må ha eit skikkeleg revisjonssystem som kan fange opp denne. Til det vil eg seie at dersom dette er eit problem, er utfordringa å utvikle revisjonssystemet og -innsynet, ikkje å gå tilbake på samordning og felles innsats. Dermed vil hovudmålet måtte vere å halde

fram i retning av meir effektivitet. Vi må utvikle instrument som gir tilstrekkeleg innsyn når det gjeld revisjon, og også politisk innsikt, i den forstand at det også skal vere ei budsjettering som tek utgangspunkt i at ein veit kva som faktisk blir prioritert. Men poenget er at i det dilemmaet som ein ser reiser seg, og som er nemnt i fleire samanhengar her i dag, er målet om samordning det viktigaste.

Samordning har også ei anna side som ein så vidt har vore inne på her i dag. Det gjeld frivillige organisasjonar. Her har eg – eg trur at det også gjeld andre her i dag – eit tilløp utan hopp, for eg veit ikkje kva som eigentleg er konklusjonen. Her er det to dilemma. Det eine er at det er eit dilemma for styresmaktene, i den forstand at organisasjonar kan opptre ute med eigne flagg, men med offentlege pengar. Det andre er at det er eit problem for organisasjonar, i den forstand at dei så å seie berre opptre som organisasjonar som utfører offentleg politikk. Det er ikkje noko greitt svar på dette. Utvalet som skal gå inn og sjå på innsatsen og effekten av innsatsen til dei frivillige organisasjonane, bør også nærme seg dette dilemmaet. Dilemmaet har vore nemnt før. Det var nemnt i den førre debatten, utan at vi har komme noko særleg vidare på det. Inntil vi finn ein klarare politikk på dette området, er det viktig at ein har mest mogleg innsyn i den faktiske situasjonen, dvs. om organisasjonane, som utgjer ein stor del av, og som er ein viktig kanal for, norsk bistand, opptre på den eine eller andre måten, slik at ein ikkje berre overlèt ein gitt sum til ei viss mengd litt ukjende organisasjonar og så ikkje veit om ein i den andre enden opptre med eit eige flagg eller med eit norsk flagg. Dette er eit viktig, men nesten uløyselig dilemma. Men vi tek det opp her, fordi ein skal sjå på organisasjonanes arbeid. Da bør også dette kikkast på.

Spørsmålet om konsentrasjon og langsiktigheit dukkar stadig opp. Det er klart at det er ein føresetnad at innsatsen skal konsentrerast om dei mest fattige landa, dvs. om dei fattige landa som har ein utviklingsvennleg politikk. Det er det ingen tvil om. Så er spørsmålet: Kven er dei mest fattige landa? Er det dei minst utvikla landa? Er det låginntektslanda? I kva for ein kategori er ein? Vi har eit system som truleg fungerer ganske godt, med hovudsamarbeidsland og samarbeidsland som utgjer tyngda i norsk bistand, om vi tek med oss andre kanalar for bistand enn dei reint bilaterale. Dette skulle ikkje vere noko stort dilemma. Likevel er det tilløp til dissens i innstillinga, som eg ikkje skal overdrive, for eg trur at det i praksis er brei semje om dette. Men om ein ser på praksis, er f.eks. gruppa samarbeidsland i dag ikkje heilt eintydig blant dei aller fattigaste. Det er andre grunnar til at nokre område, f.eks. dei palestinske områda, Sri Lanka osv., som ikkje plasserer seg blant dei aller fattigaste, har komme inn. Poenget er at det skal vere rom for ein viss fleksibilitet også i desse områda til å ta den type politiske omsyn som det klart er gjort her. Ser ein på denne gruppa, har ein med andre ord ikkje eit klart, konsistent og eintydig argument for kvart enkelt land. Det er ulike grunnar til at landa er tekne inn, og dei stemmer ikkje heilt med filosofien om å vere lengst nede på utviklings-

skalaen. Likevel trur eg at ein i dag har ei god tilnærming til dette, og at ein har ein viss fleksibilitet også på dette området. Med andre ord: Ein skal ikkje låse seg totalt fast til gruppa «minst utvikla land», men også sjå på andre forhold.

Her vil eg minne om eit anna dilemma vi har, og som andre så vidt har vore inne på. Thorbjørn Jagland nærma seg dette frå ein litt annan synsvinkel. Det gjeld land som er under utvikling. Vi kan her ta med Namibia og Botswana, der ein tilsynelatande hadde suksess, noko som ikkje lenger er så tilsynelatande. Grunnen er at vi ikkje har hatt ein tilstrekkeleg offensiv politikk bl.a. på handelsområda til at desse landa har kunna utvikle seg vidare ut frå det gode utgangspunktet dei faktisk hadde. Ein annan grunn til at eg meiner at vi skal vere ganske fleksible når det gjeld type land, same kvar dei plasserer seg i OECDs kategori, er at dersom vi ser at vi kan bidra til ei positiv utvikling i land som er i ferd med å bevege seg ut av den yttarste fattigdommen, skal vi vere pragmatiske i forhold til det.

Det fører meg over til det nest siste punktet som eg vil nemne her. Det dreier seg om ei anna type utfordring vi står overfor. Det gjeld dei landa som skal utvikle seg etter konflikt- eller katastrofesituasjonar. Eg skal komme litt tilbake til det i neste sak, dilemmaet mellom nødhjelp og langsiktig hjelp.

Statsråden viste til Sudan, som forhåpentleg blir eit godt eksempel på at ein klarer å komme seg ut av konfliktar og inn i ei positiv utvikling. Lat oss inderleg håpe det! Men på den andre sida finst det altfor mange eksempel på at overgangen frå konflikt og katastrofe til normal utvikling ikkje har fungert. Det er altfor mange som fell tilbake og blir ståande med eit korrumpert styre, med konfliktar og heile lista med negative særtrekk, som mange av desse landa har.

Da har eg nok ein gong eit dilemma som gjer at eg ikkje er usamd i det statsråden sa, og med det som står i innstillinga, at vi må gå vidare for å finne betre mekanismar for å få land ut av konfliktsituasjonar. Det er da eit paradoks at det f.eks. kan skorte på kvalifiserte fredsbevarande styrkar, og at ein ikkje har ressursar nok til å gjennomføre gode forsvarsreformer, noko som det i stor grad er behov for i mange av desse landa – det er ikkje enkelt å gjennomføre ei god forsvarsreform i dette landet heller, ser det ut som, men det er iallfall skrekkeleg vanskeleg i dei fattigaste landa. Det er nok fornuftig at ein ikkje slepper desse sakene inn i den tradisjonelle utviklingspolitikken, men det blir samtidig litt for enkelt å seie at dette høyrer til eit anna område, så lenge det andre området ikkje gjer noko med det. Derfor er etter mitt syn ei av dei mest prekære utfordringane vi står overfor, å makte å gå inn på det området som kan bidra til å bygge opp kapasiteten når det gjeld fredsbevarande styrkar, og som kan bidra til å reformere militærsystemet i mange av desse landa, slik at dei blir faktiske bidragsytarar til fred og stabilitet. Det vil koste pengar, ikkje berre politiske krav. Så må vi finne ein stad å hente dette. Det går ikkje over bistandsbudsjettet. Vi må finne ein annan stad. Det må vere ei felles utfordring, ikkje berre å vise til at det

hører til eit anna område. Lat oss håpe på at Sudan blir eit eksempel på at dette beveger seg. Inntil det er vist, er eg litt samd med Åslaug Haga i at vi her har eit upløgd område der ein har ufatteleg mykje å gjere.

Når eg var inne på konflikter og godt styresett – eller dårleg styresett, som ofte er ein konsekvens av konflikter og katastrofar, er det eitt element som i det heile ikkje har vore nemnt her i dag. I tillegg til korrupsjon og alle desse fenomena er det – lat oss seie – ein epidemi av reaksjonær moral som breier seg rundt i verda under namnet religiøs konservatisme eller kva det måtte vere, som er eit ganske stort hinder for å nå fram i kampen mot hiv/aids og andre sjukdommar. Eg ville også ønskje at ein sette litt meir fokus på dette fenomenet, denne strømmen av reaksjonær moral som feiar over bl.a. delar av Afrika.

Inge Lønning (H) [12:45:27]: Det er åpenbart mye representanten Blankenborg ikke vet om fremtiden. I så måte deler han skjebne med de fleste av oss. Og det er vi nødt til å leve med.

Denne debatten og komiteens arbeid med utviklingsmeldingen har vært en nyttig læringsprosess. Det nyttige ved den er at fordi komiteen brukte så lang tid, vesentlig lenger enn det man pleier å gjøre i en stortingskomite selv med omfattende dokumenter fra Regjeringen, har det ført til at læringsprosessen har pekt frem mot en større grad av enighet om hovedproblemstillinger enn noensinne før.

På grunnlag av brede politiske dokumenter som den utviklingsmeldingen vi behandler, er begge typer prosesser mulig i et parlament. Man kan velge å vektlegge alt det det går an å være uenige om – og det er svært mye. I så tilfelle vil prosessen føre til stadig sterkere fragmentering og stadig større opptatthet av de marginale problemstillinger. Prosessen kan også forløpe i retning av at man bestemmer seg for å bruke mest energi på det det går an å komme til enighet om, selv om det er nyanser i betoning. Slik sett tror jeg innstillingen og debatten i dag på mange måter representerer en milepæl i Stortingets arbeid med norsk politikk på dette området.

Hvis man skulle skissere veldig grovt historien over det halve hundreår hvor temaet bistand og utvikling har stått på den politiske dagsorden i vårt land, er det vel mulig litt forenklet å si at det i en ganske lang periode var av de tema som tjente som skillelinjeskaper i norsk innenrikspolitik. Det er vel også riktig å si at vi har gjennomløpt ganske mange stadier i løpet av dette halve århundre i form av egen læring. Den viktigste læringsprosess har vært å innse at det ikke er gjort med de gode hensikter. I vår del av verden har vi i moderne tid når det gjelder moralske problemstillinger, ofte vært ekstremt opptatt av de gode hensikter, og vi har svært ofte falt i den groften at vi har trodd at hvis bare hensikten er god nok, kommer helt sikkert også resultatene til å bli gode. Det vet vi i dag ikke stemmer. Man kan selv med de beste hensikter komme i skade for å skape flere problemer enn man løser.

Når det gjelder utviklingsproblematikk, kreves det i tillegg til sinnelagsetikken og spørsmålet om de gode hensikter helt åpenbart et solid innslag av konsekvens-

etikk, at vi til enhver tid, både når vi opptrer som enkelt-individer, som grupper og som stater, har en moralsk plikt også til å vurdere resultatene i forhold til hensiktene. Vi har et ansvar for hvilke resultater vi tilveiebringer med det vi gjør.

Og det tredje element: Jeg tror også at vi etterhånden er nær en enighet om at også det som kalles pliktetikk, har en rettkommen plass i dette bildet. Det er ganske enkelt en moralsk plikt å hjelpe andre mennesker individuelt og kollektivt dersom man er i stand til det, og dersom de trenger hjelp. Det er ikke en valgfri øvelse. Det er en moralsk forpliktelse som ingen kan fraskrive seg.

Samtidig har vi lært gjennom fem tiår at det er ekstremt vanskelig å løse sammensatte problemer. Det er ekstremt vanskelig å finne de riktige virkemidlene når man står overfor et så omfattende problem som fattigdomsproblemet i dagens verden. Det er ekstremt vanskelig å få til det vi har vent oss til å kalle utvikling, som om utvikling i seg selv var et normativt begrep eller i seg selv skulle bety utvikling i riktig retning. Det kan være verdt å minne om at vi hadde et intermesso på 1990-tallet hvor hele verden var inne i en smule læringsprosess, da man fant opp ordsammenstillingen «bærekraftig utvikling», og dermed for første gang innrømmet fra vår side i den rike del av verden at det ikke nødvendigvis er slik at enhver utvikling går i riktig retning, og dermed implisitt også at utvikling i retning av samfunnsforhold som vi er vant til å regne som de optimale i denne verden, ikke nødvendigvis blir oppfattet slik av alle mennesker på kloden. Det kan være verdt å minne om at ordsammenstillingen «sustainable development» fremdeles inneholder et viktig kritisk spørsmål, om hvilke prosesser det er vi bidrar til å sette i gang, og hvorvidt de prosessene virkelig fører til det resultatet vi ønsker at de skal gjøre.

Jeg tror også at de overføringene som Thorbjørn Jagland var inne på i sitt innlegg, som jeg lyttet til med stor interesse, mellom historiske erfaringer i Europa og erfaringene i dagens verden, kanskje har mer begrenset verdi enn jeg fikk inntrykk av at Jagland selv mener. Erfaringen med Marshall-hjelpen i Europa etter krigen er interessant, helt opplagt. Men jeg er tvilende til om den har noen umiddelbar overføringsverdi til de problemer man står overfor i Afrika eller Latin-Amerika, simpelthen fordi Europas problem etter krigskatastrofen var å gjenreise noe som fantes der fra før av. Det fantes utviklede demokratier, det fantes utviklede rettsstater, det fantes en utviklet økonomisk struktur – den var bare lagt i grus gjennom krigskatastrofen. Det er en helt annen oppgave å bygge dette opp der det ikke finnes fra før av.

Jeg tror også at overføringen av våre egne historiske erfaringer i Norge med utvikling av sosialstaten har begrenset verdi, simpelthen fordi vi i dagens verden ikke kan bruke 100 år – eller 150 år – på den type modningsprosesser som vi har vært privilegerte nok til å gjennomløpe i vårt land. Jeg tror heller ikke at erfaringene med den norske oljepolitikken fra begynnelsen av 1970-tallet og frem til i dag er velegnet som modell for hvorledes man skal organisere de økonomiske strukturene i land

som sliter med akutte fattigdomsproblemer. Det gjorde vi ikke i Norge før 1970, som kjent.

Jeg tror også at det er viktig å tenke grundig gjennom ideer og modeller som vil overføre nasjonalstatens problemløsningsmekanismer til det globale nivå. Derfor er jeg for min del grunnleggende skeptisk til tanken om global skattlegging, og særlig i den fasongen som vi har erfaring med på nasjonalstatnivå også i Norge, nemlig at vi etablerer systemer som har en dobbelt begrunnelse, hvorav den ene begrunnelsen står i strid med den andre. For det ene formål er å begrense forbruk mest mulig, og det andre er å sikre finansministeren størst mulig inntekt av størst mulig forbruk. Det er ikke noen spesielt vellykket modell i vår egen sammenheng, og jeg tror ikke at den modellen ville bli særlig mye mer vellykket om man løfter den opp på globalt nivå med dagens FN-system.

Stat til stat-hjelp er et grunnleggende prinsipp som vi i dag er enige om, og det er til sist, tror jeg, en svært viktig del av den læringsprosessen jeg har talt om. Stater kan ikke forholde seg til annet enn stater. Deri ligger en begrensning, men deri ligger også utfordringen når det gjelder å bidra til godt styresett, rettsstat, demokrati og levevilkår for borgerne.

Christopher Stensaker (FrP) [12:56:14]: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å forlenge debatten, da Morten Høglund på en utmerket måte har gjort rede for Fremskrittspartiets syn på det området vi behandler i dag. Det som fikk meg til å ta ordet, er det Bjørn Jacobsen snakket om angående herre-knekt-forholdet, og hvordan man prøver å utligne dette. Thorbjørn Jagland var også inne på at årlig bistand til Afrika kanskje ikke har hjulpet Afrika opp et nivå, at man kanskje burde se på andre måter å gjøre det på.

Når det så gjelder land til land-bistand, som også Inge Lønning var inne på, virker det for meg som om det er herre til herre-bistand, som et apropos til det Bjørn Jacobsen var inne på, herre-knekt. I stedet for å hjelpe knekten opp på herre-nivå vil en herre til herre-bistand holde knekten nede for å opprettholde herrens posisjon. Det vil også i mange tilfeller opprettholde gapet mellom fattig og rik.

Når det gjelder nødhjelp, er vi vel alle enige om at der bør vi yte, men i den tragiske situasjon vi har hatt med tsunamibølgen som har herjet, har man også fått den tilbagemelding fra de land som nå får nødhjelp fra oss, at man ønsker hjelp til å bygge opp infrastruktur for å yte hjelp til selvhjelp – det er det man egentlig ønsker. Jeg tror at en direkte bistand til akkurat det formålet og der det er behov, er det beste. Det er en ting som vi kanskje er uenige om.

Et annet problem når det gjelder det emnet vi snakker om i dag, er egentlig dobbel administrasjon og mangel på samordning. Jeg har bl.a. vært i flyktningleirer i Afrika hvor flere hjelpeorganisasjoner har hatt tilhold i samme leir og gjort det samme.

Så er da spørsmålet: Hvordan fordeler vi det vi yter? Nivået er vi nok uenige om, men hvordan skal fordelingen være? Jeg tror at en fordeling gjennom frivillige or-

ganisasjoner under kontroll vil være effektivt, også gjennom FN. Men FN består av mange ulike hjelpeorganisasjoner, og derfor må man kanskje gi føringer, iallfall en avklaring av på hvilken måte hjelpen kan ytes og best komme fram til dem som trenger det.

Ine Marie Eriksen (H) [13:00:30]: 30. april 2004, samme dag som stortingsmeldinga ble lagt fram, fikk jeg og andre representanter fra regjeringspartienes ungdomspartier en presentasjon av meldinga av statsråd Hilde Frøkjær Johnson. Vi hadde også invitert forsvarsministeren. Vi hadde invitert utenriksministeren, og vi hadde invitert daværende statssekretær Jørn Holme i Justisdepartementet, nettopp i den erkjennelse at utviklingspolitikk favner bredere enn én stortingsmelding.

Vi i ungdomspartiene har, i likhet med statsråd Kristin Clemet, også vært opptatt av at utdanning er en ekstremt viktig nøkkel til utvikling, kanskje spesielt utdanning av jenter. Vi har i mange år jobbet veldig mye med utviklingspolitikk, og vi ønsket selvfølgelig å se om de innspillene vi har gitt over mange år, ble hørt, og det ble de. Et tema som vanligvis er beheftet med ganske mye tristhet og pessimisme, ble presentert med optimisme, håp og framtidstro, og det var en tydelig markering av at norsk utviklingspolitikk har mer enn ett ben å stå på.

Jeg mener det særlig er to aspekter ved utviklingspolitikken som er sentrale. Utviklingspolitikk er hjelp til sjølhjelp, og for å sikre utvikling er det avgjørende at bistandsmottakerne sjøl tar ansvar for egen utvikling. Derfor er det også riktig og helt nødvendig å sikre og å stille krav om bl.a. utvikling av menneskerettigheter, av demokrati, av prosesser i retning av sunnere økonomier og oppbygging av rettsstater.

For det andre: Utviklingsbistand er ikke veldedighet. Man kan tidvis få inntrykk av at det er viktigere for en del rike land å vise at man gir bistand, enn å fokusere på hvilken hjelp som gis, og under hvilke forutsetninger den gis.

Utviklingsbistand er heller ikke milde gaver som skal gis for å lette rike lands samvittighet og få oss til å ta oss godt ut i verdensbildet. Det er med andre ord ikke nok for rike land som Norge å være best i klassen når det gjelder milliardoverføringer. Vi må også være best i klassen når det gjelder bidrag som kan bety at rike land tar fattige land på alvor og gir noe som medfører varig endring i gamle strukturer. For å si det med den indiske professor Meghnad Desai ved London School of Economics: «We don't want your compassion, we want your markets.» Det er bare det at Desais ståsted, som han deler med bl.a. mange afrikanske ledere, slik de uttrykte det i The Millennium Action Plan, er omstridt. Det er omstridt i enkelte miljøer i de landene som må gi markedsadgangen.

For denne regjeringa har det vært avgjørende å ta fattige lands krav på alvor og dermed la norsk utviklingspolitikk stå på flere ben enn bare bistand. Bistand alene og handel alene er ikke oppskriften. Løsningen ligger i kombinasjonen. Derfor er det også skuffende, men dessverre på ingen måte overraskende at Sosialistisk Venstreparti

og Senterpartiet i innstillinga fortsetter en politikk for proteksjonisme. De er for en utvikling som går i stikk motsatt retning av den utviklinga Regjeringa ønsker. Partiene hevder å snakke på vegne av de fattige landene, men snakker egentlig bare på vegne av interesser i rike land. Det er fristende å spørre hva representanten Haga syns om representanten Jaglands vektlegging av at vestlige land må åpne opp markedene sine.

I merknadene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet virker det som om disse kravene om kutt i vestlige landbrukssubsidier og åpning av vestlige markeder for de varene fra fattige land som landene faktisk kan eksportere, ikke har blitt fremmet. De nevnes ikke med ett ord. Sannheten er at de har blitt fremmet høyt og tydelig, men Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet hører ikke etter. De er for opptatt av å dekke seg bak paroler om solidaritet med verdens fattige, å kappes om å være de mest veldedige giverne over bistandsbudsjettet og å bygge skyhøye tollmurer som effektivt holder fattige land nede og varene deres ute fra våre markeder, til å ta fattige lands krav på alvor.

Disse partiene vil gjerne definere folk i alle faser av livet som klienter med behov for hjelp fra det offentlige, og de bruker akkurat den samme tilnærminga overfor fattige land. I stedet for å sette landene og menneskene i stand til å ta ansvar for og kontroll over egen utvikling, i stedet for å yte hjelp til sjølhjelp, vil Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet heller gi komfortabel veldedighet framfor den markedsadgangen utviklingslandene etter spør. Så sjøl om UNDP beskriver handelsbarrierer som utviklingsbarrierer, og sjøl om Desai, og mange med ham, ber om markedsadgang framfor medfølelse, er det viktigere for Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet å ta vare på norske interesser uforandret enn å bidra med noe som kan koste forandringer for et rikt land som Norge. Det er ikke solidaritet.

Mange tegn tyder på at det går i riktig retning for verdens fattige land: Åpenhet, demokratiutvikling, globalisering og åpnere markeder kombinert med en etter hvert målrettet og god bistand har ført til reduksjon i den ekstreme fattigdommen, i spedbarnsdødeligheten og i analfabetismen. Levealderen og gjennomsnittsinntekten i utviklingsland øker.

Informasjon kan i vår tid i veldig liten grad, om noen, kontrolleres av myndighetene. Med andre ord er levekårene for diktaturregimer betydelig forverret, en levekårsnedgang som er den eneste som kan beskrives som positiv. Dette er noe som i veldig sterk grad bidrar til den positive utviklinga jeg nettopp beskrev. Dette viser at utviklingsbistand ikke er eller kan være det eneste benet å stå på i utviklingspolitikken. Det trengs både krav til demokratiske reformer, til økonomisk utvikling og til respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Det trengs at rike land åpner sine markeder, og det trengs en målrettet og god bistand.

Bjørn Jacobsen (SV) [13:07:34]: Berre først kort til føregående talar, Eriksen. Den største utfordringa no i handelspolitikken er å få datofesta når vi skal få slutt på

den enorme eksportsubsidieringa av overproduksjon av landbruksvarer i den rike delen av verda. Den utgjør 300 milliardar dollar årleg og er med på å dumpe våre overskottsvarer i fattige land. Det er første utfordringa. Dersom Eriksen hadde følgd med i amerikansk budsjettdebatt, ville ho ha sett at Bush faktisk har løyvd enorme midlar til overproduksjon i amerikansk landbruk. Det får ein stemmer av i amerikansk landbruksmiljø, men ein tek ikkje då eit oppgjør med det som er det store problemet i internasjonal handel på landbruksvarer, nemleg eksportsubsidieringa.

Så skal eg litt tilbake til noko eg var inne på i ein replikk til statsråden i stad. Det går på korleis ein organiserer utviklingspolitikken her heime. Vi er borte på Victoria terrasse, og eg var så vidt innom det i stad, det å få ei årleg utviklingspolitisk utgreiing. Statsråden har rett i at det er det vi her i Stortinget som bestemmer.

Så til den omorganiseringa av utviklingspolitikken som vi har sett. Det har vore ei omorganisering som det har vore lite debatt om. Eg vil be statsråden om å kommentere, dersom ho har tenkt å ha ordet igjen, om ho er fornøgd med den omorganiseringa og dei evalueringsrutinane og rapporteringsrutinane som no ligg til grunn, om det set Noreg i stand til å gjennomføre det positive som Stortinget faktisk i dag vedtek. Er det ei organisasjonsform som er vald som set oss i stand til å gjennomføre den politikken vi har sagt at vi skal gjennomføre?

Finn Martin Vallersnes (H) [13:09:44]: Representanten Blankenborg var så vidt innom Høyres vilje til å følge opp egne formuleringer. Jeg går ut fra at han tok sikte på volumet av bistanden i neste stortingsperiode. Til det er det vel bare å si at formuleringene er ganske klare, og det er også Høyre.

Jeg tror det kanskje er viktigere å konsentrere seg om hvordan en skal sørge for en god motivering i befolkningen for å opprettholde og kanskje videreutvikle bistandsnivået. Der tror jeg det er helt avgjørende at vi er klare på hva vi vil, og hvordan vi vil gjøre det. I så måte mener jeg at St.meld. nr. 35 for 2003-2004 og den innstillingen vi har til behandling i dag, er veldig gode bidrag til å klargjøre det for egen befolkning. Det bringer oss et godt skritt videre.

Men like viktig er det at vi konsentrerer oss om i økende grad å kunne sørge for en evaluering og etterprøving av det vi gjør, slik at vi ikke bare kan si klart hva vi ønsket å gjøre, men også hva effekten ble, og om vi klarer i noen monn å komme dit vi ville. Det har det vært en del arbeid med i utarbeidelsen av innstillingen og stortingsmeldingen. Det vet jeg departementet er svært opptatt av. Jeg synes også statsråden uttalte seg veldig klart og forpliktende om engasjementet for å videreutvikle evalueringen.

Ellers har jeg lyttet nøye etter, særlig til innlegget fra Fremskrittspartiets representant Høglund, i dag, fordi det er en veldig lang særmerknad fra Fremskrittspartiet. Men vi registrerer jo, som Høglund selv sa, at en har søkt enighet der det er mulig. Det synes jeg er veldig tilfredsstillende og positivt for sluttproduktet vårt her. Likevel

står en igjen med enkelte uklarheter ved grunnlaget for Fremskrittspartiets politikk på utviklingsområdet. Jeg går da til innstillingens side fire, under hovedoverskriften «Sentrale målsettinger i norsk utviklingspolitikk», hvor det fremgår:

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener at rettferdig fordeling mellom land og innad i land må stå i fokus og være bærebjelken i norsk utviklingspolitikk.»

Det kan ikke Fremskrittspartiet være med på, og det forundrer meg noe.

En har sagt at en søker enighet der det er mulig. Dette er altså ikke mulig. Det må jo bety at Fremskrittspartiet mener at fordelingen mellom nord og sør ikke er urettferdig, eventuelt at urettferdigheten er helt OK. Det kunne være interessant å få en kommentar.

Morten Høglund (FrP) [13:12:46]: Representanten Christiansen var inne på PRSP-ene, og at med deres inntrøden går alt så meget bedre. Fremskrittspartiet var opphengt i 1990-tallet, og våre referanser var basert på forskningsrapporter fra 1990-tallet.

Mitt innlegg i dag er basert på to studier fra 2003. Men jeg vil påpeke at gjennom 1980-tallet, gjennom 1990-tallet og nå har vi flere ganger kritisert bistandens virkning og u-hjelpens både omfang og resultater. Hvis man går tilbake i debattene, vil man se at man i hvert fall fra regjeringshold har fått forsikringer om at jo det har vært problemer. Man innrømmer at enkelte ting ikke har fungert, men det tar vi tak i. Nå skal det gå så mye bedre. Det samme hører vi i dag: Nå går alt bra.

Hvis det er tilfellet, er det flott. Jeg lover at vi skal ta det innover oss. Det er ingenting som er bedre enn at man har tatt lærdom av historien. Men noen av våre advarsler tidligere har i etterpåkløkskapens lys vist seg å holde stikk. Så får vi nå se om det er tilfellet denne gangen. Men også nyere studier enn dem vi viser til i innstillingen, bekrefter det samme: Bistand som sådan, i et makroperspektiv, er ikke det som løfter folk ut av fattigdom. Nå sier jo heller ikke flertallet at det alene er det som virker, men mer bistand skal virke bedre.

Nå var jeg uoppmerksom et lite øyeblikk mens representanten Vallersnes holdt sitt siste innlegg. Jeg fikk en utfordring, forstår jeg. Jeg mener at det gikk på dette med fordeling mellom land, altså omfordeling. En omfordelingspolitikk ovenfra og ned er ikke noe Fremskrittspartiet med sitt ideologiske ståsted ønsker å stå inne for. Vi tror på en helt annen dynamisk politikk. Det betyr ikke at verden er rettferdig som den er. Det betyr ikke at forholdene er rettferdige internt i et land. Det er en styrt prosess, hvor en sterk stat eller en sterk overnasjonal stat forteller at sånn skal det være. Det er ikke resepten fra vår side. Vi tror på en helt annen form for dynamisk utvikling. Men ja, vi skal bekjempe urettferdigheter.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [13:15:46]: Bistand løser ikke alt, og det er ikke noe hokuspokus. Jeg synes det har vært mange gode innlegg som har synliggjort en tverrpolitisk enighet om dette. Jeg synes også

den betimelige påpekingen fra både representanten Jagland og representanten Christiansen om betydningen av handelspolitikk og markedsadgang er viktig å understreke.

Til to–tre dilemmaer og en kommentar, først om fattigdomsorienteringen og konsentrasjon. Det vi kommer til å arbeide videre med nå, er å se hvordan vi kan sikre at vi får en større konsentrasjon av innsatsen for lavinntektsland og Afrika. Den er ikke dermed begrenset til MUL, som representanten Blankenborg var inne på. La meg likevel vise til at det faktisk kun er 17 pst. av bistandsbudsjettet som går til bilateralt stat til stat-samarbeid. Det betyr at vi har en utfordring i forhold til fragmenteringen, som også OECD/DAC har påpekt.

Det andre dilemmaet jeg vil påpeke her, er at det er viktig å gripe fatt i utfordringer knyttet til sikkerhet og utvikling. Det er en stor internasjonal debatt om dette. Men vi må skille det fra regningen og hvem som skal betale den, som også Blankenborg var inne på. Også Haga har i sitt innlegg understreket betydningen av å diskutere og drøfte dette. La meg vise til at andre land har etablert mekanismer for samordning av virkemidler, men hvor regningen går etter regelverket. Det gjelder bl.a. Storbritannia, som har en betydelig pool med både ressurser, penger og personell for å håndtere den type utfordringer. Det er ting jeg synes Stortinget godt kan se nærmere på.

Det tredje dilemmaet som Blankenborg nevnte, var hiv/aids og de konservative vinder som blåser. Jeg kan love at er det én ting jeg utfordrer afrikanske ledere, kirkeledere og islamske ledere på, er det dette: åpenhet om seksualitet, bruk av prevensjon og ikke minst kondomer for å hindre smittespredning. Dette er det nå også mye større åpenhet om, så der mener jeg at utviklingen går i riktig retning, så langt jeg kan bedømme.

Det er en konservativ ting – kanskje en vind til som blåser, om man kan si det på den måten: Det interessante er at det skjer et taktskifte ikke bare i Høyre i Norge, og jeg synes representanten Julie Christiansen redegjorde veldig grundig og godt for det, men også internasjonalt. Bush-administrasjonen har lagt mye mer penger på bordet enn noen tidligere. Vi kan sikkert kritisere den i mange sammenhenger, men det skal i hvert fall sies. Det andre som har skjedd, er at toryene i Storbritannia denne uken sluttet seg til britenes opptrappingsplan til 0,7 pst. Det er en veldig interessant utvikling.

Når det gjelder reformen i UD, er vi i stand til å levere med den omorganiseringen som har skjedd. Min vurdering er at den setter oss bedre i stand til å gjennomføre politikken. Vi har fått et bedre og mer helhetlig grep. Vi kan se politikk og bistand i sammenheng, og vi sørger for at beslutningene fattes nærmest mulig der folk bor, og dem det gjelder, nemlig verdens fattige. Med det mener jeg vi har fått et system som kan levere i forhold til den meldingen vi har foran oss.

Øystein Djupedal (SV) [13:19:15]: La meg kort berøre to forhold i innstillingen. Men før jeg kommer så langt, vil jeg gjerne replisere til representanten Eriksens innlegg om handel at det er klart at handel er uendelig

viktig. Det er fremdeles sånn for mange deler av verden at det å være utenfor «handelskaravanen» bringer nedgang, og det å være en del av et handelssystem bringer framgang. Men for mange av de fattigste land i verden, faktisk for de aller fattigste, er det ikke dette som er den store utfordringen. De har allerede markedsadgang til Norge. Alle MUL-land har fri markedsadgang til Norge og også til store deler av den vestlige verden. Det betyr at hovedproblemet for disse landene er at de ikke har produkter som kan sendes til Norge, og at store deler av Amerika og også EU dumper landbruksprodukter med eksportsubsidier i disse landene, noe som gjør det vanskelig å utvikle et eget næringsliv.

Dette er hovedproblemet, et problem som faktisk også Norge har stått overfor, og som mange vesteuropeiske land stod overfor ved starten av det forrige århundret. Det var hvordan man skulle klare balansegangen mellom å bygge opp et eget næringsliv, ta vare på eget ressursgrunnlag, ta vare på egne ressurser og samtidig åpne seg mot verden. Det er i denne kombinasjonen vi har klart å bygge ut et norsk næringsliv og det norske samfunn, og i denne kombinasjonen har svært mange andre land også klart å bygge ut sitt eget næringsliv kombinert med en åpen holdning til verden. For de 48 fattigste MUL-land er det ikke markedsadgang i Norge som er hovedproblemet. Vi må hjelpe dem med å få et næringsliv som gjør det mulig for dem å komme inn på norske og internasjonale markeder, samtidig som de gis mulighet til å beskytte sitt eget næringsliv, for å bygge opp sine egne muligheter og ikke minst egen matvareproduksjon. For mange av landene er det matvareproduksjon og matvareeksport som vil være det mest nærliggende. Vi bør selvfølgelig importere mer. Det skal ikke være noen tvil om det. Men det å ha en blind tro på at marked og markedsadgang er det store ordet som løser alt, viser jo all erfaring ikke er riktig. Det er dessverre ikke så enkelt. Hadde det vært så enkelt, burde jo mange problemer vært løst.

Så til de to forholdene. Det ene er det som representanten Jagland og flere har vært inne på, nemlig hvordan vi skal kunne finansiere FN og en mer sivilisert verden framover. Mange land har diskutert dette. Frankrike har diskutert det, Canada har diskutert det. Det diskuteres i FN, og det diskuteres også i Norge og andre skandinaviske land. Mye av det som diskuteres, er sannsynligvis ikke på grunn av et reelt politisk ønske om å gå disse skritt videre for å se om det lar seg gjøre å finne internasjonale måter å finansiere FN på. Mange av disse er veldig gode tanker og ideer, men det finnes ennå ikke, så langt, reelle politiske initiativ. Det vi ønsker, er at det skal tas et politisk initiativ fra Norge. Det finnes mange måter å tenke seg dette på. La meg bare berøre noen av dem som også har vært berørt i debatten.

Da man inngikk avtalen i Kyoto om en internasjonal CO₂-avgift eller karbonavgift, holdt man flytrafikk utenfor. Grunnen til at flytrafikken ble holdt utenfor, var at det var vanskelig å tenke seg hvordan man skulle dele en flyrute mellom USA og Europa, altså hvordan CO₂-avgiften skulle fordeles. Da gjorde man det letteste man kunne, ved å si at CO₂ som slippes ut fra flytrafikken,

ikke er en del av Kyotoprotokollen. Men det er klart at det er fullt mulig å tenke seg at man inngår en internasjonal avtale om å legge på billettprisen en avgift som går direkte til FN, istedenfor den CO₂-avgiften, karbondioksidavgiften, som mange land har innført. Det vil det være praktisk mulig å tenke seg, men det vil selvfølgelig kreve at mange store land er enige om at man gjør det. Så vil det bestandig være noen kjeltringstater som ikke vil gjøre det, men det vil det bestandig være. Det er teknisk og praktisk mulig å tenke seg at en flyseteavgift på internasjonale flyruter kan være med på å finansiere FN, hvis det finnes vilje til det.

Mange har diskutert en valutaavgift, også kalt Tobin-avgift. Det har også vært diskutert i denne salen en rekke ganger. Her har flere land gjort prinsipielle vedtak om at man er for dette, gitt at andre land går videre. Det finnes mange motforestillinger mot en Tobin-skatt, men det finnes også svært mange argumenter for en Tobin-skatt. Ikke minst er det viktigste argumentet her at det vil kunne føre til finansiell stabilitet og vil kunne finansiere gode internasjonale formål. Det er også noe man bør gå videre med, å se om det i etterkant av de store katastrofene som verden nå har sett, finnes en større reell politisk vilje til å gå videre, ikke bare komme med en utredning, men også diskutere med andre nasjoner om det er mulig.

En internasjonal CO₂-avgift, en karbondioksidavgift, generelt er det selvfølgelig også mulig å tenke seg. Det hørte jeg også representanten Jagland berørte i sitt innlegg. Mange av disse forslagene er gode og mulig å tenke seg gjennomført, men noen land må gå foran. Så må man akseptere at det finnes land som ikke vil være med. Man kan ikke hele tiden si at det finnes bestandig noen som ikke vil være med, derfor kan ikke vi gjøre det. Slik er det bestandig. Det er dessverre slik i internasjonalt samarbeid at det er noen som ikke vil være med, men noen må gå foran. Hvis man tenker seg at man skulle klare å få noen land til å gå foran både for å utrede hvilke alternativ som finnes, og samarbeide med andre land som står oss nær i disse spørsmål, hadde det vært mulig å tenke seg at man kom lenger i forhold til en trygg finansiering internasjonalt av FN, av nødhjelpsarbeid og av opprustings- og bistandsarbeid i mange fattige land.

Det bringer meg videre til det siste temaet jeg skal ta opp, nemlig et nødhjelpsfond. Det har vært diskutert i offentligheten og er ikke en del av innstillingen. Dette er et forslag som ligger i SVs arbeidsprogram, som nå er til debatt ute i SV-lagene, og det skal også være en debatt om dette senere i vår. Men mange har tatt til orde for at det må være mulig å tenke seg en annen form for finansiering av nødhjelp enn den vi i dag har. Dette skyldes ikke tsunamikatastrofen i Asia, for der har heldigvis borgere, stater og selskaper stilt opp i en helt fantastisk grad, som har gjort at man har fått en finansiering av nødhjelp til denne katastrofen som er helt enestående, noe som selvfølgelig gjør at det i dette tilfellet ikke ville være aktuelt med et nødhjelpsfond. Men i skyggen av de store katastrofene er det bestandig andre katastrofer som ikke får den samme oppmerksomhet. Vi kan f.eks. tenke på Kongo eller Darfur, der vi vet at nøden er stor, og der det frem-

deles vil være bruk for stor internasjonal støtte og bistand. Når man ikke har internasjonalt søkelys på seg, er det fort gjort å bli glemt av det internasjonale samfunn. Det er ikke så lett å samle inn penger til Kongo eller Darfur i dag som det var før den store tsunamikatastrofen, fordi folk synes de har gitt en skjerv. Og det har de jo virkelig gjort, og det er bra.

Med et nødhjelpsfond kan det tenkes at man har penger til rådighet på kort varsel. Det gjør at en regjering eller eventuelt FN har økonomiske midler til å kunne rykke ut på kort varsel for å hindre humanitære katastrofer, slik vi i stor grad ser. Vi vet at det gjennom historien har vært eksempler på at man ikke har fått nødhjelp fram fort nok fordi man ikke har hatt de finansielle ressursene til å skaffe nødhjelpen. Dette er det et nødhjelpsfond eller solidaritetsfond – eller hva man måtte ønske å kalle det – kan være med og bøte på. Norge kan være et land som går foran i dette. Vi har allerede en forbilledlig plass når det gjelder nødhjelpsarbeid, u-hjelpsarbeid og bistandsarbeid, men det er selvfølgelig mulig å gå videre med dette, slik at man i større grad kan bidra.

Det er jo et håp, etter denne fryktelige katastrofen i Asia, at mange land kan få en annen tilnærming til mange av de spørsmålene vi nå diskuterer. Nå skal vi ikke diskutere katastrofen som sådan, men dette med nødhjelp, utviklingsbistand og hvordan man skal klare å få en mer sivilisert verden. Vi hadde håpet veldig sterkt at det også skulle være en vilje i regjeringspartiene, ikke minst i Kristelig Folkeparti, til å gå videre med å diskutere og utrede hvordan det er mulig å finansiere en mer internasjonal orden knyttet til nødhjelp og u-hjelp og eventuelt finansiering av FN. Derfor har SV, Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmet et forslag om dette i innstillingen. Det er trist at det ikke skal være mulig å få flertall for i hvert fall en utredning av dette. Disse tankene gjør seg nå gjeldende i svært mange land, ikke bare i Europa, men i store deler av verden, om hvordan man på en mer permanent basis skal skaffe et økonomisk bidrag til FN som gjør at FN får den frontrollen som de nå har i Asia – takk og pris for det, det skyldes også meget flinke mennesker som der gjør en forbilledlig jobb – og at man også sikrer et økonomisk fundament når den internasjonale verdens søkelys ikke er like sterkt på katastrofen som det vi nå opplever.

Trond Giske (A) [13:27:46]: Det er knapt noen debatt i denne salen som er så viktig som den vi har i dag, først og fremst for de folkene og de landene som rammes av fattigdom, men også for oss er dette en viktig debatt. Det er knapt nok noe som vil ha så stor påvirkning på vår sikkerhet, vår miljøsituasjon og utvikling av demokrati og trygghet som det at vi får gjort noe med den store forskjellen mellom fattige og rike i verden.

Det er veldig positivt at der det før konsekvent var merknader fra Høyre/Fremskrittspartiet, er det nå bare Fremskrittspartiet. Jeg har vært i mange diskusjoner, bl.a. med representanten Eriksen utenfor denne salen, hvor man iherdig har forsvart bistandskutt på 2–3 milliarder kr, fordi man mente at det ikke er nivået på

bistanden, men hvordan man bruker den, kanskje først og fremst frihandel, som er løsningen på utviklingsproblemer. Nå er det en bredere erkjennelse av at også bistandsnivået har betydning. Det har selvsagt betydning om det er 80 pst. eller 100 pst. av ungene i verden som blir vaksinert, hvor mange vi får skaffet rent vann, og hvor mye penger vi har til rådighet når naturkatastrofer, hungerskatastrofer eller krigskatastrofer rammer store deler av sivilbefolkningen, eller hvor langt vi klarer å komme med å bygge skoler eller grunnleggende infrastruktur, som kan legge grunnlag for langsiktig utvikling. Jeg synes at det av og til oppstår en svært underlig motsetning mellom katastrofehjelp og langsiktig hjelp. Jeg ser at Fremskrittspartiet i disse flomkatastrofetider forsvare at vel er man for katastrofehjelp, det er den langsiktige bistanden man er imot. Men det er jo nettopp de land som har klart å utvikle sin økonomi, sin infrastruktur og sitt helsevesen, som også er best i stand til å møte nettopp den type naturkatastrofer som rammer. Derfor er den langsiktige oppbyggingen av de sivile og økonomiske samfunnene i verdens land også den beste måten for å hjelpe folk i forbindelse med store naturkatastrofer. Det er heldigvis slik at det flertallet nå er bredere. Det er lenge siden Høyres daværende leder, Kaci Kullmann Five, forsvarte bistandskuttene med at vi må løse våre egne problemer før vi kan hjelpe andre.

Det som likevel er skuffende, er at det ikke er et flertall som går inn for å sørge for faste inntektskilder for det globale utviklingsarbeidet i regi av FN. De nasjonale virkemidlene kan ikke overføres til den internasjonale arena, sier representanten Lønning. Nei, der er jeg enig i Lønnings konklusjon, at det på viktige områder ikke er lurt å overføre store nasjonale beslutningsstrukturer til andre internasjonale arenaer. Det er litt oppsiktsvekkende kanskje at vi tar det fra representanten Lønning. Men vi må jo se helt konkret på hvilke forslag som reises. Når det er forslag om en internasjonal karbonavgift eller en internasjonal skatt på valutatransaksjoner, som har den doble effekten at det både blir en inntektskilde for det internasjonale arbeidet og samtidig virker positivt for miljøet eller for den internasjonale økonomiske stabiliteten, slår man faktisk to fluer i en smekk. Her hadde jeg håpet at Kristelig Folkeparti kanskje kunne signalisert at når man er ute av det selskapet man er i, vil man bidra til at den type problemstillinger kan settes på dagsordenen, for dette er viktig. Ikke bare er det viktig for at vi skal slippe å gå den kanossagangen med tiggerferd fra land til land hver gang det oppstår en katastrofe og det trengs hjelp, eller at vi er avhengige av at CNN er på plass, for at den nasjonale og internasjonale givergleden skal utløses, men det har også den konsekvensen at det vil styrke FN's autonomitet, at man vil fristille FN i større grad fra de store donorenes ve og vel. Det er klart at det er uholdbart at enkelte FN-institusjoner nærmest kan holdes som gissel ved at de største bidragsgiverne nekter å gi penger med mindre en bestemt politikk føres. Det må være mye bedre å sikre disse institusjonene en uavhengig inntektskilde som er trygg, som er varig, og som også vil gi et større inntektsnivå enn det man har i dag.

Så synes jeg det ofte er slik at når vi diskuterer utvikling i fattige land, og når vi diskuterer fordeling mellom nord og sør, blir det en debatt som er helt separat fra vår egen økonomiske virkelighet. Det er et paradoks at mens vi har en utviklingsminister som gjør en glitrende jobb på den internasjonale arena, og markerer de målene Stortinget har satt, på en god måte, driver vi samtidig her hjemme og diskuterer hvor mye vi kan stappe inn i lommeboka på hver enkelt i Norge, hvor mye vi kan gi i skattelette, og hvor mye vi kan stimulere den nasjonale kjøpefesten. Vi har i løpet av de siste tre årene satt rekord i den kjøpefesten vi har i Norge. Vi forbruker mer, og vi er ennå ikke kommet dit at for hver hundrelapp vi bruker ekstra, klarer vi å gi én av de kronene i bistand. Så vi har fortsatt en stor jobb å gjøre hjemme.

Så kan man si: Har den nasjonale kjøpefesten og den vestlige forbruksstandarden noe med det globale miljøet å gjøre? Ja, selvsagt har de det. For det første er det jo den dype erkjennelse at hvis alle hadde det forbruksnivået som vi har i dag, ville vi komme opp i helt uholdbare miljøproblemer. Men det gir seg jo helt akutte utslag. Når vi har et stadig økende energiforbruk f.eks., bidrar vi til at oljeprisen internasjonalt stiger. Og hvem rammes hardest av det? Jo, det rammer dem som knapt nok kan betale den energien de har bruk for, de fattigste land, i f.eks. Afrika. Eller når vi går stadig oppover i næringskjeden, stapper korn inn i høns og kyllinger for å få dem til å legge flere egg, eller for å få mer korn til å lage kjøtt og ølprodukter og hva som helst av, gjør det at den internasjonale prisen på korn eller på proteiner stiger. Og hvem rammer det hardest? Jo, det rammer dem som knapt nok klarer å betale den maten de kjøper helt lavest i næringskjeden. Den type problemstillinger er fraværende i denne diskusjonen. Tar vi ikke den på alvor er det bare begrenset hvor langt vi kommer i en diskusjon om hvordan vi kan få til internasjonal utjevning.

Selvsagt er det viktig med handel, men der er det jo to ting å si. Det ene er at det aller viktigste er å sørge for at lokalt næringsliv i fattige land kan få et bærekraftig hjemmemarked. Det er to ting som må til. Det ene er at vi slutter med eksportsubsidier. Det er det suverent viktigste vi kan gjøre internasjonalt for å få rettferdig handel. Det andre er at frihandel ikke er svaret på alle de problemene. Av og til må fattige land rett og slett få lov til å beskytte seg selv mot internasjonale selskaper som ellers ville utradere det som er av lokalt næringsliv. Å si at frihandel er svaret på alle utviklingsproblemer, tror jeg det er mange i fattige land som ikke kjenner seg igjen i. Det tredje, og like viktige, er jo at de sosiale og sivile strukturene i de fattige land fungerer slik at den økonomiske utvikling i et fattig land faktisk også kommer vanlige folk til gode.

Det er slik at for hundre år siden kjempet vi for at vi skulle gå fra et system som bestod av innsamlingsaksjoner og sivile frivillige hjelpetiltak for å hjelpe folk i nød og fattige i vårt eget land til et system hvor vi innkrevde penger gjennom skatt og sørget for systematiske velferdstilbud for dem som trengte det. Jeg er helt overbevist om at det er den utviklingen vi trenger også i det internasio-

nale samfunn, ikke så omfattende som et nasjonalstatssystem, men at grunnleggende hjelpetiltak, grunnleggende utviklingsfinansiering, skjer gjennom systematiske, faste strukturer som internasjonal valutaskatt eller CO₂-avgift. Det er jeg overbevist om kommer. På samme måte som Høyre kjempet mot den skatteordningen og velferdsstatsutviklingen for hundre år siden, kjemper de i dag imot det på det globale plan. Jeg er overbevist om at når vi har det på plass, vil dommen over dem som kjempet mot det, være omtrent den samme som dommen over det man kjempet mot den gangen man var mot utviklingen av velferdsstaten.

Inge Lønning (H) [13:36:48]: Historiens dom kan man med fordel overlate til historien. Prognoser når det gjelder historiens dom, har det ved seg at de sjelden slår til. Det er heller ikke spesielt interessant.

Det som er den interessante siden ved den debatten representanten Giske gikk inn i, er selvfølgelig spørsmålet om analogien fra nasjonalstat direkte opp på det globale nivå er en plausibel analogi. Jeg har pekt på en del forhold som tilsier at det ikke er det. Grunnen til det er naturligvis at dersom den skulle være plausibel, ville det forutsette en verdensregjering og et verdensparlament. Uansett hvorledes man vurderer funksjonsdyktigheten til dagens FN, er det vel ingen som mener at FN er i nærheten av å være noe slikt. Det vil si at man mangler en politisk maktbalanse, og man mangler en kontrollfunksjon som er helt livsviktig i det politiske demokrati som vi har utviklet innenfor nasjonalstaten.

Når jeg pekte på ett enkelt forhold, er det fordi jeg for min del mener at den avgiftspolitikken som vi har utviklet på nasjonalstatsnivået – for det er jo ikke skatt vi snakker om, vi snakker om avgifter – og som svært ofte gis en dobbel begrunnelse, nemlig at den skal fremme en eller annen type atferd eller begrense en type skadelig atferd og samtidig skaffe penger i statskassen, er underlagt en lovmessighet som fører til at det man oppnår, er å gjøre Finansdepartementet, på nasjonalstatens nivå, fullstendig avhengig av de inntektene. Etter hvert glemmer man fullstendig det som var den andre motiveringen.

Nå har vi ikke noe globalt finansdepartement, og jeg ser heller ikke noen grunn til å ønske at vi skulle få det, men jeg ville, sett fra min side, bare peke på det dilemmaet, for jeg har ikke noen tro på at det vil være lettere å få dette til å fungere etter hensikten på det globale nivå enn det har vist seg å være på nasjonalstatsnivå, hvor det er mer enn vanskelig å få det til å fungere etter hensikten.

Øystein Djupedal (SV) [13:39:48]: Det er nødvendig å korrigere et par åpenbare feil i representanten Lønningens resonnering, og det er i forhold til særavgifter. Særavgifter har selvfølgelig det dobbelte i seg at de innføres for at man skal oppnå et mål, samtidig som de skaper en inntekt som står i motsetning til dette.

Sett fra et nasjonalt ståsted er særavgiftene en enestående suksess. CO₂-avgiften er ett eksempel. Hvis en tar CO₂-avgiften på norsk sokkel som eksempel, ser en at den bringer store inntekter til statskassen, men samtidig

bidrar den til en teknologiutvikling som gjør at norske selskaper slipper ut mindre CO₂ på norsk sokkel enn britisk sokkel. Det vil si at den har dobbeltheten i seg, at den skaffer inntekter, men fremmer samtidig et mål. Bilavgifter har akkurat det samme. Alle andre tenkelige avgifter på særavgiftsområdet har denne dobbeltheten i seg. Denne dobbeltheten lever man fint med nasjonalt, og man vil fint leve med den internasjonalt.

Men jeg må nok si at grunnen til at jeg tok ordet, var ikke bare for å påpeke denne åpenbare feil, men for samtidig å si at hvis man skal vente på en verdensregjering, hvis man skal polemisere mot at det ikke finnes et globalt finansdepartement, kan vi sitte her – og fortsette å sitte her.

Ved alle framskritt er det noen som har gått foran og prøvd å være dristige, prøvd å være djerne, prøvd å ta initiativ som høres umulige ut, og som ikke er mulige i utgangspunktet. Å innføre etiske retningslinjer for oljefondet, for å ta et nasjonalt eksempel, var helt umulig for et år siden. Nå er det mulig, nå har vi innført det. Alle i denne salen, bortsett fra SV, raljerte i årevis over dette. Dette var et lite, beskjedent nasjonalt eksempel, men det finnes mange store globale eksempler på det samme, at noen er djerne og modige og tar sjanser.

Jeg er helt enig – det finnes i dag ingen verdensregjering, og vi kommer aldri til å få det. I det øyeblikket vi sier at vi må ha en verdensregjering før vi kan få en internasjonal avgift, det være seg på flytrafikk, på karbon eller på finanstransaksjoner, for å finansiere FN, kommer vi aldri noen vei.

Dette var hovedgrunnen til at da Trygve Bull i sin tid ble spurt om hva Høyres 100-årsjubileumsbok skulle hete, sa han at den skulle hete: 100 år som bremsekloss. Det var med et lite smil. Den het selvfølgelig ikke det, for Francis Sejersted hadde jo kalt den noe helt annet. Men det er dette som er utgangspunktet for hele Høyres historie. Hvert eneste framskritt som denne nasjonen har tatt, har de vært imot. Derfor er det nødvendig å ta dette oppgjøret med Lønning.

Det er altså ikke mulig, håper jeg i hvert fall, å ta denne defensive holdningen til nasjonale og internasjonale framskritt. Noen må være djerne. Noen må gå foran. Noen må prøve om det er mulig å gjøre det umulige mulig. Er det tilstrekkelig mange som ønsker det umulige mulig, er det faktisk mulig. Det finnes alltid noen som lurer seg unna, det er det bestandig – det er bestandig noen som lurer seg unna – men hvis det er tilstrekkelig mange som vil, blir det kanskje noen forsiktige skritt i riktig retning.

Jon Lilletun (KrF) [13:42:50]: Eg har ikkje teke ordet for å forsvare Høgre. Det klarer dei godt sjølve. Men eg åtvarar litt mot å forenkle ein debatt no.

Punkt 1: Når det gjeld etiske retningslinjer for oljefondet, veit eg iallfall at Kristeleg Folkeparti aldri har raljert over det. Vi har tvert imot vore sterkt for det. Vi har fortvila ein del gonger over at vi ikkje fekk Finansdepartementet med på å definere korleis det kunne gjerast, men raljert! – det vert heilt feil, det representanten Djupedal seier. Vi har av hjartet vore for det heile tida.

I den debatten som no pågår, har vi i dag høyrte t.d. innlegget frå representanten Julie Christiansen, der ho analyserte utviklinga dei siste åra og peikte på at Høgre har bevega seg, slik òg representanten Giske sa, når det gjeld bistand og behovet for bistand, samtidig som det vart påvist at ingen av oss snakka om omgrep som berekraftig utvikling, godt styresett og ein del anna. Det var eit analytisk innlegg som viste at vi alle har bevega oss i denne debatten. Ikkje minst òg i forhold til handel er det klart at både SV, Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet har gjennomgått ei utvikling.

Så er eg enig i at ein heller ikkje må overspele her. I dag er det tollfritt for MUL-landa, og vi ser ingen som er villig til å byggje opp infrastruktur, unnateke samvirkerørsla. I Noreg er det dei som blir mest latterleggjorde, nemleg landbruksnæringa, som faktisk har vore villig til å gå inn og hjelpe MUL-landa til å kome på banen når det gjeld dette.

Så til debatten om internasjonal skattlegging. Som eg sa i eit replikk svar, er vi i Kristeleg Folkeparti opne for det prinsippet. Vi har i samband med globaliseringsmeldinga sagt at karbonskatt kan vere ei løysing. Vidare er vi òg opne for andre former for skattlegging. Men vi har samstundes sagt at vi ikkje har noka tru på at enkeltland innfører det. Det betyr ikkje at ikkje enkeltland kan ta internasjonale initiativ. Det ser vi no at ein del store land har gjort. Men som utviklingsministeren peikte på, har nokre av dei landa som har teke det initiativet, vore reaksjonære i forhold til eigen bistand. Dei har brukt dette som eit skalkeskjul.

Vi har ikkje noko behov for å instruere Regjeringa i forhold til det. Vi sa noko i merknadene i innstillinga til globaliseringsmeldinga. Vi forventar at vår regjering er med i den internasjonale debatten. Men eg åtvarar litt mot det som representanten Jagland sa. Han heldt eit glitrande innlegg, som han alltid gjer her i salen, men drog det likevel veldig langt da han samanlika utviklinga av nasjonalstaten med den internasjonale utviklinga, for det krev også ei verdsregjering. Lat oss difor vere noko nyanserte og ikkje berre gå i gamle skyttargraver.

Presidenten: Inge Lønning har hatt ordet to gonger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad.

Inge Lønning (H) [13:46:33]: Som jeg sa i mitt hovedinnlegg, har dette vært en nyttig debatt. Det har vært en nyttig prosess i komiteen, og det har blitt en god komiteinnstilling. Derfor ville det ha vært litt mistrøstig hvis denne debatten skulle kunne ut i det vanlige norske kretsmesterskapet om hvem som er snillest, hvem som er mest progressiv, og hvem som er mest på parti med fremtiden. Jeg tror verden kan leve godt uten den konkurransen.

La meg derfor i forsonlighetens skjær akseptere Trygve Bulls rolle som bremsekloss. Siden Øystein Djupedal nevnte bilavgifter, må jeg si at jeg for min del foretrekker kjøretøy med bremseklosser fremfor kjøretøy uten. Mitt inntrykk er vel at SV av og til i utålmodighet, som Bjørn Jacobsen nevnte tidligere her i dag, kommer i skade for å

kjøre uten bremseklosser. Det er en vesentlig del av den demokratiske prosess i et samfunn at nødvendige motforestillinger kommer frem før man trekker konklusjoner. Det å komme frem med de motforestillingene er ikke det samme som å avvise. Jeg har ikke avvist og akter heller ikke å avvise tanken om mulige globale finansieringsmekanismer, men jeg synes det er viktig at man er oppmerksom på motforestillingene.

Trond Giske (A) [13:48:07]: Det er ingenting som hjelper fattige mennesker i fattige land mindre enn konkurransen om hvem som er flinkest i bistands- og utviklingsarbeid i Norge. Der kan vi være helt enige.

Det som er viktig, er at vi klarer å se det internasjonale samfunnet slik det er, at vi ikke tar på oss de nasjonale, ideologiske brillene som vi til enhver tid måtte ha, når vi skal analysere hvilke tiltak som hjelper. Derfor er det så trist at man tar med seg den avgiftsaversjonen som man har i Høyre, når man diskuterer et helt konkret, praktisk tilrettelagt virkemiddel som kan sikre stabile inntekter til utviklingsarbeid.

På samme måten må venstresiden sikkert ta selvkritikk for en del som de har vært for svake på, f.eks. hele tiden kritisk stille spørsmål om de virkemidlene man til enhver tid har valgt i utviklingspolitikken, har vært riktige, og om de har virket.

Jeg tror kanskje at de angrepene som har vært på bistandsnivå, i seg selv også har virket konserverende. Man har ikke tort å gå ordentlig inn i spørsmålsstillingen om bistandspolitikken som sådan virker på riktig måte, om tiltakene man har valgt, er riktige, for man har hele tiden måttet forsvare at vi i det hele tatt gir en del av vårt bruttonasjonalprodukt i bistand.

Hvis denne debatten kan munne ut i at vi fester det fordomsfrie blikket vårt på vår bistandspolitikk, på utviklingspolitikken, men også på de tiltakene som foreslås, f.eks. Tobin-avgiften eller en karbonavgift, uavhengig av om man skal love 23 nye milliarder i skattelette i Norge, for det er en helt annen sak og en helt uinteressant diskusjon i forhold til det som skjer på det internasjonale nivået, vil det være en kjempfordel. Jeg tror at de problemene vi her står overfor, de utfordringene vi har – det de kommer til å kreve av oss, ikke bare i sinnelagsetikk, pliktetikk, handlingsetikk, konsekvensetikk eller andre former for etikk vi bruker, iverksetting av tiltak som koster oss på pungen, som koster oss i kroner og øre, som koster oss i andre måter å organisere samfunnet på, som kanskje koster oss i å avgi en del makt over internasjonale handels- og beslutningsstrukturer – vil være så krevende at hvis vi går i skyttergravene på nasjonalt politisk grunnlag, tror jeg vi kommer fryktelig kort. Det er veldig positivt at vi nå har en bredere allianse for et høyt bistandsnivå, men vi bør ha en bredest mulig allianse også når det gjelder de tiltakene vi foreslår, f.eks. for å sikre en stabil finansiering av FN. Så her inviteres Høyre til å gå igjennom den samme prosessen som man har gjort i forhold til bistandsnivået.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1 (Votering, se side 1397)

S a k n r . 2

Innstilling frå utanrikskomiteen om bistand i forbindelse med flodbølgekatastrofen rundt Det indiske hav (Innst. S. nr. 94 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 36 (2004-2005))

Haakon Blankenborg (A) [13:51:36] (ordfører for saka): Det er viktig å slå fast til å begynne med i denne saka at det mest synlege og det mest opplyftande i ei slik tragisk sak er det veldige engasjementet vi har sett hos enkeltpersonar, organisasjonar og verksemdar rundt omkring i landet for å støtte dei som har råka ut for denne katastrofen rundt Det indiske hav.

Som det går fram av innstillinga, er alle partia samde om at omfanget av katastrofen er slik at det ikkje er mogleg å yte ein rimeleg offentleg innsats utan ei ekstraløyving, slik som Regjeringa har gått inn for. Komiteen sluttar seg til opplegget frå Regjeringa på nær sagt alle punkt.

Eit punkt som det derimot er viktig å understreke kva komiteen seier om, er punktet om den handteringa som skal komme seinare i år, ut frå erfaringane og behovet i området. Der slår komiteen klart og tydeleg fast at i ein slik gjennomgang må ein også opne for ytterlegare løyvingar dersom det skulle vere behov for det, og dersom det er slik at det er rimeleg ut frå behovet i andre område. Det er med andre ord ikkje avgrensa, slik som det i utgangspunktet var i forslaget, til at ein skal sjå på omdisponeringar, men ein skal også ha rom for å auke løyvingane ved eit seinare høve.

Korleis pengane skal brukast, er det Regjeringa og departementet som best kan sjå. Sjølv om ein er tidleg inne, ser ein alt no at det er svært mange som ønskjer å bidra i området, og det er ingen grunn til å leggje fleire steinar til den børa. Med det mangfaldet, som det heiter positivt, men også med det kaoset, som det kan seiast negativt, som vi var inne på i den førre debatten, der veldig mange ønskjer å bidra på ein god måte, er det ikkje sikkert at summen blir den beste.

Vi har i innstillinga peika på eitt område som ein ber departementet og Regjeringa sjå særleg på, og det er om det er eit behov for ytterlegare løyvingar til eit immuniseringsprogram, eit vaksineprogram i området, ettersom dette har brote saman, og ettersom det kan sjå ut som om Verdas helseorganisasjon meiner det er bruk for ytterlegare midlar til dette. Derfor ber ein Regjeringa sjå på om det er bruk for pengar utover den samordna innsatsen som FN har bedt om til dette formålet, og ein har slått fast at Regjeringa må syte for at denne viktige oppgåva blir gjennomført. Om det så skulle vere behov for ekstra løyvingar, er det høve til dette seinare i år. Om det ikkje er behov for ekstra løyvingar, treng ein ikkje komme tilbake til det.

Om det meir generelle rundt denne løyvinga, skal eg berre seie eit par ting. Som sagt: Det gledelege er den store, private innsatsen. Det er også gledeleg, naturlegvis, at ein frå Stortinget si side samlar seg rundt ei slik ekstraløyving, at alle parti gjer det. Men litt med tanke på

den debatten vi nettopp har avslutta, har det ikkje vore noka stor usemje i Stortinget om nødhjelp. Usemja har stått om den meir langsiktige bistanden.

Det bringar meg over på det andre punktet, som er «langsiktig». Det er eit uttrykk som er brukt tidt og ofte om innsatsen i dette katastrofeområdet. «Langsiktig» kan sikkert bety svært mykje, men det er viktig, slik som vi har prøvd å få fram i komiteinnstillinga, at «langsiktig» i denne samanhengen naturlegvis ikkje betyr at ein har tenkt å la desse landa gå over i det som er det langsiktige bistandssamarbeidet som Norge har, utover at vi har eit par land som allereie er inne som samarbeidsland. Sri Lanka er eitt av desse. Eg seier dette berre fordi omgrepsbruken her er litt omtrentleg, som det naturlegvis blir, men det er nødvendig å presisere kva ein faktisk meiner. Med «langsiktig» meiner ein at det kan vere behov for støtte i lengre tid, dvs. meir enn eitt år utover nødhjelpsfasen. Derfor har ein også brukt dette overgangsbistandssystemet, som vil vere tenleg. Dessutan har vi to land som vi samarbeider tettare med enn dei andre, nemleg Sri Lanka og Indonesia. Indonesia er ingen stor mottakar frå Norge. Sri Lanka er i ei særstilling. Derfor peikar vi også på Sri Lanka som å vere i ei særstilling for det som måtte strekkje seg utover den nødhjelpsfasen som ein er inne i.

Eit anna punkt som det også er verdt å framheve, er at vi seier at styresmaktene må sjå på løyvingane og behovet i andre område, naturlegvis basert på innsatsen her. Vi ser ut til å vere i den heldige situasjonen at det også frå styresmaktene i dei ulike landa er stor vilje til å gjere ein innsats her. Fleire var i den førre debatten inne på at det er ikkje berre den private givargleda som varierer alt etter kvar fjernsynskamera er, men det gjeld i høgste grad også den offentlege. Fleire eksempel har vore nemnde. Den store jordskjelvkatastrofen i Iran er eit eksempel på at ein på ingen måte fekk det det var behov for. Kanskje hadde styresmaktene i landet ein del av skulda for at det gjekk som det gjekk, men dei fleste eksempel er slik at ein ikkje får det det er behov for. Ein nærmar seg meir den situasjonen rundt Det indiske hav at ein får ein større del av det FN ber om, enn det ein normalt gjer i noko anna område. Det er ikkje noko negativt. Det er positivt, men det gir berre eit ekstra ansvar til dei som skal ha oversyn og samordne det slik at ein ikkje berre går i ei retning. Men som vi seier det, det må i størst mogleg grad vere behovet som avgjer innsatsen.

Eit anna punkt som Regjeringa tek opp, og som komiteen sluttar seg til, er punktet om gjeldslette, som ein ser på som eit mogleg instrument. Men vi ser også at det er viktig at gjeldslette i denne samanhengen skal komme fordi det er eit behov for det i katastrofeområdet. Dette er ikkje ein omveg for å bli kvitt gjeld for iallfall nokre av regima som elles ikkje ville vere dei som kvalifiserte for det først. Men i den grad gjeldslette kan vere eit instrument for å lette gjenreising og nødhjelp og kva det no måtte vere, er det noko som vi seier må kunne skje fort, i den grad ein støttar dette formålet.

Men så har ein også, som Regjeringa, gjort eit par unntak frå dette, det gjeld Somalia og Burma. I denne

samanhengen, gitt også ein del informasjon som har komme dei siste dagane, vil eg særskilt nemne Burma som eit særleg tragisk eksempel, der militærregimet heller ikkje denne gongen sleppte inn det internasjonale samfunnet. Trass i at det var ein katastrofe i området, trass i at det er eit stort flyktningproblem i ein del av dei områda som truleg er råka, slapp heller ikkje denne gongen det internasjonale samfunnet inn i Burma. Saman med annan informasjon som har komme ut i det siste om korleis vår politikk og andre lands politikk overfor dette regimet fungerer eller ikkje fungerer, vil eg ikkje gjere dette til ei sak i denne debatten. Eg vil berre nemne at det kan vere behov for å sjå på korleis politikken fungerer i forhold til Burma, både vår nasjonale og den internasjonale, som for tida ikkje fungerer, og at det kan vere grunn til å ta opp dette for å sjå om det er mogleg å få nye initiativ for å påverke situasjonen i dette landet, som dessverre også var ein del av dette katastrofeområdet.

Morten Høglund (FrP) [14:00:05]: Saksordføreren har gått igjennom det aller vesentligste, og jeg kan slutte meg til alt som da ble sagt. Jeg skal bare påpeke noen få forhold.

Komiteinnstillingen har også en formulering knyttet til frivillige organisasjoner som skal få støtte, i forhold til denne milliarder, hvor man ber om at man søker å inkludere organisasjoner som har lang erfaring fra de berørte områder. Det er kanskje ikke de organisasjoner som f.eks. mediemessig lettest når igjennom her hjemme, men som allikevel gjør et veldig prisverdig og aktivt arbeid i de berørte områder, og som har lang erfaring.

Næringsutvikling er nevnt i proposisjonen fra Regjeringen, og det vil være viktig å få den lokale næring på fote igjen så fort som mulig. Her er det også et betydelig engasjement i mange miljøer i Norge, ikke minst langs kysten, i forhold til fiskerier. I den grad man finner positive, gode prosjekter og samarbeidspartnere, og Regjeringen kan bidra til det, synes jeg det ville være fint at det engasjementet ble tatt vare på.

Når det gjelder kanalisering av hjelpen, vil den foregå gjennom ulike kanaler, og dette vil Regjeringen håndtere. Jeg vil bare knytte noen bemerkninger til det forhold at myndighetene i Indonesia og Sri Lanka vil det være knyttet noen utfordringer til, i og med at man vet at deler av Ache-provinsen har vært i en urolig situasjon og delvis er i opposisjon til sentralmyndighetene i Jakarta. Man må ha et blick på hvordan befolkningen kan dra nytte av denne hjelpen på best mulig måte. Ikke for å trekke det tilbake til den forrige debatten vi hadde, men vi er selvfølgelig opptatt av at hjelpen når frem til befolkningen, som Regjeringen er det, og at man ikke opplever at myndigheter, enten det er i Indonesia eller andre steder, legger beslag på noen av midlene, slik at ikke alle som har behov for det, får nytte godt av hjelpen.

Det er også kommet urovekkende informasjon fra Sri Lanka og andre steder når det gjelder barn, foreldreløse barn som forsøkes rekruttert inn i geriljagrupper osv. Jeg antar at Regjeringen har et blick på dette og følger det opp, og at man presser de ansvarlige som kan presses i så

måte, slik at man unngår dette. Det er svært alvorlig, og noen av de mest grusomme utslag av denne katastrofen.

Bjørn Jacobsen (SV) [14:03:14]: Det vi får gjøre her i dag gjennom dette vedtaket som kjem til å bli gjort, er at vi får følgt opp den gjevargleda som det norske folket har vist gjennom innsamlingsaksjonar osv. Eg seier meg òg heilt samd i det saksordføraren sa. Men eg vil ta opp litt dette med at det ikkje var sett noka øvre grense på 1 milliard. Frå partia sitt møte med Regjeringa blei det sagt at dersom det var behov for det, kunne det vere moglegheit for ytterlegare auke.

Det som har vore aktuelt i denne samanhengen, er sjølv sagt ein førespurnad frå WHO om vaksineprogram og eit konkret prosjekt med støtte på 140 mill. kr til området. Eg vil gjerne be statsråden kommentere akkurat det. Det er ingen tvil om at det ikkje bør vere noka øvre grense i ein slik tragedie som dette. Vaksine vil sjølv sagt vere ein god del av det langsiktige arbeidet. No viser vi at vi er oppe og går med nødhjelp og overgangsbistand, men også det langsiktige må inn. Det gjeld ikkje minst dette med gjeldslette og alt det som skjer på denne fronten. Noreg må også på best mogleg måte prøve å følgje opp forslaga til Englands finansminister.

Vi veit at t.d. Indonesia bruker mange, mange pengar på å betale gjeld – utan at det har vore oppe til nokon gjeldskontroll, er det ingen tvil om at delar av den gamle Suhartos gjeld er diktatorgjeld som millionar av menneske i Indonesia lir under kvar dag. Då må det vere moglegheiter for å få til eit engasjement. Då må det også vere moglegheiter for at Indonesia skal sleppe å betale meir på gjelda enn dei bruker på enkle ting som husbygging og skolegang. Det håper eg at vi kan få nokre kommentarar om frå statsråden.

SV sluttar elles fullstendig opp om det som ligg føre her.

Statsråd Hilde Frafjord Johnson [14:05:21]: La meg først si at vi fra Regjeringens side er meget tilfreds med de konsultasjonene vi har kunnet ha med partiene på Stortinget i forkant av denne stortingsproposisjonen, og at vi har kunnet handle raskt i fellesskap og synliggjøre at vi står sammen, og at dette er vårt bidrag fra det offentliges side til den nasjonale dugnaden som i realiteten har gått over hele landet. La meg bare først notere at det har vært en god prosess rundt dette.

Det andre budskapet som har vært viktig, som jeg tror vi har hatt felles, og som jeg ser i innstillingen at vi står sammen om, er at denne bevilgningen skal være addisjonell, for på denne måten å sikre at den ikke går ut over andre nødlidende i andre deler av verden.

Vi har fokusert sterkt på dette i det internasjonale arbeidet nå de siste to ukene, og vi har også foretatt en kartlegging av situasjonen i OECD, for å se hvordan disponeringen av midlene har vært blant giverlandene. Ikke alle land har klargjort sine budsjett-disposisjoner, flere OECD-land gir nå midler addisjonelt, på samme måte som Norge, og tar fra andre budsjetter. Noen er det uklart knyttet til, og andre omdisponerer innenfor. Bildet er

ikke helt svart, det er en del som gir tilleggsmidler. Men dette kan vi eventuelt komme tilbake til når vi er kommet lenger.

Det er også beveggrunnen for at jeg, og flere med meg, har tatt initiativ til at vi må bli bedre til å spore og overvåke flyten av bistandsmidler i slike situasjoner, både hvorvidt de penger som blir varslet, blir utbetalt og anvendt ute i felt, og hvor pengene tas fra – altså finansieringen. Det har ført til et initiativ også i internasjonal sammenheng. FN hadde på selvstendig grunnlag begynt en tankeprosess rundt dette og tatt kontakt med PricewaterhouseCoopers, som nå hjelper FNs koordinerende operasjon, OCHA, og Jan Egeland i et kartleggingsarbeid i forhold til tsunami spesielt. Vi har gitt uttrykk for at vi mener det er det behov for på mer permanent basis, slik at vi får bedre oversikt og mer sammenlignbare tall og det også blir en sporing av hvor midlene hentes fra.

Så til det konkrete spørsmålet som knytter seg til den milliarder som Stortinget her i dag vil vedta til ofrene etter tsunamikatastrofen. Vi har vært opptatt av dette, og jeg er veldig tilfreds med de signaler som saksordføreren gir, og som ligger i innstillingen, at de prinsippene som vi vanligvis følger i internasjonal bistand, og som vi har nedfelt i den utviklingsmeldingen vi akkurat har drøftet, skal følges også i denne situasjonen. Det betyr at vi må sikre internasjonal koordinering, at koordineringen i den akutte fasen må håndteres av FN i samarbeid med lokale og sentrale myndigheter, og at det i neste omgang, i gjenoppbyggingsfasen, er myndighetene som skal sitte i førersetet, lokalt og nasjonalt. De må foreta prioriteringene og legge grunnlaget for hvor vi skal bistå, og så må vi gå opp en arbeidsdeling med andre givere. Dette er spesielt viktig i gjenoppbyggingsfasen, som vi nå går inn i. Vi har utbetalt omtrent i underkant av halvparten av dette beløpet i disse dager. Vi fikk lov av de parlamentariske lederne til å bruke litt før. Vi har gjort det, men det går i dag ut en god del. Vi vil da ha rundt 500 mill. kr til disposisjon og til vurdering i løpet av de neste månedene for å sikre en optimal bruk av midlene, koordinert og ut fra landenes egne behov. På grunnlag av det, og selvfølgelig også volumene internasjonalt, vil vi komme tilbake til Stortinget dersom det er nødvendig og ønskelig. Men det vil vi vurdere underveis.

La meg bare fokusere på tre andre spørsmål. Det ene er knyttet til den situasjonen vi har i de to landene som jeg forstår Stortinget er enig i at vi skal konsentrere mesteparten av innsatsen om, nemlig Sri Lanka og Indonesia. Situasjonen der er knyttet til konflikt, for Sri Lankas vedkommende i nordøst og for Indonesias vedkommende i Ache-provinsen. Det er ingen tvil om at vi står overfor store utfordringer. Veldig mye ressurser og midler skal inn i en meget sårbar og vanskelig situasjon. Derfor blir det å ha et konfliktfylt perspektiv og koordinere skikkelig faktisk et imperativ i denne sammenheng. Det tar vi høyde for. På Sri Lanka har Norge en spesiell rolle å spille, i lys av den innsats som vi har i fredsprosessen. Her vil vi bruke både de kontaktene vi har, og den rollen vi har, til å bidra til en mest mulig tilpasset tilnærming, slik at vi ikke ødelegger med bistanden i forhold til konflikt-

(Statsråd Frafjord Johnson)

situasjonen. Dette arbeider vi med. En viktig nøkkelfaktor der vil være tilgang, «access» – alle skal få hjelp, alle skal få gjenoppbyggingsbistand, ingen skal diskrimineres. Vi må sikre retningslinjer for dette. Det gjelder også beskyttelse av barn, som kan bli ofre i en slik situasjon. Dette er vi fullt oppmerksom på. La meg i parentes bemerke at vi har fått nye tall de siste dagene. Bare i Aceh-provinsen er det 12 000 barn som er blitt alene, og 560 skoler er helt ødelagt. Det er en kjempeutfordring å sikre beskyttelse av barn i denne situasjonen.

La meg så kommentere det andre punktet, som mange har vært opptatt av i Stortinget, og som også er spesielt nevnt i innstillingen, og det er immunisering og vaksinasjon av barn. Det er ingen tvil om at mange barn i de flomrammede områdene trenger beskyttelse mot smittsomme sykdommer. Til nå har de mest berørte landene hatt en relativt god infrastruktur for immunisering av barn, bl.a. i samarbeid med UNICEF og WHO. Deler av denne infrastrukturen – ikke hele, men deler av den – er nå ødelagt. I gjenoppbyggingsarbeidet etter tsunamien er det derfor behov for å støtte reetablering av disse funksjonene. Regjeringen vil derfor støtte immunisering av barn allerede nå i den akutte fasen i forhold til UNICEF og WHO, som ledd i den såkalte Flash Appeal fra FN. Når det gjelder gjenoppbygging av dette tilbudet, er vi også beredt til å bidra, slik at vaksinasjonsprogrammene kan bli fullt restituert. Det er viktig at dette gjøres i tråd med de prinsippene vekslende regjeringer har fulgt, og som Stortinget har støttet opp om i den debatten vi nettopp har vært igjennom, nemlig at FN må ha en koordinerende rolle, at mottakerlandene må sitte i førersetet og selv avgjøre hvordan gjenoppbyggingsarbeidet skal skje, også når det gjelder immuniseringssystemene, at giversamarbeidet og arbeidsdelingen mellom givne blir fulgt, slik at vi ikke løper i bena på hverandre, og sist, men ikke minst, at bevilgninger til FN går gjennom rammeprogrammer og ikke direkte øremerkes på regionalt nivå, og at vi sikrer kostnadsdeling mellom givne.

I et brev som kom fra Verdens helseorganisasjon til Utenriksdepartementet den 14. januar, altså i helgen, og som flere har referert til i debatten, skisseres et mulig opplegg for reetablering av slike vaksinasjonssystemer. Skissen er veldig tentativ, og det gjenstår for oss en rekke uklarheter som vi må få oppklart. Det gjelder bl.a. forholdet til FNs samlede appell, det gjelder hvilke land støtten er tenkt kanalisert til – det er uklart – og det gjelder hva disse landenes egne prioriteringer og vurderinger er. Som sagt er det de som skal sitte i førersetet. Med andre ord: Vi har ikke i dag den informasjon som er nødvendig for å følge opp de prinsippene som Stortinget nettopp har drøftet og vært opptatt av skal ivaretas i forvaltningen av bistandsressursene. Vi vil derfor søke å avklare disse spørsmålene. Det vil skje i direkte kontakt med berørte land og med FN-organisasjoner. Det er også naturlig at dette blir drøftet på de givermøtene som vil finne sted i nær framtid. Jeg kan love at jeg umiddelbart vil ta kontakt med andre, likesinnede givere for å mobilisere slik støtte. Nå kan jeg imidlertid varsle at vi vil bidra til å sik-

re at landenes vaksinasjonsprogrammer og systemer vil bli fullt restituert. Det skal med andre ord ikke stå på Norge i en slik sammenheng.

Og sist, men ikke minst det som har vært reist som problemstilling i innstillingen, og som også representanten Jacobsen omtalte, spørsmålet om gjeld og håndteringen av de tsunamirammede landenes gjeld: Den 12. januar drøftet man i Parisklubben, som er koordineringsorganet for den bilaterale gjelden, et mulig gjeldsmoratorium for de berørte landene. Det er foreløpig ulike syn på dette i internasjonale gjeldsforhandlinger, og landene som ble utsatt for tsunamiens herjinger har dessuten ulike vurderinger av hvilken nytte de vil ha av gjeldslette som et ekstraordinært tiltak for å skaffe rom for gjenoppbyggings- og utviklingsarbeid. Så her er det forskjellige syn i de ulike landene.

Jeg er også opptatt av at hvis man skal ta i bruk et virkemiddel som gjeldslette i en slik sammenheng, må man være trygg på at det kommer de flomrammede til gode. Derfor er jeg meget glad for den klare føring som ligger i innstillingen på dette punkt. Og på det grunnlaget kan det bli aktuelt for Regjeringen å komme tilbake til spørsmål om gjeldslette senere, f.eks. i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2005. Men det er det foreløpig for tidlig å si, det vil situasjonen og forhandlingene internasjonalt etter hvert avklare. Vi er i hvert fall villige til å stille opp. Men vi får se hvordan dette forløper, og så får vi se om vi klarer å få til løsninger som landene selv ønsker, og som kommer de flomrammede til gode – og det siste vil være ikke minst viktig for meg.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 1398)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Vi går til votering over sakene nr. 1 og 2 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten er det satt fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Gunhild Øyangen på vegne av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet
- forslag nr. 2, fra Bjørn Jacobsen på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet

Det votes først over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å legge fram forslag til representasjon og forhandlingsmandat ved kapitalpåfyllinger i internasjonale finansieringsinstitusjoner.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ble med 72 mot 21 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.23.36)

Presidenten: Det voteres så over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen om å utrede alternative former for global beskatning til inntekt for FN-systemet.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ble med 52 mot 41 stemmer ikke bifalt. (Voteringsutskrift kl. 14.24.00)

Komiteen hadde innstillet:

I

St.meld. nr. 35 (2003-2004) – felles kamp mot fattigdom. En helhetlig utviklingspolitikk – vedlegges protokollen.

II

Stortinget ber Regjeringen utarbeide en handlingsplan for den samlede miljøinnsatsen i norsk utviklingssamarbeid, for å sikre en mer systematisk gjennomføring av denne delen av bistandsinnsatsen.

I

I statsbudsjettet for 2005 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
U t g i f t e r :			
162		Overgangsbestand (gap)	
	70	Overgangsbestand (gap), <i>kan overføres</i> , økes med ..... fra kr 471 500 000 til kr 1 071 500 000	600 000 000
163		Nødhjelp, humanitær bistand og menneskerettigheter	
	70	Naturkatastrofer, <i>kan overføres</i> , økes med ..... fra kr 220 000 000 til kr 620 000 000	400 000 000

II

Omdisponeringsfullmakt

- Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan omdisponere inntil 600 mill. kroner fra kap. 162 post 70 Overgangsbestand (gap) til kap. 151 post 78 Regionbevilgning for Asia, kap. 160 post 70 Sivilt samfunn, kap. 163 post 70 Naturkatastrofer og kap. 163 post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter.
- Stortinget samtykker i at Utenriksdepartementet i 2005 kan omdisponere inntil 400 mill. kroner fra kap. 163 post 70 Naturkatastrofer til kap. 151 post 78 Regionbevilgning for Asia, kap. 160 post 70 Sivilt sam-

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Videre var innstillet:

III

Stortinget ber Regjeringen om å på en egnet måte komme tilbake til Stortinget med en vurdering av spørsmålet om en internasjonal gjeldsdomstol.

Presidenten: Presidenten antar at Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre ønsker å stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 57 mot 36 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 14.24.37)

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

funn, kap. 162 post 70 Overgangsbestand (gap) og kap. 163 post 71 Humanitær bistand og menneskerettigheter.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

S a k n r . 3

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Møtet hevet kl. 14.25.